

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Bible a pastorační poradenství

Dva koncepty americké pastorační péče

20. století

Miriam Halámková

Katedra praktické teologie

Vedoucí práce: Mgr. Ladislav Beneš, Dr.

Studijní program: 6141T078 Křesťanská krizová a pastorační práce - diakonika

Studijní obor : Teologie

Praha 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „Bible a pastorační poradenství – dva koncepty americké pastorační péče 20. století“ napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 10.6.2019

Miriam Halámková

Anotace

Tato diplomová práce s názvem: „Bible a pastorační poradenství – Dva koncepty americké pastorační péče 20. století“ se zabývá dvěma druhy pastoračního poradenství (nouthetickým poradenstvím Jay E. Adamse a biblickým poradenstvím Larryho Crabba), které Bibli považují za svůj základní a nejdůležitější zdroj a standard, a kontextem jejich vzniku. Práce popisuje prostředí, vlivy a životní události, které provázely autory v průběhu vytváření obou poradenství; vysvětluje jejich základní myšlenky a představuje způsob užívání Bible v poradenském rozhovoru, který autoři propagují. Rovněž zmiňuje kritické poznámky dalších autorů. Text čtenáře seznámí nejprve s americkým pojetím křesťanství a pastorační péče na základě historického vývoje jako náboženským kontextem pro vznik poradenských směrů a posléze s oběma poradenskými směry – nouthetickým poradenstvím Jay E. Adamse a biblickým poradenstvím Larryho Crabba.

Klíčová slova

Pastorační péče, pastorační poradenství, biblické poradenství, nouthetické poradenství, Jay E. Adams, Larry Crabb

Bibliografická citace

Bible a pastorační poradenství – Dva koncepty americké pastorační péče 20. století [rukopis]: diplomová práce/Miriam Halámková vedoucí práce: Ladislav Beneš, Dr., Praha, 2019, 120 s.

Summary

This diploma thesis entitled: “Bible and Pastoral Counseling - Two Concepts of American Pastoral Care in the 20th Century” deals with two types of pastoral counseling (nouthetic counseling by Jay E. Adams and biblical counseling by Larry Crabb), which consider the Bible to be their basic and most important source and standard, and the context of their creation. The thesis describes the context, influences and life events that accompanied the authors during the creation of both counselings; it explains the basic ideas of both counselings and represents the way of using the Bible in a counseling conversation that the authors promote. It also mentions the criticism of other authors. The text first introduces the reader to the American concept of Christianity and pastoral care on the basis of historical development and later to both counseling directions - the nouthetic counseling and the biblical counseling.

Keywords

Pastoral care, Pastoral counseling, Biblical counseling, Nouthetic counseling, Jay E. Adams, Larry Crabb

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu Ladislavu Benešovi, Dr. za odborné vedení práce, dále Nadačnímu fondu Věry Třebické-Řivnáčové za poskytnutí finanční podpory k navštívení Andover-Harvard Library a získání zásadní literatury k diplomové práci a v neposlední řadě svým blízkým, kteří mě v psaní práce podporovali.

Obsah

Úvod.....	11
Metodologie.....	12
1 Křesťanství v USA.....	15
1.1 První osídlení a církve (kolonizace).....	15
1.2 Protestantismus.....	18
1.3 Presbyterianismus.....	19
1.4 Puritanismus.....	21
1.5 Náboženský vývoj v 17. až 19. století.....	24
1.6 Náboženský profil 20. století.....	30
1.7 Pastorační péče v USA podle Holifielda.....	32
2 Nouthetické poradenství.....	40
2.1 Jay Edward Adams.....	40
2.2 Nouthetické poradenství.....	46
2.3 Řešení problémů noutheticky.....	55
2.4 Vymezení vůči psychiatrii a psychoterapii.....	60
2.5 Kritika nouthetického poradenství.....	62
2.6 Shrnutí.....	67
3 Biblické poradenství.....	69
3.1 Larry Crabb.....	69
3.2 Spojitost mezi Crabbem a Adamsem.....	71
3.3 Biblické poradenství.....	73
3.4 Osoby v poradenském vztahu.....	81
3.5 Vymezení vůči psychologii, psychiatrii a psychoterapii.....	83
3.6 Vztah k Bibli.....	85
3.7 Kritika biblického poradenství.....	91
3.8 Shrnutí.....	92

Diskuze.....	94
Závěr.....	97
Seznam literatury.....	101
Literatura:.....	101
Elektronické zdroje:.....	103
Přílohy.....	105
Příloha č. 1: Problem solution sheet.....	106
Příloha č. 2: Příklad nouthetického rozhovoru.....	107
Příloha č. 3: Příklady rozhovorů podle jednotlivých úrovní biblického poradenství Larryho Crabba.....	108
Příloha č. 4: Příklad párového biblického poradenství (Peggy a John).....	117

Úvod

Tato práce se věnuje dvěma druhům pastoračního poradenství, které používají Bibli jako svůj základní zdroj, a jejichž základní díla vznikla na americké půdě v období několika let po sobě. Prvním ze směrů je „Nouthetické poradenství“, jehož autorem je Jay E. Adams, druhým směrem je „Biblické poradenství“ Larryho Crabba. Oba dva druhy poradenství bývají označovány za „biblické“, nicméně Adamsovo poradenství používá pro odlišení rovněž termín „nouthetické“. Cílem práce je představit oba směry v jejich náboženském kontextu a v kontextu života autorů, kteří reagovali na své životní události a aktuální vývoj křesťanství a pastorační péče ve Spojených státech, přičemž pozornost bude věnována především otázce, jak Bible ovlivňuje pastorační teorii. Kladu si základní otázku: Co autory vedlo k tomu, že ve svých poradenstvích používají Bibli právě tímto způsobem?

S oběma druhy poradenství jsem se seznámila během výuky na Vyšší odborné škole, kde jsme si představovali jejich základy. Doufala jsem, že se o nich během studia na Evangelické teologické fakultě dozvím více, ale k tomu nedošlo. Proto jsem se rozhodla jimi zabývat ve své diplomové práci. Téma používání Bible v pastorační práci považuji za velmi aktuální zvláště pro pastorační pracovníky, kteří se na fakultě vzdělávají. Setkávám se s mnoha názory na to, jestli a jakým způsobem je vhodné zapojovat Bibli do pastoračního rozhovoru a do rozhovoru vůbec. Například Peter Bukowski k tomuto tématu ve své útlé knížce *Budu s tebou...role bible v pastýřském rozhovoru* píše:

„Bibli do rozhovoru vnášet můžeme, protože to je praktické. (...) Buď jako pastýř z tohoto pramene sám žiji, a tedy jej nechám vtéci i do našeho pastýřského rozhovoru, ba bylo by, abych se vrátil ke své úvodní tezi, i velmi nepraktické tak neučinit. Nebo mám (v pastýřské péči) přístup k evangeliu jaksi zatarasený, a pak je mohu sotva prospěšně a účinně vnést do rozhovoru.“ (...) To, že během pastýřské péče přináším do rozhovoru „jen svou“ víru, neznamená, že je tato víra sycena pouze ze mě. (...)

Naopak: Víra je důvěra v toho, který k nám zvenku přichází a nese mě i mé partnery v rozhovoru.¹

Autoři obou uvedených biblických poradenství vychází z předpokladu, že je vhodné (ba dokonce nutné) používat Bibli v poradenském rozhovoru, protože Boží Slovo poskytuje uzdravující sílu poradcovu protějšku. Každý z nich však uplatňuje jinou strategii – Adams je zastáncem přímé konfrontace druhého člověka prostřednictvím citování biblických veršů, Crabb klade větší důraz na aplikaci biblických principů do chování a řeči.

Metodologie

Na začátku psaní této práce jsem zjistila, že knihy popisující dějiny pastorační práce na americké půdě, nejsou v České republice dostupné. Díky stipendiu z Nadačního fondu Věry Třebické-Řivnáčové jsem se mohla vypravit do knihovny Andover-Harvard Library v Cambridge ve Spojených státech a získat tam cennou literaturu vypovídající o dějinách amerického křesťanství a pastorační péče. Mým záměrem bylo najít takové knihy, které by tuto oblast popisovaly co nejautentičtěji, což se díky pobytu v knihovně podařilo. Mimo jiné jsem získala disertační práci Davida Powlisona s názvem: *Competent to counsel? – the history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*, kterou používám jako zdroj napříč celým textem práce. Jmenovaná práce později vyšla v upravené verzi v knižní podobě pod názvem: *The Biblical Counseling Movement: History and Context*. Z knižního vydání mám k dispozici pouze několik stran dostupných na internetu, proto ve většině případů používám původní text disertační práce. David Powlison se podobně jako Adams zabývá biblickým poradenstvím a vztahem mezi křesťanskou vírou a psychologií. Ve své disertační práci popisuje vznik a vývoj nouthetického poradenství. Uvádí, že čerpal mimo jiné z rozhovorů s Adamsem samotným

¹ BUKOWSKI, Peter. *Budu s tebou: role Bible v pastýřském rozhovoru*. s. 5–7.

a místy cituje jeho výroky.

V textu práce budu téma rozvíjet následujícím způsobem: nejprve seznámím čtenáře se stručnými dějinami křesťanství a pastorační péče na území Spojených států a po té se budu věnovat jednotlivým poradenstvím. První kapitola je věnována popisu vybraných historických událostí a témat, která považuji za významná z pohledu používání Bible v pastorační péči. Představím zde americké pojetí křesťanství (protestantismu) na základě historického vývoje – zejména v anglických koloniích, které stály u zrodu Spojených států amerických. Účelem této části je uvést čtenáře do kulturního a náboženského kontextu obou autorů. Abych čtenáře nemátl zbytečně velkým množstvím informací, budu se soustředit na představení kolonizujících církví a proudů, které hrály významnou roli v amerických dějinách a ovlivnily zmíněné autory. Dále se budu věnovat několika významným událostem v historii amerického křesťanství jako byla dvě velká probuzení, odluka církve od státu nebo rozvoj náboženského liberalismu. Na závěr kapitoly představím dějinný vývoj americké pastorační péče. V textu o pastorační péči bude mým hlavním zdrojem kniha amerického církevního historika, E. Brookse Holifielda, který se historickým vývojem křesťanství a pastorační péče ve Spojených státech podrobně zabýval.

Druhá kapitola bude zaměřena na představení života a základních myšlenek nouthetického poradenství Jay E. Adamse. Nejprve popíšu autorovu cestu k vytvoření poradenského směru a okolnosti, které na ni měly vliv. Poté se budu věnovat základním principům a východiskům poradenství, Adamsovu nouthetickému řešení problémů a vymezením autora, který byl konzervativní teolog, vůči psychiatrii a psychoterapii. Kapitulu zakončím kritickými poznámkami jiných autorů, kteří zaregistrovali v Adamsově přístupu mnoho nedostatků a nejasností. V celé kapitole čerpám zejména z autorových knih v originále a informace doplňuji z dalších zdrojů.

Poslední kapitola hovoří o biblickém poradenství a životě Larryho Crabba, který jako psycholog z povolání vychází ve svém poradenství z odlišných předpokladů než Adams. Očekávám, že mezi oběma poradenskými směry najdu rozdíly související s povoláním autorů. Podobně jako v předchozí části nejprve představím autorův život a cestu k vytvoření poradenství. V dalších podkapitolách se budu věnovat spojitostem mezi oběma autory; představím základy biblického poradenství; autorův vztah k psychologii, psychoterapii a psychiatrii a způsob používání Bible v pastorači. Crabb vytvořil několik „modelů“, které se v práci pokusím vysvětlit: cesta ke křesťanské zralosti, struktura osobnosti, kategorizace vztahu mezi teologií a psychologií. Nakonec uvedu několik kritických poznámek autora samotného, ale i dalších, vůči jeho poradenství.

Rozhodla jsem se, že budu oba koncepty zkoumat na základě odborné literatury. Ani s jedním ze směrů nemám osobní zkušenost. Jejich fungování znám pouze z přečtených knih. Skutečnost, že na základě těchto knih vzniklo několik institucí věnujících se biblickému poradenství, a další literatura, která je překládána do dalších jazyků (knihy Larryho Crabba jsou hojně překládány i do češtiny) mě přiměla ke zkoumání, co se zejména v těchto původních knihách píše. Tématu používání Bible v pastoračním rozhovoru se budu věnovat v kapitolách s názvy: Řešení problémů noutheticky a Vztah k Bibli. Pokusím se vysvětlit, jak autoři s Bibli v pastorači nakládají a uvedu stejnou modelovou situaci pro obě poradenství, na které demonstruji rozdíl mezi přístupy. Modelovou situaci jsem přejala z článku Pavla Rause s názvem: *Přístupy k pastoračnímu poradenství*.

1 Křesťanství v USA

Křesťanská víra se na americký kontinent dostala díky kolonizujícím evropským osadníkům, kteří z části chtěli realizovat svůj sen o vytvoření nového světa (protestantské proudy) a zčásti se věnovat misii (katoličtí kolonisté). Zásahu za založení Spojených států amerických nesou osadníci z anglických kolonií, kteří na místo přivezli protestantismus a jeho různé podoby. Otázka používání Bible v běžném životě i v pastoračních rozhovorech se prolínala historií amerických křesťanů a formovala americkou kulturu. Teologové se k ní opakovaně vraceli. Pojetí amerického křesťanství 20. století, v jehož kontextu vznikla dvě pastorační poradenství, kterým se v práci budu věnovat později, je součástí dlouholetého vývoje.

1.1 První osídlení a církve (kolonizace)

Původní obyvatelstvo amerického kontinentu nemělo s křesťanstvím moc společného, kolonisté začínali na „neorané půdě“ a mohli si vše přizpůsobit podle svého. Je málo prvků kultury, které jsou čistě americké, ať už se jedná o základy jako jazyk, měřicí jednotky nebo přísloví, protože velkou část svého kulturního dědictví si kolonisté na nový kontinent přivezli z Evropy.²

Stieverman uvádí, že kolonizace Ameriky začala zhruba čtvrt století po objevení Ameriky Columbem a Lutherovu přibití devadesátipětí tezí na dveře Wittenberského kostela.³ Text o historii Spojených států na stránkách amerického velvyslanectví upřesňuje, že roku 1607 byla založena první trvalá britská osada a 1620 první kolonie.⁴ Moc evropských kolonizujících zemí v té

² HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 3.

³ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 351.

⁴ Velvyslanectví USA v České republice. *Historie* [online].

době vzrůstala a ty rozvíjely nové ambice. Amerika se stala slibným územím pro vytvoření „Nového světa“. Představa „ráje na zemi“ byla spojována s křesťanskou obnovou. Evropské mocnosti diskutovaly mimo jiné o svých nárocích na vlastnictví nového území a na šíření křesťanství. Velký zájem o americké území zpočátku projevovaly čtyři evropské země: Španělsko, Francie, Nizozemsko a Anglie. Obyvatelé těchto zemí měli různá křesťanská vyznání (Španělé a Francouzi byli katolíci, Nizozemci reformovaní a Angličané se hlásili k anglikánské církvi), různé pohnutky k nárokování amerického území a různé strategie dobývání. Křesťanství mnohdy sloužilo pouze jako zástěrka k prosazování nároku na půdu.⁵

Španělští dobyvatelé byli ke kolonizaci motivováni touhou po slávě a snahou šířit katolickou víru. Kromě obracení na víru sloužilo Španělům křesťanství jako záminka pro dobývání nového území. Španělské expedice mířily do středu kontinentu a postupně ovládly jižní část Severní Ameriky.⁶

Francie si nárokovala území kolem velkých jezer na severu, dnešní hranici s Kanadou. Hlavním cílem kolonizace pro ni byl obchod a podobně jako Španělsko měla v plánu využít kolonie jako prostor k šíření katolického státně-církevního systému.⁷

Anglie se začala účastnit bojů o kolonie po nástupu Alžběty I. na trůn, protože ta dokázala situaci v Anglii stabilizovat. Angličané při svém dobývání vnímali původní obyvatele jako zaostalé, necivilizované a křesťanství neznalé Evropany, což jim zpočátku umožnilo s nimi obchodovat. Po založení plantáží

⁵ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 351–352.

⁶ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 353.

⁷ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 367.

došlo k rozdělení obyvatelstva na dvě skupiny – menšinové farmáře a většinové služebnictvo (skládající se z chudých anglických přistěhovalců a dovezených afrických otroků). Podobně jako ostatní kolonizující země se i Angličané snažili přenést svoji víru do kolonií a zakládali farnosti anglikánské církve.⁸

Příchod Evropanů s sebou zpočátku přinesl nové možnosti spojení a obchodování, ale časem také podmaňování, války, odlišné teologie a nemoci způsobující úbytek původního obyvatelstva. S novými usedlíky přišly katolické řády a protestanští misionáři, kteří se snažili obracet obyvatele v dosahu na svoji víru. Amerika získala rozmanitou směs věrouk.⁹ Adaptace v různých oblastech se začaly rozvíjet prakticky okamžitě po příchodu kolonistů na nové území jako následek okolností, životního prostředí v nové zemi a mísení rozdílných tradic při setkávání kolonistů z evropských zemí mezi sebou, s domorodci a otroky; později i spojením kolonií s odlišnými zvyky společnou ústavou.¹⁰

U zrození Spojených států stála Velká Británie. Spojené státy americké vznikly přijetím Deklarace nezávislosti a vyhlášením nezávislosti ve Filadelfii 4. července 1776. Jednalo se o výsledek války za nezávislost probíhající v letech 1775 až 1783 mezi třinácti britskými koloniemi a Británií, která skončila poražením Británie a uznáním nezávislosti Spojených států.¹¹ Postupem času se k těmto prvním koloniím přidávaly další, až do podoby dnešní federace.

⁸ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 357.

⁹ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 352.

¹⁰ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 5.

¹¹ Velvyslanectví USA v České republice. Historie [online].

1.2 Protestantismus

Protestantismus na americký kontinent přivezli Britové. Nejprve se jednalo o Anglikánskou církev a později se přidaly radikální skupiny, které odmítaly evropský styl církve a chtěly vybudovat novou společnost na ideálu náboženské svobody. Anglikánské vyznání z roku 1571 bylo čistě protestantské, nicméně, církev si zachovala některé katolické prvky. Díky příchodu nových kolonistů, růstu evangelikálního obrození a osvícenství se v 18. století stalo z britských kolonií v Americe středisko náboženských experimentů, z nichž vzešlo několik prvků charakteristických pro moderní západní náboženství jako například oddělení církve od státu, pluralismus, konkurence mezi denominacemi, individualistické chápání církve nebo laické vedení sboru.¹²

Velká část obyvatelstva v Anglii se v době kolonizace hlásila k protestantské anglikánské církvi. Její odpůrci se skládali z malých skupin jiných protestantských církví (například presbyteriánů, kongregacionalistů, baptistů nebo kvakerů).¹³ V koloniích byla situace opačná. Všechny tyto proudy měly v Americe svobodu, protože už nemusely protestovat proti hierarchickým strukturám, které panovaly v Anglii. Menší církve se lišily zejména ve vnější formě, ale shodly se na věroučných základech anglického puritanismu. Po americké revoluci byl přerušen vliv Evropy.¹⁴ Proto lze puritanismus označit za základní kámen americké kultury.¹⁵

¹² STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 352–356.

¹³ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 7.

¹⁴ SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze*. s. 140.

¹⁵ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 8.

1.3 Presbyterianismus

Presbyterianismus je označení pro reformovanou tradici v rámci protestantismu. Název vychází z řeckého výrazu pro starší, „presbuteros“. Jedná se o učení přijímající nehierarchickou strukturu vedení v církvi. Za hlavní předpis pro život považuje Bibli, prosazuje kněžství všech věřících, zjednodušenou formu bohoslužby obsahující kázání Božího Slova, svátost křtu (dětí i dospělých) a Večeři Páně.¹⁶ Skrze působení Ducha svatého se věřící podílí na trojím úřadu Krista (prorok, kněz a král) a ve stejném duchu společenství volí tři druhy služebníků: pastor, starší a diakon, kteří se společně starají o vedení sboru.¹⁷

Mezi prvními evropskými osadníky v Americe byli křesťané používající presbyterní princip vedení ve svém společenství.¹⁸ Mezi lety 1642 a 1660 bylo vytvořeno Westminsterské vyznání víry, které následně přijali za své. Přijali také organizaci sboru, kde duchovní, laičtí starší (presbyteři) a diakoni kázali, učili, vedli a celkově se starali o potřeby společenství.¹⁹ Významnými osobnostmi amerických presbyteriánů byli například reverend Francis Makemie, který byl u založení prvního presbyterního společenství ve Filadelfii, reverend William Tennent, který založil první presbyterně zaměřenou vysokou školu, reverend Jonathan Edwards, který byl jednou z hlavních postav Velkého probuzení v 18. století nebo reverend John Witherspoon, jeden ze signatářů Deklarace nezávislosti.²⁰

¹⁶ Presbyterianism In: HILLERBRAND, Hans Joachim. *The encyclopedia of Protestantism*. s. 1550.

¹⁷ Reformed and Presbyterian Churches in: FAHLBUSCH, Erwin a Geoffrey William BROMLEY. *The encyclopedia of Christianity*. s. 535.

¹⁸ SMYLIE, James H. *A brief history of the Presbyterians*. s. 39.

¹⁹ Presbyterian church USA In: HILLERBRAND, Hans Joachim. *The encyclopedia of Protestantism*. s. 1547.

²⁰ Presbyterian Church (U.S.A.). *Presbyterian Church History* [online].

Postupem času presbyterianismus na americkém území nabýval na počtu zastánců. Církev, které používají termín „Presbyterní“ ve svém názvu, se obvykle hlásí ke skotské tradici (John Knox). Odle webových stránek Presbyterian Church je aktuálně ve Spojených státech největší skupinou Presbyterian Church (U.S.A.) s úřadem v Louisville, Kentucky, která byla zformována roku 1983. Dalšími americkými presbyterními církvemi jsou například: Presbyterian Church in America, Cumberland Presbyterian Church nebo Associate Reformed Presbyterian Church.²¹

Základní prvky mají všechny presbyterní církve stejné: podoba bohoslužby, zaměření na biblické kázání, volná a liturgická modlitba, křest a slavení Večeře Páně na měsíční bázi.²² Podobně jako základní věroučné teze: Písmo svaté je Slovo Boží; být křesťanem znamená být vyvoleným a spása se neodvívá od lidských skutků; Boží zákon najdeme jak v Novém, tak ve Starém zákoně²³ a je pro nás užitečný nejen k posuzování dobrého a zlého, ale také jako norma pro život víry; církev obsahuje všechny osoby vyznávající křesťanskou víru napříč historií a místy a je tělem Krista, který je její hlavou; každý věřící se podílí na univerzálním kněžství a každá kongregace je plně církví.²⁴

Presbyteriáni věřili představě o obnovení biblického církevního řádu s Ježíšem Kristem jako králem nade všemi a současně prostředníkem mezi věřícími a Bohem Otcem. Uznávají, že existují různé stupně věrnosti Písmu, jak v rámci jejich denominace, tak v dalších církvích.²⁵

²¹ Presbyterian Church (U.S.A.). *Presbyterian Church History* [online].

²² Presbyterianism In: HILLERBRAND, Hans Joachim. *The encyclopedia of Protestantism*. s. 1552.

²³ Reformed and Presbyterian Churches in: FAHLBUSCH, Erwin a Geoffrey William BROMILEY. *The encyclopedia of Christianity*. s. 534.

²⁴ Reformed and Presbyterian Churches in: FAHLBUSCH, Erwin a Geoffrey William BROMILEY. *The encyclopedia of Christianity*. s. 535.

²⁵ Presbyterianism in: FERGUSON, Sinclair B., David F. WRIGHT a J. I. PACKER. *New dictionary of theology*. s. 530.

1.4 Puritanismus

Pojem „puritanismus“ byl původně hanlivou přezdívkou pro křesťanské hnutí vzešlé z Anglikánské církve za vlády Alžběty I.. Termín byl zpočátku odmítán, ale postupem času se ujal.²⁶ Hnutí vzniklo po Alžbětině církevní reformě, kdy se anglikánská církev přihlásila ke švýcarské reformaci, ale ponechala si monarchu jako hlavu církve, jejíž prosazování moci se dělo prostřednictvím hierarchické struktury biskupů. Se změnou někteří křesťané nebyli spokojeni, protože ji považovali za nedokončenou a nedostatečnou. Přijali Westminsterskou konfesi a chtěli biskupskou hierarchii nahradit presbyterianismem.²⁷ V Anglii byli puritáni prodloužením reformačních myšlenek dvou autorů: Johna Wyclifa a Williama Tyndala, kteří upřednostňovali Bibli v teologii a církevní praxi.²⁸

V severovýchodní oblasti dnešního území Spojených států vytvořila skupina puritánů samostatnou kolonii, kterou nazvala Novou Anglií. Hledali zde útočiště před stále katoličtějším režimem, který vnímali v domácí Anglii. Odmítali chodit na anglikánské bohoslužby, protože anglikánskou církev považovali za protikřesťanskou a sami se necítili být její součástí. Koruna souhlasila s pronájmem několika plantážních projektů a poslala je přes moře, aby se zbavila náboženských potíží podobně, jak to bylo zvykem i s dalšími nechtěnými subjekty. První puritánští přistěhovalci byli zastoupeni z řad duchovních, aristokratů a zejména ze střední třídy (farmáři, obchodníci, řemeslníci, apod.).²⁹ Díky prvotnímu osídlení bývají puritáni spojováni s Novou

²⁶ Puritanism In: HART, Trevor A. a Richard BAUCKHAM. *The dictionary of historical theology*. s. 441.

²⁷ SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze*. s. 139.

²⁸ Puritanism In: HART, Trevor A. a Richard BAUCKHAM. *The dictionary of historical theology*. s. 441.

²⁹ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 357–360.

Anglií, nejde však o záležitost pouze této oblasti, protože byli rozšířeni i v dalších anglických koloniích.³⁰

Puritáni odmítali biskupskou posloupnost, obřadní liturgii a kněžská roucha. Všechny tyto prvky považovali za pozůstatek římskokatolických tradic. Místo nich chtěli prosadit presbyterní zřízení, důraz na kázání při bohoslužbách a používání běžného oblečení u kázajících.³¹ Snažili se prosazovat oddanost Bibli, zbožnost, osobní ztišení a přísný moralismus. Podporovali také „volné modlitby“, protože měli za to, že čtení modlitby uhasí Ducha, který k nám v naší slabosti promlouvá.³² Slovník historické teologie shrnuje jejich jednání do jednoduchého principu: co není podle Bible, není vhodné pro současnou církev.³³ Založení kolonií pro ně znamenalo příležitost uskutečnit svoji touhu po vytvoření reformované církve v podobě „biblického společenství“. Do všech prvků kultury zapojovali Bibli, ať už šlo o bohoslužby, domácí zbožnost, právo, styl vlády nebo akademickou a řemeslnou půdu. Puritáni dbali na vzdělání jako prostředek k lepšímu porozumění Bibli a Boží vůli.³⁴

Jednou z předností puritánské teologie byla popularizace jejích myšlenek (bez zjednodušování) prostřednictvím manuálů ke ztišení. Příkladem může být *A Plain Man's Pathway to Heaven* vydaný roku 1601 Arthurem Dentem, který je zmíněn v *New dictionary of theology*. Puritánská teologie zůstala vlivným směrem až do konce 19. století. Knihy mnoha jejích teologů byly opakovaně

³⁰ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 8.

³¹ Puritanism In: HART, Trevor A. a Richard BAUCKHAM. *The dictionary of historical theology*. s. 441.

³² SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze*. s. 139.

³³ Puritanism In: HART, Trevor A. a Richard BAUCKHAM. *The dictionary of historical theology*. s. 441.

³⁴ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 361–364.

publikovány v aktualizovaných edicích. Některé její prvky jsou stále rozpoznatelné navzdory rozkvětu liberální teologie.³⁵

1.4.1 Puritánské politické dědictví

Hudson ve svém popisu historie amerického náboženství vysvětluje, že puritánství bylo inspirací pro dnešní americké státní zřízení. Kořeny v kalvinismu obnášely mimo jiné to, že se puritáni báli Boha do té míry, že se nemohli bát žádného člověka (ani krále nebo císaře) a to i přes pronásledování a boj o přežití. Trvali na přesvědčení, že hlavním úkolem člověka je oslavovat Boha, a že Bůh má být oslavován naprostou poslušností. Negativní stránkou tohoto postoje byla vytrvalost a rebélie proti světské moci. Naproti tomu pozitivní přínos měla myšlenka vyváženého, smíšeného státu navazující na Kalvína, který zastával názor, že je lepší mít vládu více spolupracujících lidí než samovládnoucího monarchy, neboť spolupracující lidé se navzájem upozorní, myslí-li někdo z nich příliš na sebe, kdežto monarcha si sám své sebestředné zájmy uvědomí těžko.³⁶

1.4.2 Boží plán pro Ameriku

V první polovině 17. století se začala objevovat idea, že Bůh měl zvláštní důvod k tomu, aby Ameriku skrýval před objevením Evropany a nyní má důvod ji odhalit. Proto přivedl na nový kontinent kolonisty, aby zde založili nový národ, který se stane příkladem pro ostatní a nástrojem rozšíření nového modelu života.³⁷

Učení o predestinaci pocházející z kalvinismu podle toho, jak ho puritáni

³⁵ FERGUSON, Sinclair B., David F. WRIGHT a J. I. PACKER. *New dictionary of theology*. s. 550–552.

³⁶ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 85.

³⁷ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 19–21.

přijali z Westminsterské konfese, jim umožňovalo jedinečné pochopení svého postavení v „Novém světě“. Společenství poutníků samo sobě rozumělo jako společenství vyvoleného lidu. Navazovali na starozákonní myšlenku smlouvy, kterou uzavřel Bůh s Izraelem a uzavřeli smlouvu s Bohem i mezi sebou navzájem. Církev chápali jako společenství vyvolených, které je předzvěstí Božího království, což se projevuje splnutím duchovní a politické stránky pod autoritou Božího Slova tak, že všechny oblasti lidského života jsou podřízeny Božímu Slovu, v němž je možné nalézt pokyny pro život.³⁸

1.5 Náboženský vývoj v 17. až 19. století

V 17. až 19. století došlo na americkém území ke vzniku nového konceptu církve nazývaného denominacionalismus a ke dvěma velkým probuzeneckým hnutím; církev se oddělila od státu a v poli křesťanské víry postupně začal převládat protestantský liberalismus, jehož rozvoj byl vyvolán vědeckými objevy.

1.5.1 Denominacionalismus

V 17. století byl prezentován nový koncept uspořádání církve s názvem „Denominační koncept církve“ nebo také „denominacionalismus“. Termín byl v původním smyslu používán v protikladu k sektářství. Sekta byla definována jako skupina lidí, která považuje pouze sama sebe za jedinou církev. Denominace oproti tomu byla neutrálním a začleňujícím termínem, který měl ukazovat, že označená skupina je pouze jednou z mnoha částí patřících pod stejnou církev. Na základě tohoto vnímání církve, která je jednotná v rozmanitosti, se podařilo vytvořit systém dobrovolných sdružení na podporu

³⁸ SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze*. s. 142.

misie, tisku Bible a distribuce letáků, vzdělání a charity.³⁹

Smolík denominacionalismus komentuje takto:

„Denominace vnesly svou vnitřní dynamikou a misijní expanzivností do „nového světa“ řadu nových podnětů a iniciativ. Jejich přímý nebo nepřímý vliv je možno sledovat ve světovém ekumenickém hnutí i na evropském kontinentě, kde mimo Anglii do druhé poloviny 19. století nepůsobily.“⁴⁰

1.5.2 The Great Awakening

The Great Awakening neboli Velké probuzení bylo hnutí v první polovině 18. století (1734 - 1735), které se postupně rozšířilo do všech kolonií, do všech oblastí a ke všem společenským třídám.⁴¹ Nebylo vázáno na žádnou konkrétní církev⁴² a netýkalo se pouze několika pastorů, ale šířilo se díky velkému množství kazatelů. Díky spontánnímu charakteru se podařilo sjednotit lidi ze všech kolonií (i přes bariéry mezi nimi) a posílit přesvědčení o zvláštním Božím plánu pro Ameriku. Situace významně přispěla k rozvoji smyslu pro soudržnost mezi americkým obyvatelstvem. Všechny křesťanské denominace zažívaly přírůstek členů, byla obnovena misie mezi Indiány, započata široká škála charitativních aktivit a vzrostl význam laické služby v církvi. Důraz na vlastní náboženskou zkušenost osvobodil jednotlivce od závislosti na názorech duchovních⁴³, což v praxi znamenalo, že se obyčejní lidé cítili zmocnění svojí duchovní zkušeností k tomu, aby svědčili ostatním.⁴⁴

³⁹ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 81–82.

⁴⁰ SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze*. s. 140.

⁴¹ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 67.

⁴² STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 389.

⁴³ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 76–77.

⁴⁴ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s.

Smolík u tohoto probuzení zdůrazňuje postavu Jonathana Edwardse, který se snažil navázat na tradici otců poutníků, ale (nejspíš nechtěně) provedl několik velkých změn. Otcové poutníci kladli důraz na společenství věřících vyjadřované prostřednictvím nepsané smlouvy (individualita jedince souvisela s osobním posvěcením), takže církev předcházela jednotlivce a nebylo možné ji obvinít z individualismu. Edwards zavádí nové chápání tím, že od nevyzpytatelného předurčení Bohem přechází k rozumnému Božímu záměru a laskavému úmyslu se vším stvořením, čímž klade důraz na Boha jako lásku a Boha jako soudce odsunuje do pozadí. Podle Smolíka měly Edwardsovy myšlenky vliv na přijetí křesťanství jako součásti americké kultury a zdůraznily osobní, bezprostřední vztah k Bohu (individuální stránku víry).⁴⁵

Některými autory je toto probuzení chápáno jako zrod moderního amerického evangelikalismu. Raný evangelikalismus se velmi striktně držel biblického učení a byl oddaný dědictví reformace. Tento evangelikální biblicismus oslovoval zejména obyčejné a odstrkované lidi, kterým poskytoval naději, útěchu a novou úctu k sobě samým.⁴⁶ Nešlo v něm ani tak o změnu teologického systému jako spíše o naladění a důraz, který kladlo na osobní náboženskou zkušenost – prožitek obrácení.⁴⁷

1.5.3 Odluka církve od státu

V období osvícenství dochází k vytvoření americké ústavy. Americké denominace k procesu přináší koncept náboženské svobody. Zrušením spojení křesťanství a státu se vytvořily podmínky pro vznik amerického národa.

390.

⁴⁵ SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze*. s. 144–145.

⁴⁶ STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. s. 386.

⁴⁷ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 79.

Smolík vysvětluje, že chápání věřících jako národa vyvoleného Bohem po vzoru starozákonního Izraele se už nevztahuje pouze na „svaté“, ale na americký lid jako celek.⁴⁸

Církev je od státu plně oddělena. Jednotlivé církve nejsou ustanovovány státem, nedostávají žádnou státní podporu a nemají žádná privilegia ani nejsou státem kontrolovány, žádný jedinec nesmí být trestán za svou víru nebo nevíru a účast na programech v církvi je naprosto dobrovolná, odvíjející se od jejích aktivit.⁴⁹

1.5.4 The Second Awakening

19. století s sebou přineslo několik vln vývoje křesťanství díky velkému přílivu nových obyvatel z Evropy, dobývání a ekonomickému kapitalismu. Bendrothová uvádí, že Spojené státy rostly z evropského osídlení do „samozvaného křesťanského národa“. Příslib náboženské svobody vedl k rozmachu křesťanských hnutí. Nový protestantismus byl rovnostářský, individualistický a zaměřený na emocionální prožitek. Objevovaly se zprávy o masových obráceních doprovázených bezuzdným smíchem a náhlými stavy vytržení. Probuzení se stalo metodou šíření evangelikální křesťanské víry (tzv. evangelikalismu).⁵⁰

První část 19. století obdržela název Second Awakening. Druhé probuzení se lišilo od prvního svým průběhem i charakterem. Je obtížné určit jeho přesný začátek, protože začalo v několika různých lokalitách v obdobnou dobu a trvalo po téměř celé dvě generace. Narozdíl od prvního hnutí, které lidé očekávali, bylo toto probuzení vyprovokováno kazateli, kteří se úmyslně

⁴⁸ SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze*. s. 146.

⁴⁹ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 106.

⁵⁰ BENDROTH, Margaret. *Christianity in Nineteenth Century in North America*. s. 181–184.

snažili vést posluchače k rozhodnutí. Charakteristickými rysy byla tzv. „táborová setkání“ („camp meetings“) v pohraničních oblastech. Hudson zmiňuje, že jedna z hlavních postav druhého probuzení, Charles G. Finney, zavedla tzv. „nové míry“ („new measures“). Sám odmítal být omezován konvenčními technikami a jako právník používal techniky právníké ve svých kázáních (např. místo „oni“ říkal „vy“, čímž oslovil svědomí konkrétních jedinců apod.). Kromě toho bylo probuzení přizpůsobeno městskému prostředí tím, že byla mobilizována celá komunita prostřednictvím skupinek navštěvujících domovy členů a organizování modlitebních setkání v dobu, která nebyla přijatelná pro farmáře. Tradiční struktura týdne obsahující bohoslužbu v neděli a setkání ke studiu Bible v týdnu byla změněna na každodělní shromáždění táhnoucí se dlouho do noci.⁵¹

Dalším významným znakem byla změna postavení žen. Počet žen mezi obrácenými dominoval oproti počtu obrácených mužů. Finney je začal vyzývat k veřejným svědectvím a modlitbám. Po obrácení bylo zvykem, že měla každá žena vystoupit před celým shromážděním a říct své svědectví o obrácení, což bylo nové, protože v mnoha kruzích měly být ženy v církvi především viděny, ale ne slyšeny. Díky této změně byly ženy částečně uvolněny z mužské nadvlády⁵², i když stále byla jejich hlavní náplní práce péče o domácnost.⁵³ Důsledkem bylo, že se mohly účastnit služeb ve sboru (tj. mimo svoji domácnost) v podobě zapojení do organizačních aktivit probuzení jako byly fondy, charity, misijní projekty či malé skupinky.⁵⁴

⁵¹ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 135–143.

⁵² HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 144.

⁵³ BENDROTH, Margaret. *Christianity in Nineteenth Century in North America*. s. 187.

⁵⁴ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 144.

Protestantismus 19. století byl hluboce biblický a snažil se porozumět Písmu na základě rozumových kategorií. Jednotlivé denominace i sekty se rozšiřovaly a snažily se opírat o Bibli. Jejich představitelé předpokládali, že každý dokáže rozumět Písmu, protože disponuje univerzální, vrozenou schopností číst a rozeznat význam Písma. Toto porozumění vyrostlo z filosofického systému, „common sense“ argumentů skotských myslitelů reagujících na myšlenky Davida Huma, který se tázal na spolehlivost lidského vnímání. Důvěra v schopnost každého občana vnímat a rozumět světu stejným způsobem, dodávala důvěru v Bibli jako transparentní knize dostupné všem. Díky tomuto směru se Spojené státy ponořily do biblických zvyklostí a jazyka založeného na univerzální víře v Boha. Obrácení bylo počátkem celoživotní cesty za svatostí. Probuzení předpokládalo, že každý věřící bude disponovat morální dokonalostí, jinými slovy: svobodou od vědomé touhy neposlouchat Boha.⁵⁵

1.5.5 Protestantický liberalismus

Koncem 19. století se protestantismus rozšířil skrze poměrně široké spektrum víry. Jedním z těchto směrů byl liberalismus. V šedesátých a sedmdesátých letech se protestantský liberalismus začal řídit poznatky přicházejícími z Evropy. Díky textovým a historickým analýzám biblických textů se pohled na Bibli změnil – v jejich světle vypadala jako jakýkoliv starověký text. Vědecké poznatky vyústily v pochybnosti o pravdivosti Bible. Cílem vědy bylo uspořádat fakta Bible tak, aby odpovídala obecným zákonům a principům. Vědecké objevy vedly ke Stvořiteli a každý jiný názor byl špatný.⁵⁶

⁵⁵ BENDROTH, Margaret. *Christianity in Nineteenth Century in North America*. s. 185–186.

⁵⁶ BENDROTH, Margaret. *Christianity in Nineteenth Century in North America*. s. 201–202.

1.6 Náboženský profil 20. století

První světová válka přinesla konec přívalu nových obyvatel a změnu náboženské skladby. Upevnila se pozice katolické církve a snížila převaha protestantismu. Zvýšily se počty věřících z řad Židů, pravoslavných, luteránů a afroamerických sborů. Nejednalo se pouze o situaci na začátku 20. století, ale o celkové posuny v rozložení jednotlivých náboženských sil v následku obou světových válek. Podle oficiálních statistik z roku 1960 bylo asi o dvacet milionů více protestantů než členů Římskokatolické církve a menšinové počty Židů a pravoslavných. Otázkou je však spolehlivost údajů, protože například do počtu římských katolíků se započítávaly i pokřtěné děti narozené v katolických rodinách bez vlastního vyznání víry, kdežto u protestantů ne; podobně Židé se hlásili spíše k národnosti než k náboženskému vyznání.⁵⁷

Roku 1920 došlo ke zlomovému bodu konfliktu mezi dvěma složkami protestantismu. Na jedné straně se liberálové snažili přizpůsobit víru novému intelektuálně zaměřenému prostředí. Na druhé straně trvali konzervativci (fundamentalisté) na tom, že staré způsoby musí zůstat neporušeny. Klíčový problém spočíval v rozdílném vnímání Bible. Pro liberály byla Bible vhodným předmětem studia z historického hlediska a vhodnou pomůckou pro ztišení, ale odmítali ji jako normu. Pravdu hledali v náboženské zkušenosti. Tato tendence zapomínat na Bibli jako objektivní normu křesťanské víry, alarmovala konzervativce. Augustus Hopkinns Strong upozorňoval na nebezpečí historické kritiky Bible, které není v metodě, ale v předpokladech, s jakými je používána. Ke správné interpretaci Bible je podle něj třeba postoj víry a nelze ji tedy brát jako jakoukoliv jinou historickou náboženskou knihu. Pointa je v tom: „ne, jak muž vytvořil Písmo pro sebe, ale jak Bůh vytvořil Písmo skrze nedokonalé

⁵⁷ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 329 a 356.

zastoupení člověkem.⁵⁸

Dominantní protestanté se v padesátých letech dělili na dvě skupiny podle toho, jestli byli spojeni s Národní radou církví (National Council of Churches) nebo ne. Asi 37 milionů představovali liberální nebo progresivní denominace přidružené k Národní radě církví, kterým se říkalo „spolupracující“. Druhou část, asi 24 milionů, tvořili „nespolupracující“ konzervativní denominace, které k radě přidruženy nebyly.⁵⁹

Ve 30. letech došlo k dalšímu probuzení menších rozměrů, které se příliš nerozšířilo za zdi seminářů. Hudson uvádí ho uvádí jako *First Century Christian Fellowship* jehož autorem byl Frank Duchman. Toto hnutí soustředilo svoji pozornost na čtyři absolutní hodnoty (upřímnost, čistota, nesobeckost a láska) a pět „C“ (confidence, confession, conviction, conversion, continuance; v překladu asi takto: důvěra, vyznání, přesvědčení, obrácení, trvání), která představovala pět stádií života víry.⁶⁰ Hudson se ve své knize *Religion in America* snaží definovat šest základních témat probuzení:

„opětovné uplatnění Boží svrchovanosti; mnohem méně optimistické zhodnocení situace člověka a mnohem větší důraz na démonickou sílu hříchu; obnovené ocenění centrality biblického zjevení; obnovený zájem o christologii; prohloubený zájem o obnovení smyslu plnosti a celosti v životě církve; tendence mezi mnohými pohybovat se směrem k pravici teologicky zatímco se pohybují doleva politicky“.⁶¹

V 50. letech došlo k další popularizaci náboženství. Účast v církvích prudce stoupla, příspěvky vzrostly, zvýšil se prodej náboženských knih a byly

⁵⁸ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 365–371.

⁵⁹ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 357–358.

⁶⁰ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 380.

⁶¹ HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 383.

budovány modlitební místnosti (včetně jedné v národním kapitolu). Narozdíl od dřívějších toto probuzení nemělo formu ani strukturu. Náboženství bylo populární díky obecné víře, že „náboženství je dobrá věc“ a členství v církvi je úctyhodné. Toto probuzení je třeba chápat jako dozvuk traumatu druhé světové války.⁶²

1.7 Pastorační péče v USA podle Holifielda

Ke stručnému představení dějin pastorační práce používám jako hlavní zdroj knihu E. Brooks Holifielda, který je profesorem amerických církevních dějin (Emory's Candler School of Theology) v penzi a starším metodistické církve. Během svého profesního života se zabýval studiem puritanismu, náboženství a psychologie v Americe, zdraví a medicíny v metodistické církevní tradici a v neposlední řadě studiu kultury v koloniální Americe. V knize *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*, kterou ve své práci používám, se autor věnuje vývoji pastorační péče na území dnešních Spojených států od dob kolonizace po začátek druhé poloviny 20. století.⁶³

1.7.1 Od kolonizace po 18. století

Pastorační práce na území dnešních Spojených států byla zpočátku velmi různorodá na základě odlišných církevních pojetí kolonizujících států. Všechny původní tradice se shodly na tom, že pastorační práce je primárně nápravným prostředkem pro hříšné chování. Cílem bylo utišit pochybnosti vycházející z hříšnosti jedince, ovládnout chtíč nebo napravit zamlžený pohled na svět. Rozdílnost se projevila v chápání hříchu (přestoupení, nevěrnost, porucha nebo modlářství) a ve výběru metod pro boj s ním. Teologické rozdíly se často

⁶² HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life*. s. 384–388.

⁶³ HOLIFIELD, E. Brooks. *E. Brooks Holifield*. Emory university: Candler school of theology [online].

týkaly podřadných témat a důrazů. Některé tradice si s sebou přinesly také téma duchovního rozvoje. Hřích byl na jedné straně a spása na druhé. Ke spáse mohl jedinec dojít v rámci procesu duchovního rozvoje, který si každá tradice definovala po svém.⁶⁴

V 17. a začátkem 18. století byla americká péče o duše téměř jednotně vymezována duchovním růstem.⁶⁵ Puritáni a prebyteriáni prosazovali v pastorační péči přísnou disciplínu. Sborová praxe obsahovala systém varování, napomenutí a případného exkomunikování z církve pro ty, kteří se nějakým způsobem provinili veřejným nebo církevním zákonům.⁶⁶ Puritáni proces duchovního růstu definovali zvláště detailně. William Perkins určil jeho deset stupňů, podle nichž poutníci víry postupovali od poznání své nedostatečnosti přes uvědomění Božího zákona a rozpoznání hříchu až ke konečnému stádiu upřímné, dobrovolné a radostné poslušnosti a dále pokračovali procesem posvěcení trvajícím do konce života.⁶⁷

V tomto století došlo ke zmíněnému probuzení se silným emocionálním nábojem, jehož významnou postavou byl Jonathan Edwards. Holifield píše, že z jeho pohledu nešlo ani tak o teologický jako spíše o psychologický konflikt. Většina pastorů věřila, že je pastorační povinností nabídnout diagnostikování duchovního stavu z pozice odborníků na náboženský život. Za součást pastoračního rozhovoru považovali děláni úsudků následované poskytnutím pastorační rady. Většina se shodla na tom, že je třeba rozpoznávat individuální rozdíly mezi pastorandy, aby pastor mohl rozhodnout, zda je v této chvíli

⁶⁴ HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*. s. 16–25.

⁶⁵ HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*. s. 26.

⁶⁶ MCNEILL, John T. *Discipline in presbyterianism and puritanism*. s. 247–248.

⁶⁷ HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*. s. 27.

potřeba poskytnout útěchu nebo počkat.⁶⁸

1.7.2 Situace v 19. století

Začátkem 19. století se poměry ve společnosti změnily. Lidé se stěhovali z venkova do měst, díky parníkům se zlepšila dostupnost cestování a vzrostly rozdíly mezi muži a ženami, protože bylo preferováno, aby ženy zůstaly v domácnosti. Pastorálními teology se stávali především velmi vzdělaní muži, což zvyšovalo jejich prestiž mezi městským obyvatelstvem. Na prestiži získávali i lékaři a právníci a někteří duchovní se začali obávat, aby nenarušili jejich postavení. Poradenství se v tomto období skládalo z jasně řečených rad, protože protestanté očekávali, že jejich duchovní budou rozkazovat a duchovní tuto autoritu používali bez váhání. Měli být gentlemany a používat, jak rozumovou analýzu problému, tak soucitné ticho.⁶⁹

Objevil se zájem o mentální filosofii, který pro duchovní nebyl ani tak prostředkem k nalezení vhodné rady, jako spíše snahou o rozšíření obzorů o poznatky z vnitřního světa lidí. Pojmenovávání pocitů pomohlo lidem zobjektivizovat svůj vnitřní svět a tak vytvořit nové možnosti pro duchovní, aby se mohli s jejich vnitřním světem lépe vypořádat.⁷⁰

Na konci 19. století se teologové rozdělili na konzervativní a liberální proud, což se projevilo i ve stylu pastorační péče. Konzervativní pastorální teologie se soustředila na tři základní témata: obrácení, racionalitu a moc nadpřirozeného ducha. A. Torrey z *Moody Bible Institute* v Chicagu zformuloval standardní fundamentalistický pohled na pastorační práci

⁶⁸ HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*. s. 71–73 a 82–83.

⁶⁹ HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*. s. 112–113 a 120–129.

⁷⁰ HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*. s. 150–151.

následovně: cílem je přivést jedince ke Kristu, k čemuž slouží modlitba, klasifikace a racionální přesvědčování. Pastor měl klasifikovat stav duše podle dřívějších učebnic (tedy rozhodnout je-li: lhostejná, nedbalá, úzkostná, zklamaná, ignorující, stěžující si nebo skeptická) a podle klasifikace přizpůsobit druh argumentů. Liberální proud se snažil do své teologie zapojit vědecké poznatky, včetně nové psychologie.⁷¹

Zvýšil se počet organizací v oblastech medicíny a práva a duchovní se začali znovu cítit znejištěni, zda jednají stejně profesionálně jako ti druzí. Rostoucí počet církví přeměnil církevní prostory v centra otevřená širokému spektru aktivit (kromě bohoslužeb a evangelizací také nedělním školním koncertům, ženským skupinkám, lekcím zpěvu a dalším aktivitám). Růst vyžadoval lepší organizační schopnosti, proto pastorům přibyly další povinnosti. Pastýř už nemohl trávit tolik času studiem, musel být s lidmi. Začaly se přepracovávat učebnice pastorální teologie a školní osnovy. Chování duchovního při snaze vyvolat u pastoranda správnou odpověď bylo považováno za téměř stejně důležité jako to, co chtěl sdělit. Malá celostátní anketa z roku 1905 odhalila, že nadpoloviční většina praktikujících křesťanů chtěla, aby duchovní byl: soucitný, shovívavý, trpělivý, otcovský a laskavý. Naproti tomu o něco méně než polovina respondentů očekávala, že duchovní bude mužský, silný, odvážný a dobrý vedoucí s citem pro obchod. Obě skupiny se shodly, že by duchovní měl mít impozantní postavu.⁷²

1.7.3 Situace ve 20. století

Na konci 19. a počátku 20. století začala rozvíjející se psychologie zkoumat

⁷¹ HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*. s. 163–166.

⁷² HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization*. s. 172–178.

tělesné, duševní i společenské nemoci pomocí právě vynalézaných vědeckých metod. Náboženství se zdálo být nedostatečným pro vysvětlení záležitostí lidského života.⁷³ Došlo k proměně psychologických výzkumníků a charitativních pracovníků na světské psychoterapeuty. Profesionální péče o problémy Američanů se postupně přesunula z pastorační k lékařským a rádo by lékařským profesím jako je psychiatrie, neurologie, sociální práce nebo klinická psychologie. Pastorační práce ustupovala a podřizovala se zvyšující se moci světských profesí. Psychiatrie a psychoterapie nahradily péči o duši. Nemoci duše projevující se v pocitech a jednání, které dříve byly znakem vymknutí se z morálního vztahu k Bohu a bližnímu, najednou byly nahlíženy jako příznaky pacientovy duševní a emocionální nemoci. Obavy, reptání, nevíra, nedostatek lásky a další začaly být vnímány jako neurózy, deprese, komplexy méněcennosti, závislosti a podobně.⁷⁴

Roku 1910 začalo působit Hnutí duševní hygieny (Mental Hygiene Movement) v nemocnicích, věznicích a dalších zařízeních pro osoby s tzv. mentálními problémy. V době největšího rozkvětu, jeho zastánci věřili, že postupem času budou schopni vyléčit každého nemocného na celém světě. Ve stejné době americký neurolog, Dr. Bernard Sachs, objevil spojitost mezi poškozením centrálního nervového systému a mentálními nemocemi, což upevnilo vztah mezi neurologií a psychiatrií a tím i pozici psychiatrie a mentálního zdraví mezi lékařskými vědami. V obou těchto oblastech hledali duchovní inspiraci pro svou pastorační praxi, což byl začátek pouta mezi pastorační péčí a psychiatrií.⁷⁵

⁷³ THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. s. 120.

⁷⁴ POWLISON, David A. *Competent to counsel?: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 41–42.

⁷⁵ THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. s. 121.

Po první světové válce vzrostl zájem o sekulární terapie a zaměření na jednotlivce a jeho vnitřní svět. V polovině 20. let začaly být organizovány klinické pastorační výcviky v nemocnicích, institucích pro duševní zdraví a věznicích. Výcviková centra se zaměřovala na hodnoty svobody jednotlivce a jeho schopnost nahlédnout své uspořádání osobnosti. Svoboda spočívala v rozumovém uchopení situace. Klíčem k porozumění osobnosti byla schopnost porozumět skrytým nezdravým vzorcům chování. Jakmile je jedinec odhalil, mohl se ujmout svobody jednat zdravě. Různé výcvikové skupiny tohoto druhu společně vytvořily Asociaci pro klinické pastorační vzdělávání (Association for Clinical Pastoral Education). Na konci 30. let Rolo May vystoupil proti hlavnímu proudu prosazujícímu rozum a zdůraznil, že pro pastorační práci je základem lidská schopnost důvěřovat Bohu, který je mimo chápání člověka a stvořitelem života.⁷⁶

Po druhé světové válce čím dál tím více lidí vyhledávalo psychologickou pomoc. Ve společnosti rostla nedůvěra vůči autoritám a poskytovatelé pastorační péče začali zastávat mírnější názory a prosazovat konec drsným morálním úsudkům. Byla vyžadována tolerance a přijetí pocitů (zejména těch negativních).⁷⁷

Během 40. let se pastorační poradenství stalo samostatnou disciplínou v rámci pastorační péče a na klinické scéně začal působit Carl Rogers. Jeho práce ovlivnila pastorační péči podobně jako další psychoterapeutické směry. Jeho terapie kladla důraz na samostatnost klienta, empatii, pečující jednání, souznění mezi postoji a slovy poradce jako následek jeho pozitivního pohledu na klienta a neodsuzující reakce, aby se klientova osobnost mohla zdravě

⁷⁶ THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. s. 120–122.

⁷⁷ THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. s. 122.

rozvinout díky přijetí člověka, který mu naslouchá.⁷⁸ V 50. letech se mnozí pastorační poradci přiklonili k Rogersově teorii. Vládoucí psychoterapie obsahovala dva proudy: obecně psychodynamický zastávaný Freudem (nevědomé neurotické konflikty v jedinci, pesimismus, diagnostika) a nedirektivní poradenství hledající uzdravení uvnitř jedincovy duše prosazované Rogersem (optimistické, uzdravující).⁷⁹ Významné pastorální teology té doby reprezentuje presbyteriánský duchovní, Seward Hiltner, který byl silně ovlivněn liberalistickou vizí spojení náboženství a vědy k vytvoření lepší společnosti. Jeho myšlenky prostupují Hnutí pastorační péče probíhající v 50. a 60. letech. Hiltner se snažil najít cestu, jak propojit teologii s psychologií.⁸⁰ Mezi pastorační literaturou dominovaly jeho knihy zprostředkovávající zejména myšlenky Carla Rogerse.⁸¹ Jeho snahu podpořilo seznámení s psychosomatickou medicínou, které mu potvrdilo jeho předpoklad, že lze spojit náboženství a zdraví. Souhlasil s lékařskými důrazy na lásku a společenství jako prvky nutnými ke zdraví jedince, protože byly v souladu s křesťanskou vírou. Pastorační péči si představoval jako provádění pomocí tří pastoračních funkcí: uzdravování, vedení a podporování. Oceňoval církevní život a považoval za důležitou pastorační péči v rámci společenství víry. Hiltner se snažil interpretovat teologické myšlenky z klinického úhlu pohledu, čímž dosáhl ztráty kritického významu teologie pro pastorační práci.⁸² Thorton kromě Sewarda Hiltnera zmiňuje ještě další významné pastorální

⁷⁸ THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. s. 122–123.

⁷⁹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 42.

⁸⁰ THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. s. 123–125.

⁸¹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 46–47.

⁸² THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. s. 123–125.

teology jako byl Wayne Oates, Thomas Oden, Howard Clinebell a další.⁸³ Powlison tvrdí, že v tomto období se stalo v církvích populárním odesílání farníků k odborníkům na duševní zdraví. Pastoři neměli dostatek času na to věnovat farníkům hluboký rozhovor, proto jim poskytli alespoň krátkodobé duchovní povzbuzení a na dlouhodobější terapii je posílali jinam.⁸⁴

V 60. letech se někteří autoři ovlivnění mimo jiné antipsychiatrickými texty rozhodli oponovat a odlišit se od psychoterapeutů. Pastorální teologové (např. Donald Capps) znovu zapojili Bibli do poradenského procesu a došli k závěru, že psychoterapeutické školy přejaly morální kontext od náboženství, čímž zaujaly konkurenční postoj vůči náboženství místo, aby si udržely neutralitu. Hlavní proud pastoračního poradenství získal své příznivce i mezi konzervativními protestanty. Ti měli na výběr z několika alternativ: opustit poradenství, přijmout pastorální teologii hlavního liberálního proudu reprezentovaného Hiltnerem nebo se vrátit ke svým vlastním prostředkům (modlitba, Bible, předepsané verše, racionální přesvědčování, morální odsuzování a vymýtování démonů⁸⁵). Stala se populární snaha „integrovat“ konzervativně protestantskou víru s moderními psychologickými poznatky a terapiemi. Vznikla snaha o spojení evangelikálního porozumění Bibli s vědeckými aspekty psychologie.

⁸³ THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. s. 126.

⁸⁴ POWLISON, David A. *Competent to counsel?: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 46–47.

⁸⁵ POWLISON, David A. *Competent to counsel?: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 48–49.

2 Nouthetické poradenství

Nouthetické poradenství je druh pastoračního poradenství zaměřující se na používání Bible v pastoračním rozhovoru, který vznikl na americké půdě ve druhé polovině 20. století. Jeho autorem je teolog, Jay E. Adams.

2.1 Jay Edward Adams

Jay Edward Adams se narodil 30. ledna 1929 v Baltimoru (Maryland, USA), kde vyrůstal na předměstí jako jediné dítě v rodině pracující třídy. Ani jeden z rodičů nebyl křesťanem a nechodil do kostela. Přiznává, že vždy rád organizoval věci a chodil do klubu pro vedoucí.⁸⁶ Ve svých 15 letech dostal od přítele Nový Zákona a po jeho přečtení se stal křesťanem.⁸⁷ Začal navštěvovat konzervativní presbyteriální církev a pod vlivem kazatele se rozhodl jít studovat teologii.⁸⁸

Studoval postupně na několika seminářích a univerzitách. Během studia se zaměřoval na exegezi, protože chtěl sám přijít na to, co Bůh učí a ne, co o tom říkají ostatní.⁸⁹ Dozvěděl se, že Nový zákon byl napsán tak, aby mu rozuměli prostí, nevzdělaní lidé, což v něm vyvolalo celoživotní odpor k složitě psaným teologickým textům postrádajícím praktičnost a přímost.⁹⁰

S psychologií se setkal poprvé na kurzech poradenství. Od začátku s ní nesouhlasil a pochyboval o ní. Časem, během praxe ve sboru, začal vnímat své

⁸⁶ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 56.

⁸⁷ ADAMS, Jay E. *Jay E Adams*. Institute for Nouthetic Studies [online].

⁸⁸ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 57.

⁸⁹ ADAMS, Jay ADAMS, Jay E. *Competent to Counsel: An Interview with Jay Adams*. *Ligonier Ministries* [online].

⁹⁰ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 58–59.

nedostatečné znalosti a rozhodl se je doplnit čtením děl předních světských psychologů a významných pastoračních poradců.⁹¹ Soustředil se především na správnost svých biblických výkladů, a proto měl pro poradenství pevnější teologický základ, než kdyby studoval psychologii nebo jí podobný obor.⁹²

Po škole se stal pastorem, pak vystřídal několik dalších pracovních míst a založil několik organizací věnujících se nouthetickému poradenství a školení jeho poradců, například *Institute for Nouthetic Studies*. V roce 1999 odešel do důchodu ze sborové služby a začal se více věnovat psaní a výuce.⁹³

Jay E. Adams je autorem řady knih, ve kterých vysvětluje teorii a praxi svého poradenství. První knihou bylo *Competent to counsel* roku 1970. Na ni později navázal *The Christian counselor's manual* (1973), který doplňuje a rozvádí či upravuje některé myšlenky. Dalšími Adamsovými knihami jsou například *A theology of christian counseling* (1979) nebo zjednodušená příručka *What about nouthetic counseling?* z roku 1976.⁹⁴

Knihou *Competent to counsel* byla psána zejména pro čtenáře z řad duchovních a studentů teologie, ale i pro laiky a odborníky na duševní zdraví hlásící se ke konzervativnímu protestantismu, ke kterému se hlásil i Adams.⁹⁵ V knize demonstruje, že stačí porozumět Písmu k vyvolání změny, která potěší Boha a pomůže pastorandovi.⁹⁶ Autor sám přiznává, že své myšlenky

⁹¹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 59–61.

⁹² ADAMS, Jay E. *Competent to Counsel: An Interview with Jay Adams*. *Ligonier Ministries* [online].

⁹³ ADAMS, Jay E. Jay E Adams. *Institute for Nouthetic Studies* [online].

⁹⁴ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. Grand Rapids, 1970; ADAMS, Jay E. *The Christian counselors's manual: the practice of nouthetic counseling*. Grand Rapids, 1973; ADAMS, Jay E. *A theology of Christian counseling: more than redemption*. Grand Rapids, 1979; ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. Nutley, N. J.: Presbyterian and reformed publishing co, 1976.

⁹⁵ POWLISON, David. *The biblical counseling movement: history and context*. s. 1.

⁹⁶ ADAMS, Jay E. About us. *Institute for Nouthetic Studies* [online].

(aplikované do poradenství) rozvíjel od napsání své první knihy. Postupem času do knih přidával nová témata, takže například *The Christian counselor's manual* obsahuje navíc rozpracované téma strachu. Podobně je to s vinou, kterou zprvu považoval za skrytou příčinu deprese, ale později ji začal rozpoznávat jako významný faktor vzniku depresí.⁹⁷

2.1.1 Adamsova cesta k Nouthetickému poradenství

Adamsova cesta k vytvoření poradenského směru začala, když byl krátce kazatelem v církvi. Powlison vysvětluje, že měl blízko k reformovanému protestantismu vycházejícímu z Kalvína a v jeho rámci byl nejvíce ovlivněn americkým presbyterianismem.⁹⁸ Fraser zmiňuje, že u něj někteří autoři rovněž rozpoznávají puritánské prvky.⁹⁹

Jednou za Adamsem přišel muž v obtížné situaci, rozbřečel se, ale nedokázal promluvit. Adams nevěděl, jak na to reagovat, neboť o podobných rozhovorech toho ze školy věděl příliš málo. Cítil se bezmocný. Muž ten večer odešel, aniž by obdržel radu nebo povzbuzení od svého pastora. Zhruba o měsíc později zemřel a Adams si uvědomil, že ten muž dost možná věděl, že umírá a hledal u svého kazatele pomoc, které se mu nedostalo. Tu noc prosil Boha o pomoc stát se dobrým poradcem. Začal se poradenstvím více zabývat a snažil se prostudovat všechny dostupné knihy od předních světských psychologů a významných pastoračních poradců.¹⁰⁰ Tak se setkal s teoriemi Freuda a Rogerse, které byly v knihách doporučovány, ale ty mu nepřípadaly v souladu s Biblií. Nemohl porozumět tomu, jak by mohl označovat to, co se

⁹⁷ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 4.

⁹⁸ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 1 a 6.

⁹⁹ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 153.

¹⁰⁰ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 61.

zdálo být hříchem, za nemoc. Ukázalo se, že aplikováním metod, o kterých četl, lidem nepomáhá, ale ztrácí čas. Brzy začal v důsledku rozčarování cítit pokušení posílat téměř všechny své klienty k psychiatrovi, neboť to bylo propagováno moderní kulturou duševního zdraví. Vnímá však několik problémů: kazatelé byli nabádáni, aby posílali své klienty k odborníkům, protože jim jinak mohou ublížit, ale lidé se od těchto odborníků vraceli buď ve stejném nebo horším stavu a daní odborníci navíc nebyli křesťany a nemohli tedy kvalifikovaně pomoci v otázkách víry.¹⁰¹

Následkem nespokojenosti vyplývající z navštěvovaných přednášek o poradenství se postupně dostal k používání biblických napomenutí na základě pokusu-omylu a kupodivu se to osvědčilo více než kterákoliv dřívější metoda. Uvědomil si, že čím direktivněji mluví, tím více lidem pomáhá. Po té byl požádán, aby začal učit základy pastoračního poradenství.¹⁰² Při přípravě lekcí ho oslovil list Jakubův, kde se píše o možné spojitosti tělesné nemoci a hříchu:

„Je někdo z vás nemocen? Ať zavolá starší církve, ti ať se nad ním modlí a potřájí ho olejem ve jménu Páně. Modlitba víry zachrání nemocného, Pán jej pozdvihne, a dopustil-li se hříchů, bude mu odpuštěno.“¹⁰³

Tento text ho inspiroval k přemýšlení o duševní nemoci jako následku hříchu. Všiml si, že některé problémy jako například alkoholismus, který Bible přímo označuje za hřích, jsou podle moderní literatury nemocí, což ho přivedlo k závěru, že se knihy mýlí, a je tedy lepší spoléhat na Bibli.¹⁰⁴

2.1.2 Vliv Hobarta Mowrera

V polovině 60. let se Adams začal zabývat dílem významného psychologa

¹⁰¹ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. xi-xii.

¹⁰² ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. xii-xiii.

¹⁰³ Jakub 5, 14–15. (Český ekumenický překlad).

¹⁰⁴ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. xiv.

O. Hobarta Mowrera¹⁰⁵. Mowrerovy knihy Adamse ohromily, protože v nich pochyboval o pravdivosti psychiatrie. Vydal se za ním a začali spolupracovat. Uchvátil ho Mowrerův důraz na odpovědnost, který nabádal lidi, aby vyznávali křivdy těm, kterým je způsobili, a snažili se je napravit.¹⁰⁶ Mowrer poukazoval na to, že psychiatrie odebírá zodpovědnost lidí za jejich jednání skrze stanovení diagnózy. Psychoterapie pak hledá příčiny v minulosti, aby vinu za potíže mohla svalit na někoho jiného (rodina, přátelé, společnost, církev, apod.). Lidé byli podle Mowrera morálně odpovědní za své špatné jednání, které nazval hříchem. Pro Adamse byly zásadní čtyři aspekty Mowrerova jednání s psychiatrickými pacienty. Zaprvé odkrýval „hříchy“, takže se u pacientů s neorganickou poruchou odhalily pocity viny a ukázalo se, že se vyhýbají upřímnosti, spíše než bojují s nemocí. Zadruhé učil lidi přiznávat svá selhání a napravit je změnou konkrétního jednání. Používal direktivní přístup. A posledním bodem byla kritika medicinského přístupu.¹⁰⁷

Během spolupráce Adams přišel na to, že lidé, se kterými se setkával v zařízeních pro mentálně nemocné, buď trpí nějakým biologickým problémem (například poškozením mozku v následku úrazu apod.) nebo v minulosti selhali při řešení problému a trpí v důsledku neodpuštěného a nezměněného hříšného jednání (například daňové podvody, vyhýbání se odpovědnosti při těžkých rozhodnutích apod.), což ho přivedlo zpět k Bibli a zkoumání, co k tomu říká. U mnoha případů se stav pacienta dramaticky zlepšil, když se mu podařilo napravit svou životní situaci.¹⁰⁸

Kromě inspirace pro vlastní poradenství Adamsovi připadalo, že

¹⁰⁵ CARTER, John d. *Adams' theory of nouthetic counseling*. s. 143.

¹⁰⁶ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. xv.

¹⁰⁷ POWLISON, David A. *Competent to counsel?: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 70–72.

¹⁰⁸ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. xvi-xviii.

v Mowrerově případě mají veřejná vyznání mimo jiné také sebemučící stránku, neboť nevyznával Ježíše Krista jako svého Spasitele, který by zemřel za jeho hříchy. Toto jednání mělo podle Mowrerových vlastních slov pramenit z toho, že ho pronásledovaly hříchy z mládí a nemohl najít úlevu.¹⁰⁹

2.1.3 Rozvoj biblického poradenství

Několik následujících let Adams strávil rozvíjením biblického poradenství a odhalil důležité biblické principy. Viděl pozitivní výsledky v řešení krátkodobých i dlouhodobých problémů a obrácení na poradenských sezeních.¹¹⁰ Vznosl námitky proti pojetí mentálních nemocí, které obhajovalo špatné jednání a zbavovalo muže i ženy odpovědnosti za jejich jednání před nimi samotnými, ale i před Bohem. Nevěřil, že „klid v duši“ nebo sociálně přijatelné chování jsou cílem pastorační péče. Prosazoval, aby církve chápala většinu problémů jako problémy morálního charakteru.¹¹¹

Vzhledem k odlišné interpretaci osobních problémů se Adams stavěl proti rozšířeným terapeutickým metodám, které z jeho pohledu byly proti protestantské víře. Člověk by podle něj měl žít pod laskavou autoritou Boží, jejímž cílem je ho proměnit. Nesouhlasil s představou, že postoj poradce by měl být odtazitý, nehodnotící, nedirektivní, všepřijímající ve snaze najít uzdravení uvnitř jedince. A to z toho důvodu, že křesťanský uzdravitel a zachránce, Ježíš Kristus, přichází zvenčí a je třeba odvrácení od hříchu, který lpí uvnitř jedince. Věřil, že poradci by se měli stát mentory, kteří budou radit, poučovat, informovat, konfrontovat a vést. Sám Adams poradce označoval za „láskyplně upřímné“ při vtiskování biblického vnímání světa do pastorandů.¹¹²

¹⁰⁹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement.* s. 75.

¹¹⁰ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling.* s. xix.

¹¹¹ POWLISON, David. *The biblical counseling movement: history and context.* s. 2.

¹¹² POWLISON, David. *The biblical counseling movement: history and context.* s. 3.

Autor odmítal svůj přístup nazývat vědeckým nebo vědecky ověřitelným, protože jeho závěry nebyly založeny na vědeckých objevech. Jediným kritériem pro něj byla Bible a uvědomoval si, že jeho interpretace biblických tvrzení nemusí být správná. Vědu v této souvislosti vnímal jako užitečný nástroj pomáhající ilustrovat, zobecňovat a zpochybňovat stanoviska, což vede k dalšímu a hlubšímu studování Bible. Nesnažil se zvýšit roli pastoračního poradenství v rámci moderního systému duševního zdraví, ale chtěl vybudovat alternativu.¹¹³

Postupem času se o Adamsovy poznatky začali zajímat další duchovní a starší v evangelikálních kruzích a Adams začal přednášet v dalších zemích, (v Americe i v Evropě).¹¹⁴ Tímto způsobem vzniklo Hnutí biblického poradenství.¹¹⁵ Přidaly se některé teologicky zaměřené školy a začaly ho vyučovat. Ty čerpaly ze základních textů, což vyústilo v rozšíření různých konceptů, které si říkají nouthetické poradenství, ale od toho původního se liší – některé v drobnostech, jiné v zásadních věcech.¹¹⁶ Pro zájemce o službu v rámci tohoto poradenství vybudoval Adams *Institute for Nouthetic Studies*, kde jeho nástupci vyučují poradenství ve strukturované formě.¹¹⁷

2.2 Nouthetické poradenství

Adams považuje za střed pozornosti jakéhokoliv křesťanského poradenství Krista. Poradenství, které ve svém středu Krista nemá, podle něj není pravým křesťanským poradenstvím. Písmo svaté vnímá jako knihu o Kristu, která nám zjevuje jeho vůli včetně instrukcí k poradenství.¹¹⁸ Pro Adamse „neexistuje

¹¹³ POWLISON, David. *The biblical counseling movement: history and context*. s. 3–4.

¹¹⁴ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 1.

¹¹⁵ POWLISON, David. *The biblical counseling movement: history and context*. s. 1.

¹¹⁶ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 1–2.

¹¹⁷ ADAMS, Jay E. About us. *Institute for Nouthetic Studies* [online].

¹¹⁸ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 41.

žádná norma kromě Božího objektivně stanoveného Standardu, Bible.¹¹⁹ Písmo je pro něj jedinou neomylnou normou teorie i praxe. Své úsudky zakládá na biblických principech a kritériích.¹²⁰

2.2.1 Původ názvu - „nouthetické“

Název „nouthetické“¹²¹ je odvozen ze slov „nouthesis“ a „noutheteo“, řecké podstatné jméno a sloveso, které se nachází v Novém zákoně zejména v pavlovských listech. Překladaelé Bible na jeho místě často používají slova jako napomenutí, varování nebo nabádání, ale žádné z nich není přesné.¹²² Přídavné jméno „nouthetic“ bylo uměle vytvořeno autorem, aby co nejlépe vystihovalo význam původního řeckého výrazu, pro který angličtina nemá přesný překlad, a zároveň se stalo popisem Adamsova poradenství.¹²³

Autor vysvětluje, že sám by preferoval název „biblické“ nebo „křesťanské“ poradenství¹²⁴, ale při psaní svých knih několikrát použil výraz „nouthetické“, protože ho považoval za nápomocný k rozpoznání biblického systému poradenství, které popisuje ve svých knihách *Competent to counsel* a *The Christian counselor's manual*. Důvodem, proč používá raději jiné termíny je, že výraz „nouthesia“ se objevuje téměř výlučně v novozákonních spisech a nezahrnuje tudíž celou Bibli, o což se poradenství snaží.¹²⁵

2.2.2 Nouthetická konfrontace

Nouthetickou konfrontací Adams nazývá způsob rozhovoru, který se stal

¹¹⁹ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. xix.

¹²⁰ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. xxi.

¹²¹ Anglický termín „nouthetic“ se vyslovuje [njuthetic] jako s anglickým new na začátku a ne [nauthetic] jako s now na začátku.

¹²² ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 42–44.

¹²³ ADAMS, Jay E. What Is "Nouthetic" Counseling?. *Institute for Nouthetic Studies*.

¹²⁴ V názvech většiny knih, se kterými jsem měla možnost se setkat, autor používá termín „křesťanské poradenství“. Přesto je toto poradenství dobře dohledatelné právě pod názvem „nouthetické poradenství“.

¹²⁵ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 1.

stěžejním pro jeho poradenství. Přes negativní zabarvení, s nímž bývá slovo „konfrontace“ spojováno, autor zdůrazňuje, že sám vnímá termín pozitivně, pozitivněji než například „konzultace“.¹²⁶

Z listu Koloským a Římanům Adams odvozuje, že se jedná o záležitost všech křesťanů, protože všichni jsou služebníky evangelia. Křesťané by se měli navzájem vyučovat a konfrontovat nebo napomínat nouthetickým způsobem. V obou textech Pavel mluví o napomínání a ukazování cesty druhému (které Adams označuje za součást nouthetické konfrontace) jako o běžné, každodenní aktivitě, proto se na ní věřící lidé mohou účastnit.¹²⁷

„Nechť ve vás přebývá slovo Kristovo v celém svém bohatství: se vši moudrostí se navzájem učte a napomínejte a s vděčností v srdci oslavujte Boha žalmy, chválami a zpěvem, jak vám dává Duch.“^{128,129}

„Jsem přesvědčen také já o vás, bratři moji, že i vy jste plni dobroty, naplnění veškerým poznáním, takže sami můžete ukazovat cestu jeden druhému.“^{130, 131}

Nouthetická konfrontace se skládá ze tří základních prvků¹³². Slovo

¹²⁶ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 33.

¹²⁷ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 42.

¹²⁸ Koloským 3,16. (Český ekumenický překlad).

¹²⁹ V Angličtině: „Let the word of Christ richly dwell within you, with all wisdom teaching and confronting one another nouthetically.“

¹³⁰ Římanům 15,14. (Český ekumenický překlad).

¹³¹ V Angličtině Adams verš cituje takto: „Concerning you, my brethren, I myself also am convinced that you are full of goodness, filled with all knowledge and able also to *confront* one another *nouthetically*.“ Nenašla jsem, ze kterého překladu Adams čerpá, ale v překladech, které mám k dispozici (English Standard Version, International Standard Version a King James Version), se nevyskytují slovíčka *confront* a *nouthetically*. Místo výrazu *confront* jsem našla slovíčka *instruct* nebo *admonish* a verš vždy končí „one another“. Sám autor se při vysvětlování názvu vyjadřuje, že slovo *nouthetic* není oficiálním anglickým výrazem, ale řeckým slovíčkem, které přizpůsobil (viz. podkapitola „Původ názvu - nouthetické“, aby bylo použitelné podle anglické gramatiky. Proto mám za to, že Adams verš v angličtině upravil tak, aby lépe vysvětlil svou myšlenku a zdůraznil význam slova „nouthetický“, který oba výrazy zahrnuje (*instruct* a *admonish*).

¹³² V rozhovoru na webu Ligonier ministries ADAMS, Adams shrnuje tyto tři prvky jako tři „C“: Concern, Confrontation, Change. Rozhovor poradce s klientem pak probíhá podle následujícího pravidla: ze zájmu (*concern*) o bratra či sestru, který má duchovní problém,

„nouthesis“ předpokládá, že v životě konfrontovaného člověka existuje problém, který je potřeba vyřešit prostřednictvím změny.¹³³

Druhým prvkem je „slovní vyjádření“ neboli osobní poradenský rozhovor odhalující změnu, která by přinesla soulad s biblickými principy a pravdami. Důraz je (za použití biblicky legitimních slovních prostředků) kladen na to, co je špatně v životě daného člověka. Cílem je napravit jednotlivce prostřednictvím změny jeho vzorců chování tak, aby odpovídaly biblickým standardům. Změna osobnosti podle Bible obnáší přiznání, pokání a rozvoj nového chování odpovídajícího zákonu. Příkladem pro nás může být příběh, kde Nátan konfrontuje Davida po jeho hříchu s Batšebou.¹³⁴

Třetí prvek nouthetické konfrontace skrývá samotnou změnu v životě pastoranda. To, co je řečeno, by vždy mělo být ku prospěchu pastoranda. Podobně jako píše apoštol Pavel v listu do Korintu: „Nepíši to proto, abych vás zahanbil, ale abych vás jako své milované děti napomenul.“¹³⁵ Podstatou je napomínat, ale s láskou jako rodič nebo bratr. Cílem je slovně pastorandovi pomoci a povzbudit ho v procesu překonávání překážek. V žádném případě nejde o trestání, protože nouthetická konfrontace je motivována láskou a zájmem o druhého.¹³⁶

Nejde o nový koncept, ale o snahu navázat na způsob poradenství, který je známý a používaný už od biblických dob. Poradenství se prostřednictvím výrazu „nouthetické“ snaží zdůraznit, že: „klient má problém, který je potřeba vyřešit; tento problém musí být vyřešen slovní konfrontací a řešení musí být

ho/ji druhý křesťan s láskou slovně konfrontuje (confrontation), aby v jeho/jejím životě vyvolat změnu (change), která potěší Boha.

¹³³ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 44–45.

¹³⁴ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 46–49.

¹³⁵ 1. Korintským 4,14. (Český ekumenický překlad).

¹³⁶ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 50.

k prospěchu klienta.“ V křesťanské řeči můžeme tyto důrazy přeformulovat: klient má problém pocházející z hříchu a musí být vyřešen Božím způsobem; tento problém musí být vyřešen pomocí slovní konfrontace prostřednictvím používání Písma; řešení musí být provedeno z lásky ke klientovi, aby mu poradce pomohl milovat Boha a užívat Jeho přítomnosti ve svém životě.¹³⁷

2.2.3 Osoby v poradenském vztahu

Poradenského procesu se podle Adamse účastní vždy alespoň tři osoby: poradce, pastorand a Kristus (Duch svatý).¹³⁸ Autor vychází z předpokladu, že se poradce a pastorand schází v Kristově jménu, který opírá o biblický text zaznamenaný v Matoušově evangeliu: „Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“¹³⁹

Každý křesťan se může stát rádcem svému bližnímu podle svého obdarování, neboť Bůh dává lidem různá obdarování podle své vůle, ale povolání k poradenství náleží zvláště ordinovanému duchovnímu.¹⁴⁰ Adams odkazuje na list Koloským, kde je napsáno: „Jeho zvěstujeme, když se vši moudrostí napomínáme a učíme všechny lidi, abychom je mohli přivést před Boha jako dokonalé v Kristu.“¹⁴¹ Jinými slovy radcem se může stát¹⁴² každý křesťan, ale duchovní (a starší církve) mají povinnost se této službě chopit.¹⁴³ Být křesťanským radcem je služba. Poradce musí být ochotný a schopný na

¹³⁷ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 63.

¹³⁸ ADAMS, Jay E. *The Christian counselors's manual: the practice of nouthetic counseling*. s. 3–4.

¹³⁹ Matouš 18,20. (Český ekumenický překlad).

¹⁴⁰ ADAMS, Jay E. *The Christian counselors's manual: the practice of nouthetic counseling*. s. 9.

¹⁴¹ Koloským 1,28. (Český ekumenický překlad).

¹⁴² Důležitý je důraz na „může se stát“, protože tato služba vyžaduje určité znalosti a dovednosti, které je třeba se naučit. O tom, jak se stát „schopným radit“ Adams píše ve svých knihách (např. *Competent to counsel*).

¹⁴³ ADAMS, Jay E. *Competent to Counsel: An Interview with Jay Adams*. *Ligonier Ministries*.

sebe vzít povolání služby lidem trpícím následkem vlastního hříchu. Jeho úkolem je hlásat Boží Slovo skrze kázání a poradenství těm, kdo jsou ztraceni. K tomu, aby poradce mohl dělat tuto službu, potřebuje bohaté znalosti Písma, moudrost od Boha a dobrou vůli vůči druhým lidem, což jsou tři prvky podstatné pro nouthetickou konfrontaci. Přehledněji vysvětluje kvalifikaci poradce následující tabulka přejatá ve vlastním překladu z *The Christian counselors's manual*¹⁴⁴.

Nouthetická konfrontace	Kvalifikace poradce
1. Rozlišování špatného jednání v druhém, kterého chce Bůh změnit.	1. Znalost Boží vůle na základě Písma (Řím. 15,14; Koloským 3,16).
2. Slovní konfrontace druhého s Božím Slovem za účelem změnit jeho postoje a chování.	2. Boží moudrost ve vztahu k druhým (Koloským 3,16).
3. Konfrontace druhého pro jeho dobro.	3. Boží vůle a zájem o další části těla Kristova (Římanům 15,14).

Jak už bylo zmíněno dříve, poradenství je povinností ordinovaného duchovního (pastora, kazatele) po vzoru biblických pastýřů. Pastýř lidu musí vědět, jak se o svoje ovce starat. Nemůže odpovědnost předat někomu jinému, například psychiatrovi.¹⁴⁵

V rozhovoru musí poradce projevovat hlubokou účast na problému pastoranda, aby ho bral vážně, i když mluví o hříchu, který si sám neuvědomuje. Poradenství, které si říká křesťanské, musí být evangelizační a vést k pokání.¹⁴⁶ Pastorand, který na počátku nevyznává křesťanskou víru,

¹⁴⁴ ADAMS, Jay E. *The Christian counselors's manual: the practice of nouthetic counseling*. s. 11–14.

¹⁴⁵ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 65–66.

¹⁴⁶ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 67.

musí být nejprve zevangelizován a teprve pokud reaguje pozitivně na evangelium, může se učit jednat podle biblických principů.¹⁴⁷

2.2.4 Základní východiska

Adams ve svých knihách vysvětluje, jakou roli v jeho poradenství hraje Boží svrchovanost a Duch svatý, v čem je důležitá naděje, jak spolu souvisí hříchy a lidské problémy a v neposlední řadě proč je posvěcení cílem nouthetického poradenství.

Boží svrchovanost

Samotný pojem „Boží svrchovanost“ nám říká, že Bůh je „nad“. Adams zdůrazňuje, že je třeba vnímat Boží svrchovanost i v poradenském procesu. Poradce si jí musí být vědom a v každé problémové situaci, kterou s pastorem řeší, hledat, co z ní pro tu konkrétní situaci vyplývá. Bůh je nade vším a řídí vše podle své vlastní vůle a ke svému dobru. Je-li Bůh nade vším a vede-li vše k dobrému, pak má každý problém řešení a veškeré účinky zla budou vymazány a špatné věci napraveny.¹⁴⁸ V příručce o poradenství autor vysvětluje, jak Boží svrchovanost může pomoci lidem v obtížné situaci, pro kterou vyhledali poradce:

„Vědomí, že Bůh ví, Bůh se stará, Bůh slyší jejich modlitby, a že Bůh může a bude jednat ve svůj čas a způsobem, který bude fungovat i v téhle situaci podle Jeho dobra...to a nic menšího než toto přesvědčení, je může přenést skrz. A to, na co tato naděje může být redukována je ujištění, že Bůh je svrchovaný.“^{149,150}

¹⁴⁷ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 128.

¹⁴⁸ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 9–11.

¹⁴⁹ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 8.

¹⁵⁰ Uvedeno ve vlastním překladu. Původní text: „*Knowing that God knows, that God cares, that God hears their prayers, and that God can and will act in His time and way to work even in this for good to His own...that, and nothing less than that conviction, can carry them through. And what that hope may be reduced to is a confident assurance that God is sovereign.*“

Duch svatý

Duch svatý je podle Adamse ústřední postavou v celém poradenském procesu, protože celé poradenství je jeho dílem. Výsledkem jeho jednání je ovoce Ducha, které je dostupné každému křesťanovi. Nejde pouze o změnu chování, ale změnu způsobu života – odložení starého a osvojení si nového způsobu života.¹⁵¹ Efektivní poradenství bez něj nemůže fungovat. Duch svatý proměňuje životy věřících skrze službu Slovem, svátostí, modlitbu a společenství Božího lidu. Vybírá si dobu a místo, kdy bude působit a působí v souladu s Biblií. Poradce i pastorand musí respektovat tuto jeho svrchovanost. Na druhou stranu poradce nemůže očekávat, že Duch svatý bude pracovat nehledě na to, jak se sám chová, ale musí odvádět svůj díl činnosti. To znamená, že musí studovat Písmo a používat ho v poradenském rozhovoru.¹⁵²

Naděje

Velmi důležitým prvkem poradenského rozhovoru je poskytnutí naděje, kterou trpící člověk potřebuje. Poradce musí jednat podle příkladu Boha a ten v Písmu dával naději trpícím (například lidu Izraele v tom, že mu pošle zachránce; Abrahamovi v tom, že mu dá potomstvo apod.). Centrem křesťanské naděje je Kristova oběť na kříži, která smyla všechny naše hříchy. Například, když řekneme pastorandovi větu: „Zdá se, že váš problém je vlastně výsledkem hříchu.“, dáme mu naději, protože křesťané ví, že následky hříchu mohou být překonány, neboť Ježíš Kristus zemřel a byl vzkříšen, aby překonal hřích. Klienta povzbudí, když poradce bere jeho problém vážně a někdy mu pomůže už jenom to.¹⁵³

¹⁵¹ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 131–132.

¹⁵² ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 20–23.

¹⁵³ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 138–141.

Hřích

Základním problémem člověka je podle Adamse hřích. Na začátku Bůh člověka stvořil ke svému obrazu a dal mu autoritu a vládu nad vším stvořením. Když Adam s Evou zhřešili, ztratil člověk vládu a nikdy ji nezískal zpět. I vykoupený člověk trpí následky hříchu. Klient přicházející k poradci si připadá bezmocný, protože se podřizuje hříchu a nechává se jím ovládnout místo toho, aby se podřídil Bohu. Aby se dostal zpět svoji vládu, musí se podřídít biblickým řešením a nepodřizovat se problémům, protože přizpůsobení hříchu není biblické.¹⁵⁴ Zde se jedná o obecné fungování hříchu. Tělesné utrpení a smrt jsou následkem prvotního hříchu. Problémy v životě konkrétního jednotlivce však nemusí být vysledovatelné k jeho určitému hříšnému jednání. Biblickým příkladem je Jób nebo muž slepý od narození, o kterém čteme v Janově evangeliu. Nicméně, v některých případech přímý vztah mezi jednáním a utrpením jedince existuje.¹⁵⁵

Adams vysvětluje své chápání hříchu na konceptu tzv. „spirály hříchu“. Hřích je podle něj konkrétní špatné jednání, myšlení a postoje, ať už vědomé nebo nevědomé, které se odvíjí od vnitřního nutkání jedince žít podle svých vlastních tužeb.¹⁵⁶ Snadno se stane zvykem, se kterým je obtížné přestat. Pokud zvyk nebude zlomen, bude stále více a více svazovat svého „majitele“. Vznikne spirála vedoucí od jednoho hříchu k druhému a potáhne jedince směrem dolů. Na problém člověk odpovídá hříšným jednáním, což způsobuje další problémy následované dalším hříšným jednáním. Řešením začarovaného kruhu je obrácení spirály tím, že jedinec začne na problémy reagovat biblickým způsobem. Opakovaným reagováním na problémy biblickým způsobem

¹⁵⁴ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 128–129.

¹⁵⁵ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 29.

¹⁵⁶ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 183.

nastartuje tzv. „cyklus spravedlnosti“ a začne spirálou stoupat zpět vzhůru. Díky tomu navíc upevní svoji schopnost řešit problémy.¹⁵⁷

Posvěcení

Cílem nouthetické konfrontace je posvěcení člověka. Člověk byl stvořen k obrazu Božímu, který byl porušen při pádu. Prostřednictvím poradenského rozhovoru má být obnoven. Člověk se chce podobat Kristu, který byl dokonalým obrazem Boha. Změnu však může způsobit pouze Duch svatý, který člověka proměňuje; umožňuje mu zbavit se starých způsobů a osvojit si nové, biblické, vzorce myšlení a chování. Posvěcení neznamena pouze naučit se, co říká Bible, ale změnit se. Pastorand si musí uvědomit, že jeho budoucnost se odvíjí od přítomnosti. To, co udělal v minulosti, bylo založeno na jeho tehdejší úsudku. Když se nyní dozví něco nového, může svůj včerejší úsudek změnit a pokusit se napravit svá špatná rozhodnutí. „Boží slovo mění lidi, mění jejich myšlení, mění jejich rozhodnutí a mění jejich chování. Písmo všude předchází změně.“¹⁵⁸

2.3 Řešení problémů noutheticky

V nouthetickém poradenství neexistuje „nemohu“. Řečením, že něco nemohu, se snažím problému vyhnout. Nemůžeme říkat, že něco nemůžeme, když Bůh říká, že v Něm můžeme. Apoštol Pavel, v listu Korintským píše:

„Nepotkala vás zkouška nad lidské síly. Bůh je věrný: nedopustí, abyste byli podrobeni zkoušce, kterou byste nemohli vydržet, nýbrž se zkouškou vám připraví i východisko a dá vám sílu, abyste mohli obstát.“¹⁵⁹

Problémy každého člověka jsou jedinečné, ale mnohdy mají podobné prvky.

¹⁵⁷ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 145.

¹⁵⁸ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 73–75.

¹⁵⁹ 1. Korintským 10,13. (Český ekumenický překlad).

Kristus musel čelit stejným problémům jako lidé a mnoho dalších křesťanů jdoucích v jeho stopách také. To nám může být povzbuzením – zvládli to jiní, zvládneme to taky.¹⁶⁰

2.3.1 Využití Bible v poradenství

Bible je pro Adamse učebnicí křesťanského poradenství, protože se vypořádává se stejnými záležitostmi, se kterými se v rámci poradenství setkává sám (změna života prostřednictvím změny hodnot, víry, vztahů, postojů, chování).¹⁶¹ Autor považuje za opravdu biblické pouze takové poradenství, které je: motivováno Písmem, založeno na Písmu, strukturováno podle cílů Písma a rozvíjeno podle praktik a principů uplatňovaných v Písmu. Bible je pro poradce jediným průvodcem pro pastorační rozhovor jako jeho jediný zdroj Boží autority. Zároveň vybavuje člověka ke službě a poskytuje mu základní principy a praktiky¹⁶²:

„Veškeré Písmo pochází z Božího Ducha a je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti, aby Boží člověk byl náležitě připraven ke každému dobrému činu.“¹⁶³

Užívání Písma v poradenství zahrnuje vzájemné působení pěti činitelů doprovázených modlitbou o pomoc Ducha svatého: biblické porozumění problému; porozumění biblickým textům o konkrétním problému a jeho řešení; setkání problému s Božím řešením; formulace biblického plánu akce a závazek pastoranda. Z těchto činitelů vyplývá, že poradce musí problému pastoranda porozumět z biblického úhlu pohledu – musí mít teologickou přípravu v podobě znalosti Písma ještě než vstoupí do rozhovoru a posléze se

¹⁶⁰ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 131.

¹⁶¹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 182.

¹⁶² ADAMS, Jay E. *Lectures on counseling*. s. 181–182.

¹⁶³ 2. Timoteovi 3,17. (Český ekumenický překlad).

v samotném rozhovoru nesmí spokojit se slovy pastoranda, ale vyhledat a prověřit si všechna data získaná od pastoranda a všech dalších zúčastněných osob (rodiče, přátelé, členové sboru) a porovnat je s biblickými normami.¹⁶⁴

Význam používání Bible v poradenství Adams zdůvodňuje veršem z listu Timoteovi: „Veškeré Písmo pochází z Božího Ducha a je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti, aby Boží člověk byl náležitě připraven ke každému dobrému činu.“¹⁶⁵ Z verše vyplývá, že apoštol Pavel vnímal Písmo jako užitečné ke zdokonalování Božího muže prostřednictvím: kárání, vyučování, napravování a cvičení ve spravedlnosti a to z toho důvodu, že je vdechnuté Bohem.¹⁶⁶ Fraser v článku, kde vysvětluje základy nouthetického poradenství, používá jiná slova: souzení na základě biblických norem; usvědčení Duchem svatým; změna a strukturování poskytující disciplínu potřebnou k růstu.¹⁶⁷ Uvedené aktivity jsou základními činnostmi poradce v nouthetickém poradenství.

2.3.2 Problémy z minulosti

Někdy je v rozhovoru třeba jít do minulosti klienta a prozkoumat kořeny problému. Nebiblické chování je začátkem problému, proto je nezbytné prozkoumat, jak se klient během života naučil na problémy odpovídat. Je třeba najít a vyřešit problém, který předcházel aktuálnímu problému, protože jinak se obdobné potíže objeví znovu. Při zkoumání klientovy historie se poradce zaměřuje na to, jak se klient naučil reagovat na chování druhých lidí, protože pokud se naučil nebiblickému chování, pomůže mu pouze činit pokání a naučit se chovat biblicky.¹⁶⁸

¹⁶⁴ ADAMS, Jay E. *Lectures on counseling*. s. 192–195.

¹⁶⁵ 2. Timoteovi 3,16–17. (Český ekumenický překlad).

¹⁶⁶ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 51.

¹⁶⁷ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 128.

¹⁶⁸ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 151.

2.3.3 Total structuring

Total structuring je metoda, kterou Adams používá ke zmapování problému. Tato metoda se snaží nahlédnout daný problém v souvislosti všech oblastí života, protože každý problém ovlivňuje člověka jako celek se všemi jeho oblastmi. Jakmile se všechny oblasti dostanou do správného vztahu s Bohem, problém se vyřeší.¹⁶⁹

2.3.4 Self-Discipline

Cílem nouthetického poradenství je dovést klienta k sebedisciplíně. Poradce často zpočátku pomáhá klientovi tím, že převezme vedení ve společném řešení některých problémů. Tím umožní klientovi dostat okamžitou úlevu a ukáže mu, jakým způsobem mohou být problémy vyřešeny biblickým způsobem. Nejprve se několikrát sejdou a poradce klientovi pomáhá řešit problémy ze seznamu, který si klient sám předem připravil. Položky seznamu jsou rozřazeny podle priority dané naléhavostí problému a klientovou momentální schopností problém řešit. Několik problémů je pak společně vyřešeno na setkáních. Povzbuzení z úspěšného řešení problémů pomáhá klientovi uvědomit si, že když se snaží řešit problémy biblicky, Bůh odpovídá. Jeho naděje roste. Klient je povzbuzován k větší účasti na hledání řešení. Pak přichází doba, kdy díky obdržené úlevě a daným instrukcím může přijít převzetí vedení v hledání řešení problému klientem. Poradce společně s klientem v kanceláři začne řešit problém, ale pak ho záměrně nechá řešení dokončit samotného, čímž ho naučí, jak má sám používat Písmo při řešení problémů.¹⁷⁰

2.3.5 Domácí úkoly

Aby poradce vytvořil tlak, který bude klienta motivovat k práci, používá

¹⁶⁹ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 156.

¹⁷⁰ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 193–194.

domácí úkoly, které si klient s sebou nosí na setkání. Příkladem takového úkolu může být nákupní seznam se jmény a cenami položek za poslední týden nebo tzv. „Problem solution sheet“, kde si klient zaznamenává co se stalo, jak na to reagoval, jak by měl reagovat biblicky a své další kroky (formulář uveden v příloze) apod. Podobné úkoly klient dostává každý týden a ve své „úkolové knížce“ může pozorovat pokroky a získávat další motivaci k pokračování.¹⁷¹ Podrobně se používáním domácích úkolů Adams zabývá ve své knize *The Christian counselor's manual*.¹⁷²

2.3.6 Modelová situace a její řešení

Pavel Raus vysvětluje průběh obou biblických poradenství na příkladu pastoranda, kterým je mladý muž s maniodepresivní poruchou. Zde uvádím modelovou situaci a postup práce nouthetického poradce (v příloze uvádím další příklad). Raus píše, že u této poruchy je důležitá medikace, která otupuje extrémní obou stavů a reguluje symptomy do přijatelných mezí. V tomto příkladu je vidět postup nouthetického poradce: zjistit, co nejvíce informací, odhalit hříchy a konfrontovat s ním pastoranda (na základě principu, který Adams odvodil z biblického výrazu „nouthesia“) a na závěr najít biblické řešení situace (nejlépe citováním veršů).

„Na počátku prožíval depresi. Ta se projevovala apatií a únavou. Poté došlo ke zvratu. Mladý muž prožívá euforii. Zdá se mu, že se vše dá vyřešit, všechny plány se mu zdají příliš malé a je třeba usilovat o větší věci. Na konci upadá do deprese. Jedná se o poruchu, která je dobře popsána. Během manické fáze dochází k snížené potřebě spánku, pocitům grandiozity a výjimečnosti. Člověk má až nutkavou potřebu mluvit. V mysli běží myšlenky a osoba s touto poruchou je neovládá. Myšlenky běží v rychlém sledu a není možné je zastavit. Je těžké se soustředit a zaměřit pozornost na

¹⁷¹ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 195.

¹⁷² ADAMS, Jay E. *The Christian counselors's manual: the practice of nouthetic counseling*. s. 321–343.

důležité skutečnosti. Pozornost naopak přitahují nedůležité věci a nepřiměřené vnější stimuly. Často tyto stimuly mohou být spojeny s vysokou mírou rizika. Může docházet ke kompulzivnímu nakupování nebo provozování nebezpečných aktivit bez toho, že by si osoba vůbec uvědomovala nebezpečí s nimi spojené. Zvyšuje se aktivita. Člověk je společensky aktivní, často telefonuje a v práci může být velmi produktivní. (...) Manická epizoda je vystřídána depresivní epizodou. Od horečné aktivity se stav mění do minimální aktivity se všemi příznaky deprese.¹⁷³

Postup nouthetického poradce by byl v tomto případě následující:

„Při práci s člověkem s maniodepresivní poruchou by se poradce snažil získat co nejvíce informací. Přitom by mnoho těchto poradců jednalo empaticky a citlivě. Postupně by se ale pokusil identifikovat hřích, který se ukrývá za předloženým problémem. Mohla by to být pýcha (grandióznost), nezodpovědnost ve vztahu k financím nebo závist. Následovala by výzva k pokání a poradce by se pokusil ukázat, jaké by bylo biblické jednání (velmi konkrétní) a v následujícím období by zápasícího člověka povzbuzoval v tomto novém směru.“¹⁷⁴

2.4 Vymezení vůči psychiatrii a psychoterapii

Adams byl proti rozmachu psychiatrie a psychoterapie v církvích. Chtěl, aby se konzervativní protestanté dokázali postarat sami o sebe a neobraceli se se svými problémy na psychiatry. S postupným rozšiřováním jeho poradenství došlo ke vzniku dvou protipólů – jedna strana Adamse podporovala a druhá byla proti němu. Adams byl teolog a jeho porozumění osobním problémům je proto zahaleno do teologických pojmů. Zastával názor, že církev by měla většinu problémů chápat v morálním kontextu. Věřil, že Bůh působí na lidskou osobnost a může změnit vzorce myšlení, citění a chování těm, kterým bylo odpuštěno, a kteří mu důvěřují. Ti, kdo obdrželi tuto milost, by se na oplátku měli snažit podobat Kristu, což Adams nazval procesem „postupného

¹⁷³ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 30–31.

¹⁷⁴ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 39.

posvěcení“¹⁷⁵, v němž se zúčastnění učí uvádět víru do praxe podle Bible.¹⁷⁶

Jedním z hlavních bodů jeho nesouhlasu s tzv. medicinským modelem bylo, že zbavoval lidi odpovědnosti za vlastní chování jak před sebou, tak před Bohem. Cílem poradentví podle něj nemělo být společensky přijatelné chování nebo pocity, jak to propagovala moderní věda.¹⁷⁷

Adams opakovaně útočí na tři hlavní skupiny teorie osobnosti (psychodynamická, humanistická a behaviorální) stejně jako na medicinský model psychiatrie a sekulární psychoterapie kvůli špatnému pochopení člověka. Pozitivně hodnotí pouze experimentální psychologii, přísně tělesnou psychiatrii a autory stojící proti psychiatrii jako byl O. H. Mowrer.¹⁷⁸ Zpočátku příležitostně kritizoval také autory Hnutí pastorační práce, které bylo velmi populární v 50. a 60. letech 20. století. Mezi představitele hnutí patří Seward Hiltner, Wayne Oates, Thomas Oden a Howard Clinebell. Adams nesouhlasil zejména s těmi, kteří se snažili zapojit psychologické a psychotherapeutické poznatky do pastorační péče a odesílali své farníky k psychiatrům a psychotherapeutům. Tito autoři zprostředkovávali myšlenky Carla Rogerse, Sigmunda Freuda a dalších, kteří měli ve spojitosti s liberální teologií velký vliv na liberální pastory a výjimky z řad konzervativců, které uvažovaly o pastoračním poradenství.¹⁷⁹

Autor se často vymezuje vůči Carlu Rogersovi, který člověka považuje za bytost schopnou změnit sebe sama. Pro Adamse bylo toto chápání nepřijatelné, protože proces poradenství začínal u člověka a zase u něj končil. Nebyl v něm

¹⁷⁵ „Progressive sanctification“

¹⁷⁶ POWLISON, David. *The biblical counseling movement: history and context*. s. 2.

¹⁷⁷ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 3.

¹⁷⁸ POWLISON, David. *The biblical counseling movement: history and context*. s. 3.

¹⁷⁹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anit-psychiatry movement*. s. 9.

Bůh, protože ho člověk nepotřeboval, aby se změnil. Podobně nepovažoval za biblické shovívavé přijetí klienta, protože mu v něm chyběl Kristus. Vnímal, že křesťané mají před Bohem odpovědnost přijímat jeden druhého jako Kristus přijímal nás. Podobně jako Bůh přijímá křesťany ve svém milovaném Synu, který na sebe vzal jejich hříchy. Poradce nemůže zaujmout neutrální postoj k pastorandovi, mlčet a nedát mu radu, protože vidí řešení v Bibli. Nesouhlasí ani s Rogersovým důrazem na naslouchání, který podle něj klade příliš do popředí emoce. Tento postoj Adamsovi vyznívá, že se porade na klienta dívá jako na pouhého „nositelů pocitů“ a nebere ohled na to, co si myslí. K tomu se Adams ohrazuje, že nouthetickí poradci s klienty probírají jejich emoce i myšlenky a tím ukazují zájem o jejich osobu jako tu, která se snaží jim sdělit svůj problém. Rogers také trvá na tom, že je špatné dávat klientům rady, přestože je to biblické. Nouthetické poradce nejprve získává informace, aby pak mohl dát radu. Rogersovského poradce data nezajímají a sám klient má podle něj přijít na všechny odpovědi.¹⁸⁰ Dále diskutoval s evangelikálními psychoterapeuty, kteří v 50. letech formulovali novou psychoterapii. Hnutí rodící se psychoterapie si začalo říkat „integrace psychologie a teologie.“¹⁸¹

2.5 Kritika nouthetického poradenství

Adamsovo nouthetické poradenství od počátku vzbuzovalo mnohé kritiky. Autoři z různých oborů uvádí své kritické poznámky, kterými chtějí poukázat na nedostatky teorie. Na začátku 70. let byla Adamsova teorie populární zvláště mezi evangelikálními teology. Postupem času však získala více odpůrců než příznivců. Byla zformována skupina evangelikálních psychoterapeutů, kteří

¹⁸⁰ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 81–91.

¹⁸¹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 9.

došli mnohem většího úspěchu.¹⁸²

Zde bych chtěla uvést alespoň některé z kritických poznámek. Pro lepší přehlednost kritiku rozdělují do čtyř kategorií, které jsem přeložila a převzala z článku J. Camerona Fräsera *Developments in Biblical Counseling*. Autor zde mimo jiné uvádí kritické poznámky směru od různých autorů, které jsem doplnila o další kritické poznámky jiných autorů.

2.5.1 Podřízenost Písmu

Hielema podle Fräsera naráží na Adamsovo tvrzení v *The Christian counselor's manual*, že jeho poradenství je běžně používané reformovanými teology. Hielema sám dříve publikoval knihu, která se věnuje reformované teologii v pastoračním poradenství, ale Fraser pochybuje, že by důraz na Písmo jako jediný zdroj pro poradce Hielema považoval za reformovaně teologický. Hielema sám vyjadřuje pochybnost, že přístup k Bibli jako jedinému zdroji zahrnuje různorodost biblické moudrosti, která nám umožňuje používat vědecké poznatky k interpretaci Písma a tím ji hlouběji zkoumat (samozřejmě ve Světle Písma).¹⁸³

Druhým kritikem Adamse je Larry Crabb, jehož vlastnímu typu poradenství se budu věnovat později v této práci. Crabb se pozastavuje nad tvrzením, že Bible odpovídá na všechny legitimní otázky týkající se života a tak je vhodným nástrojem v poradenství. Crabb z toho usuzuje, že je-li Písmo jediným manuálem poradce, musí nezbytně omezovat témata rozhovoru v poradenství na ta, která se v Bibli objevují. Sám vnímá podřízenost Bibli spíše jako rámec pro přemýšlení nad otázkami o lidech, v jehož hranicích je třeba se držet.¹⁸⁴

¹⁸² POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 298–299.

¹⁸³ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 134.

¹⁸⁴ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 134–135.

Jiní autoři (například Carter) podle Powlisona souhlasili s nutností podřízenosti Písmu jako autoritě v životě víry, ale neuznávali Adamsův výklad biblických textů. Zastávali názor, že Adams Písmo ve svém poradenství zneužil třemi způsoby: používal Bibli jako učebnici poradenství přesto, že v ní nikde není napsáno, že jí je; popřel, že sekulární psychologie mohla poradenství přispět moudrostí danou z Boží milosti; používal Bibli jako sbírku textů, které citoval odděleně. Podle kritiků bylo Písmo potřebné k vytvoření systému poradenství, ale pouze skrze dialog s psychology a snahu o integraci psychologie a teologie v profesionálních psychoterapiích. Powlison komentuje tyto námitky tím, že Adams jako exeget nezkoumal psychologické texty (považoval je za přínosné, ale nesouhlasil s přílišným rozmachem psychologie v církevním poradenství) a psychoterapeuté naopak nevykládali Písmo (i když ho považovali za důležité jako kotvu v poradenství).¹⁸⁵

2.5.2 Definice Biblického poradenství

Druhým tématem kritiky nouthetického poradenství, je samotný název, konkrétně volba termínu „nouthesis“. John Carter si klade otázku, proč Adams zvolil právě tento termín, který se v Novém zákoně vyskytuje pouze třináctkrát, jako biblický název pro poradenství. Sám by zvolil jiný, přiléhavější termín. Například „parakleis“, který je v anglickém překladu Bible King James Version použit v různých významech souvisejících s poradenstvím (dvacetdevětkrát jako podpořit, dvacetsedmkrát jako napomenout, čtrnáctkrát jako útěšovat, čtyřicettřikrát jako naléhat a vzácně ve významech: toužit, zapřísahat, modlit se) a navíc je označován za dar církvi.¹⁸⁶

Další nesrovnalostí, na kterou poukazuje Fraser, je fakt, že se Adams na

¹⁸⁵ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement.* s. 303–310.

¹⁸⁶ CARTER, John d. *Adams' theory of nouthetic counseling.* s.143–145.

jednu stranu ve svých knihách obhajuje, že termín použil pouze několikrát a nechtěl ho používat, ale na druhou stranu definuje proces poradenství pomocí metody, kterou nazval „nouthetickou konforací“.¹⁸⁷

2.5.3 Vztah k psychologii a psychiatrii

Adams bývá někdy vnímán jako odpůrce psychologie. Sám se však tomuto označení brání. Považuje se za otevřeného psychologickým poznatkům, které mohou doplnit nedostatky nouthetického poradenství. Na druhou stranu psychology a psychiatry vnímá jako povolání, která se snaží pastorovi zabrat část jeho pole působnosti. Podle něj jsou kolegy, kteří stojí vedle, ale měli by se držet za určitou hranici.¹⁸⁸ Za kvalifikované odborníky pro práci s utrápenými lidmi považoval pastory konzervativního protestantismu, kteří disponovali expertními znalostmi Bible, řešení hříchu a utrpení. Proto odborníci z oblasti psychologie praktikující své poradenství v církvi pro něj byli narušiteli.¹⁸⁹

Carter ve svém článku *Adams' Theory of Nouthetic Counseling* podotýká, že Adams neměl dostatečné psychologické znalosti a jeho kritiky psychoterapeutických teorií zejména Freuda a Rogerse jsou neoprávněné. Podle odkazů, které Adams uvádí ve svých knihách, se zdá, že většinou nečerpal z originálu. Navíc byl Adams, ať už vědomě nebo nevědomě, silně ovlivněn myšlenkami H. Mowrera, což se promítlo do jeho vlastní teorie i chápání jiných psychologicky zaměřených teorií.¹⁹⁰

¹⁸⁷ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 136.

¹⁸⁸ ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. s. 31.

¹⁸⁹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 171.

¹⁹⁰ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 136–137.

2.5.4 Prostředky a metody změny chování

Kritika Richarda Lovelance říká, že nouthetický přístup operuje s modelem křesťanského života běžného v moderním evangelikalismu, který zastává tvrzení o hříchu jako pouhém zvyku neposlušnosti, jenž může být zlomen prostřednictvím vlastní vůle.¹⁹¹

Gary R. Collins v kapitole o hříchu v poradenství ve své knize *The Biblical basis of Christian Counseling for People Helpers* vyjadřuje několik svých kritických poznámek k teorii Jay E. Adamse jako svého přítele. Oceňuje, že Adams zdůraznil význam Bible jako knihy, která má co říci k lidským problémům, a Ducha svatého v poradenství. Na druhou stranu nesouhlasí s mírou Adamsova trvání na názoru, že kromě biologických příčin jsou všechny problémy způsobeny hříchem, které považoval za příliš konfrontační a direktivní na to, aby vůbec mohla být publikována.¹⁹²

2.5.5 Lidská přirozenost a hřích

Další oblastí, ve které evangelikální psychoterapeuté s Adamsem nesouhlasili, bylo vnímání lidské přirozenosti a hříchu. Shodli se s ním, že hřích je základní nemocí lidské duše. Problém nastal u tvrzení, že hřích je příčinou problémů v lidském životě. Adams vnímal hřích jako záležitost chování, za které každý člověk nese odpovědnost, což by znamenalo, že Kristova oběť by se stala mučednickým skutkem místo spásy.¹⁹³ Jinými slovy, Adams ve svém poradenství prezentoval hřích jako naučený vzorec chování neposlušnosti, který může být překonán silou vůle v procesu dehabituace, čímž přeceňoval sílu lidské vůle.¹⁹⁴

¹⁹¹ FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling*. s. 138.

¹⁹² COLLINS, Gary R. *The biblical basis of Christian counseling for people helpers*. s. 95.

¹⁹³ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 312–313.

¹⁹⁴ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant*

2.6 Shrnutí

Jay Edward Adams je teolog, univerzitní profesor v penzi a autor jednoho ze směrů biblicky zaměřených poradenství, nouthetického poradenství. Během života se věnoval práci ve sboru, výuce na teologických školách, vytváření systému poradenství a školení poradců. Nutnost ho přivedla k zájmu o poradenství a začal se zabývat světskými psychoterapeutickými směry ve snaze získat potřebné znalosti, protože viděl, že jeho křesťanští kolegové jejich poznatky používají. Získané informace podle něj nebyly v souladu s Biblií, a proto se rozhodl vytvořit vlastní poradenství založené na Bibli. Za výstižné pro poradenství považoval řecké slovíčko „nouthesia“, které je překládáno jako nabádat nebo napomínat. V duchu výrazu je v poradenském rozhovoru podstatný direktivní přístup a využití Bible, kterou považuje za učebnici pro poradce. Poradenský proces je založen na principech Boží svrchovanosti, naděje a posvěcení člověka. Poradce má za úkol konfrontovat pastoranda s jeho nebiblickým chováním a ukázat mu, jak ho napravit. Hlavní roli v proměně hříšníka by však měl hrát Duch svatý. Cílem je změna v životě trpícího křesťana prostřednictvím tzv. nouthetické konfrontace, tedy přímé konfrontace s hříchem během rozhovoru. Základními osobami v rozhovoru jsou poradce (křesťan, který má k této službě povolání od Boha a je vyškolen v poradenství, případně ordinovaný duchovní, jehož povinností poradenství je), pastorand (klient, rovněž křesťan, který přišel za poradcem) a Ježíš Kristus (Duch svatý, který působí uzdravující mocí).

Teorie nouthetického poradenství po svém zveřejnění sklídila velké množství negativní kritiky. Autorům z jiných oborů nebyly jasné Adamsovy myšlenky a mnozí z nich odsuzovali jeho negativní postoj k psychoterapii,

anti-psychiatry movement. s. 316.

psychologii a psychiatrii. Jiní nesouhlasili s výběrem slova „nouthesia“ jako pojmu vystihujícího poradenství.

3 Biblické poradenství

Biblické poradenství Larryho Crabba je dalším ze směrů, které se hlásí k používání Bible v pastoračním rozhovoru a vzniklo v 70. letech 20. století na americkém území.

3.1 Larry Crabb

Larry Crabb, celým jménem Lawrence James Crabb, se narodil v roce 1944 v Evanstonu, ve státě Illinois. Vyrostl v církvi, která neměla profesionální duchovní, ale zdůrazňovala roli laiků (Plymouth Brethren) a později začal chodit k presbyteriánům, kteří rovněž kladou důraz na práci laiků.¹⁹⁵

Vystudoval klinickou psychologii na univerzitě v Illinois. Během studia se rozhodl víry vzdát, když se mu sekulární profesori kvůli ní posmívali, protože nedokázal smysluplně reagovat na jejich námitky a nechtěl dělat něco, čemu hluboce nevěří.¹⁹⁶ Po dvou letech se ke křesťanství vrátil. Rozhodl se otevřít si vlastní praxi, aby měl svobodu v utváření poradenství, které by zahrnovalo křesťanství, protože nyní už se cítil být křesťanem.¹⁹⁷

V průběhu desetiletého období, postupně přicházel na to, že místem, kde má probíhat uzdravení hlubokých zranění v lidských životech je křesťanská komunita.¹⁹⁸ Jednou v noci se probudil s myšlenkou, že Bůh chce naplnit dvě nejhlubší lidské potřeby významu a bezpečí skrze komunitu lidí vyznávajících křesťanskou víru.¹⁹⁹ Uvědomil si, že uzdravení nepůsobí technické znalosti, ale

¹⁹⁵ TENNANT, Agnieszka a Greg (photographer) SCHNEIDER. A shrink gets stretched: why psychologist Larry Crabb believes spiritual direction should replace therapy. s. 52–54.

¹⁹⁶ TENNANT, Agnieszka a Greg (photographer) SCHNEIDER. A shrink gets stretched: why psychologist Larry Crabb believes spiritual direction should replace therapy. s. 54.

¹⁹⁷ CRABB, Larry. *Sovereign Stumbling: My Life Journey to Date*. [online].

¹⁹⁸ CRABB, Larry. *Sovereign Stumbling: My Life Journey to Date*. [online].

¹⁹⁹ TENNANT, Agnieszka a Greg (photographer) SCHNEIDER. A shrink gets stretched: why

hluboké vztahy mezi lidmi v rámci církve. Došel k závěru, že pokud je člověk stvořen k Božímu obrazu, je stvořen k životu v komunitě. Tuto myšlenku použil i ve svém poradenství, kde píše, že poradce zde není od toho, aby pro pastora něco dělal, ale aby s ním byl.²⁰⁰ Jeho další touhou bylo zapojit se do posílení církví, aby mohly tuto podporu poskytovat svým členům.²⁰¹

Na radu přítele se rozhodl praxi přerušit a věnovat rok urovnávání myšlenek a modlitbám. Studoval díla evangelikálních křesťanských psychologů a psychiatrů a usoudil, že humanistická psychologie je v souladu s některými biblickými principy.²⁰² Výsledkem jeho snažení byla roku 1975 kniha *Basic Principles of Biblical Counseling*, ve které se věnuje základním tezím svého poradenství (mimo jiné základním lidským potřebám a původu problémů).²⁰³

Po té vyučoval na několika křesťanských univerzitách a formuloval svůj poradenský přístup v dalších knihách mezi něž patří *Effective Biblical Counseling*, která vyšla v českém překladu pod názvem *Osobnost člověka*²⁰⁴ a další: *Naděje v utrpení; Řeč duše; Skutečná změna je možná, jestliže začneš uvnitř; Přiblížte se k Bohu* a další.²⁰⁵

Ve svém poradenství se autor snaží zůstat věrný biblické zvěsti, udržet

psychologist Larry Crabb believes spiritual direction should replace therapy. s. 55.

²⁰⁰ TENNANT, Agnieszka a Greg (photographer) SCHNEIDER. A shrink gets stretched: why psychologist Larry Crabb believes spiritual direction should replace therapy. s. 55.

²⁰¹ CRABB, Larry. *Sovereign Stumbling: My Life Journey to Date*. [online].

²⁰² CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 9–12.

²⁰³ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 36–37.

²⁰⁴ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 36–37.

²⁰⁵ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1977.; CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. Praha: Návrat domů, 1995.; CRABB, Lawrence J. a Dan ALLENDER. *Naděje v utrpení: největší hrůzu v nás vzbuzuje situace, kdy nevíme, v čem je problém*. Praha: Návrat domů, 2002.; CRABB, Lawrence J. *Řeč duše*. Praha: Návrat domů, c2007.; CRABB, Lawrence J. *Skutečná změna je možná, jestliže začneš uvnitř*. Druhé české vydání. Přeložil Alena ŠVECOVÁ. Praha: Návrat domů, [2017].

CRABB, Lawrence J. *Přiblížte se k Bohu--*. Praha: Návrat domů, c2006.

autoritu Bible a neustupovat z poznání, že Kristus je dostatečným zdrojem pro naplnění všech potřeb člověka. Vývoj autorových myšlenek můžeme rozřadit do tří období. V první fázi se zaměřuje na změnu mysli, ve druhé na základní lidské potřeby a ve třetím klade důraz na význam křesťanského společenství.²⁰⁶ V této práci se věnuji především vzniku poradenství, proto jeho další vývoj nebudu do hloubky popisovat.

3.2 Spojitost mezi Crabbem a Adamsem

Larry Crabb a Jay E. Adams zveřejnili své teorie biblického poradenství v rozmezí několika let po sobě (Adams vydal *Competent to counsel* v roce 1970 a Crabb *Basic Principles of Biblical Counseling* v roce 1975). Crabb je jedním z autorů, kteří reagovali kriticky na poznaky nouthetického poradenství brzy po jeho vzniku. Adams podle něj používá zjednodušený předpoklad, že za všemi emocionálními problémy stojí osobní vina za konkrétní úmyslný hřích a tím přehlíží základní problém, že chování je vždy směřováno k cíli. Lidé volí špatně na základě mylných přesvědčení o tom, jak dosáhnout svého cíle. Jedinec bude nadále volit špatně, dokud nebude napraveno jeho smýšlení, že právě tato volba naplní jeho potřeby. Základem poradenství je napravování špatných způsobů přemýšlení, které vede ke špatnému jednání a pocitům a vyučování nového nehříšného přemýšlení.²⁰⁷

V roce 1979 se oba autoři setkali s dalšími významnými osobnostmi evangelikální psychologie na symposiu ve Filadelfii (byli účastni: Jay E. Adams, Larry Crabb, Bruce Narramore, John Carter a Gary Collins), aby spolu diskutovali o biblickém poradenství. Cílem bylo hovořit o tom, co je to biblické poradenství s podotázkami po souvislosti mezi psychopatologií

²⁰⁶ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 36–37.

²⁰⁷ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 50.

a hříchem; světskou psychologií a biblickou teologií; vztahu mezi psychoterapeuty, duchovními a poradci. Všichni zúčastnění se hlásili ke konzervativní větvi protestantismu a uznávali stejná stanoviska ohledně Boha, hříchu, Krista a autority Bible. Nicméně, významně se lišily jejich názory na zapojování těchto stanovisek do poradenského procesu.²⁰⁸ Crabb a Adams u mnohých témat zastávali velmi podobné názory, jak ukazuje následující shrnutí.

Prvním diskutovaným tématem se stal hřích. Zpočátku téma vyvolalo mnoho otázek po tom, jak kdo hřích vnímá, ale nakonec došli ke shodě. Druhým tématem diskuze byl vztah světské psychologie a Bible. Všichni účastníci uznávali autoritu Písma nad psychologií. Na jednu stranu vnímali, že je možné si odnést něco užitečného ze studia světské psychologie, ale na druhou stranu se nemohli shodnout na konkrétních věcech. Adams, Brandt a Crabb dávali psychologickým poznatkům mnohem menší význam než Narramore, Carter nebo Collins. První skupina byla vůči světským vědám pesimistická kvůli zkreslujícím následkům hříchu. Věřila, že Bible mluví o poradenství srozumitelně a může poskytnout konkrétní, soudržný přístup k péči o duše. Druhá skupina vnímala optimisticky světské poznatky o lidech a terapeutických metodách. Zastávala názor, že Bible neučí o poradenství, a že více druhů poradenství může být v souladu s biblickým pohledem na svět. Třetí téma se týkalo povahy poradenského vztahu. Vznikly dva odlišné póly zastávané stejnými skupinami jako u předešlého tématu. Narramore, Carter a Collins prosazovali vztah mezi poradcem a pastorandem jako léčivý prostředek poradenství a tím pádem i dlouhotrvající poradenský vztah.²⁰⁹

²⁰⁸ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement.* s. 124.

²⁰⁹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement.* s. 126–127.

3.3 Biblické poradenství

Crabb začal popisovat svoji teorii biblického poradenství ve své první knize s názvem *Basic Principles of Biblical counseling*. Předkládá v ní filosofický a koncepční základ, na němž své poradenství buduje. V dalších knihách – např. *Osobnost člověka* (český překlad knihy *Effective Biblical Counseling*) – klade důraz na jiné otázky, ale základní pojmy zůstávají stejné. Snaží se vytvořit model poradenství, který by byl použitelný v církevním společenství, protože vychází z předpokladu, že jakákoliv metoda opravdu biblického poradenství může nejlépe fungovat pouze v rámci společenství věřících lidí.²¹⁰

David Powlison vysvětluje, že Crabb se nrozdíl od jiných snažil poskytnout laikům možnost stát se odbornými sebevědomými poradci prostřednictvím pracovní filosofie. Podobně byly jeho knihy dostupné těm, kdo hledali pomoc sami pro sebe. Nabídl jim „snadno stravitelný model“, který byl blízký tématům evangelikálních diskuzí (hřích, láska Kristova, poslušnost, přátelství v církvi) a znalost hlubších pocitů a pohnutek uvnitř člověka. Své poradenství zacíлил jednak na problémy běžného života jako jsou úzkosti, podrážděnost či slabá deprese, ale také na vážnější problémy typu poruch příjmu potravy nebo vyrovnávání se s následky zneužití.²¹¹

3.3.1 Cíl poradenství

Cílem poradenského procesu je podle Crabba pastorandův růst směrem ke křesťanské zralosti, která mu umožní lépe oslavovat Boha. Křesťanská zralost obsahuje dva prvky: poslušnost Bohu a dlouhodobý růst charakteru. Znamená naučit se reagovat na události biblickým způsobem a mít na prvním místě v životě Krista. Pokud se to podaří, Kristus naplní všechny potřeby dotyčného

²¹⁰ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 9.

²¹¹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 96–97.

jedinice a jeho život radostí. Základní zodpovědností křesťana je jednat tak, aby jeho chování těšilo Boha. V listu Židům je napsáno, že křesťané mají přinášet Bohu oběť chvály a být štedří vůči druhým: „Přinášejme tedy skrze Ježíše stále oběť chvály Bohu; naše rty necht' vyznávají jeho jméno. Nezapomínejme také na dobročinnost a štedrost, takové oběti se Bohu líbí.“²¹² Pokud chce člověk těšit Boha, musí ho ctít a sloužit mu. Podobně, chce-li křesťan vyřešit nějaký problém, měl by to dělat s touhou po prohloubení vztahu s Bohem.²¹³

Crabbova cesta k větší duchovní zralosti lze shrnout do dvou slov: přesun a vzestup. Autor znázorňuje proces zrání pomocí tzv. „stezky spravedlnosti“. Křesťanský život začíná ospravedlněním, kdy Bůh dává najevo, že jedince přijímá.²¹⁴ Bůh křesťana prohlašuje za spravedlivého na základě oběti Ježíše Krista, což neznamená, že se spravedlivým nestane (stále hřeší), ale je to dar, který mu náleží. Cílem cesty je tzv. „oslavení“, ke kterému se přibližuje po stezce spravedlnosti, jenž se stává z poslušnosti Bohu. Na stezce spravedlnosti se křesťan učí chovat stále více tak, aby byl přijetí hoděn. Bůh ho posvěcuje a posílá Ducha svatého, aby mu říkal, jak žít a pomáhal mu tak žít. Lidé často ze stezky sejdou, a proto se poradenství snaží pomoci člověku zpět na stezku (přesun) a v pokračování v cestě směrem k oslavení (vzestup).²¹⁵

3.3.2 Příčiny problémů

Lidské problémy mají několik příčin. Za základní příčinu Crabb považuje hřích (rozhodnutí neuposlechnout Boha), který způsobil čtyři druhy odloučení člověka vyvolávající problémy: odloučení od Boha, které vyvolává duchovní

²¹² Židům 13, 15-16. (Český ekumenický překlad).

²¹³ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 21.

²¹⁴ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 23.

²¹⁵ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 18–21.

problémy; odloučení od druhých lidí, které působí mezilidské problémy; odloučení od přírody působící ekologické a tělesné problémy a odloučení od sebe sama, které je příčinou psychických problémů.²¹⁶

„Jako jednotlivci se „rozpadáme“ a nejsme schopni skutečně přijmout sami sebe takové, jací jsme. Naše následná snaha být – nebo předstírat, že jsme – tím, čím nejsme, vysvětluje velkou část naší hluboké nespokojenosti a vnitřní bolesti. Tím, že se člověk stane křesťanem, boj nekončí; avšak poskytuje nám to prostředky vidět bitvu až do úspěšného konce.“²¹⁷

Druhou část utrpení způsobuje fakt, že Bůh dopouští rozličné zkoušky, aby třibil charakter lidí a ujišťoval je, že se o ně postará.²¹⁸ Jak je napsáno v listu Římanům: „A jsme-li děti, tedy i dědicové – dědicové Boží, spoludědicové Kristovi; trpíme-li spolu s ním, budeme spolu s ním účastni Boží slávy.“²¹⁹

3.3.3 Lidské potřeby

Crabb tvrdí, že lidé mají jednu primární potřebu, potřebu hodnoty. Být hodnotným je nezbytné, aby jedinec mohl žít efektivní, duchovní a radostný život. Autor se úmyslně vyhýbá slovu „cítit se“ hodnotným, protože člověk může mít hodnotu v Kristu bez toho, aby se tak cítil.²²⁰

K tomu, aby jedinec nabyl přesvědčení, že je hodnotný, si musí rozumově uvědomit potřebu dvou prvků ve svém životě²²¹ – významu a bezpečí.^{222, 223}

²¹⁶ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 49.

²¹⁷ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 5.

²¹⁸ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 5.

²¹⁹ Římanům 8,17. (Český ekumenický překlad).

²²⁰ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 53–54.

²²¹ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 54.

²²² CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 61.

²²³ Autor pro pojmenování sekundárních potřeb používá slovíčka *signifikance* a *security*, která lze v kontextu poradenství přeložit různými způsoby jako význam, vliv, důležitost, hodnota a bezpečí, jistota, vztah. Pavel Raus, který vysvětluje myšlenky poradenství, užívá termíny vliv a vztah. V práci jsem se přidržela českého překladu z knihy *Osobnost člověka – význam a bezpečí*.

Význam je to, pro co člověk žije; vliv, který bude mít jeho život na tento svět, a kterého během svého života může dosáhnout. Bezpečí ukazuje na naši potřebu vztahu s Bohem, ale také být milovaný druhým člověkem.²²⁴ Když jsou potřeby významu a bezpečí ohroženy, vzniká problém. Lidé začnou sledovat nesmyslné cesty k jejich naplnění, aby se ubránili pocitu bezvýznamnosti a nejistoty. Potřebují cítit, že mají význam a jsou v bezpečí, protože pokud se budou cítit bezcenní, stane se jejich prioritou získat význam a začnou jednat tak, aby ho dosáhli. Hodnota člověka se odvíjí od porozumění, kým je v Kristu.²²⁵

Potřeba vztahu spočívá v bezpodmínečném přijetí a lásce. Bůh zná nejhorší stránky každého člověka a přesto dal svého Syna, aby zemřel za všechny. Bůh lidi přijímá nezávisle na tom, co v životě udělali nebo neudělali. Proto se i ve chvílích pocitu opuštění, mohou stále spolehnout na to, že všemohoucí, milující a osobní Bůh je s nimi.²²⁶

Raus shrnuje princip fungování potřeby vztahu a vlivu takto:

„Je spojena s tužbou tak hlubokou, že nemůže být naplněna nikým jiným než živým Bohem. Ve snaze o vlastní uspokojení se můžeme buď obrátit k Bohu nebo můžeme hledat uspokojení sami prostředky, které se nám zdají dosažitelné. Můžeme důvěřovat Bohu, nebo se nechat oklamat a uvěřit Satanově lži a postarat se o sebe sami. Přitom jedinou pravdou je, že nemůžeme být uspokojeni nikde jinde než ve vztahu s Bohem.“²²⁷

Autor věří, že tyto potřeby a způsoby jejich naplňování mají kořeny v prvotním hříchu. Před pádem Adam a Eva měli význam i bezpečí vztahu.

²²⁴ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 54 a 62–63.

²²⁵ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 68–70.

²²⁶ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 70–71.

²²⁷ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 37.

Všechny jejich potřeby byly naplňovány skrze vztah s Bohem. Hřích jejich vztah s Bohem narušil a lidé se před ním schovali ze strachu z odmítnutí. Ztratili svou jistotu.²²⁸

Z Crabbova vnímání lidských potřeb vyplývá, že mohou být opravdu naplněny pouze skrze vztah s Bohem, naplnění je tedy dostupné pouze křesťanům, kteří svůj život zakládají na důvěře Kristu. Pokud pro jedince není dostupný Bůh jako zdroj naplnění jeho potřeb z důvodu nevíry v Krista, nebudou tyto jeho potřeby naplněny.²²⁹

3.3.4 Motivace

Crabb uvádí pět základních tvrzení o motivaci: jsme motivováni k naplnění našich potřeb; jsme motivováni dělat věci, které podle našeho názoru naplní naše potřeby; věříme, že něco může naše potřeby naplnit a to něco se stane naším cílem; pokud nemohu dostat to, co si myslím, že mě udělá hodnotným a zabezpečeným, budu se cítit bezcenný; veškeré naše jednání je něčím motivované.²³⁰ Chceme být šťastní, ale neuvědomujeme si, že k tomu potřebujeme Boha:

„Pán nám řekl, že po jeho pravici je neskonale blaho. Pokud po tomto blahu toužíme, musíme se učit, co znamená být po Boží pravici. (...) Z toho přirozeně vyplývá, že čím více přebývám v Kristu, tím více užívám radostí, které jsou nám dostupné v obecenství s Bohem. Mám-li prožívat právě štěstí, musím nade vše ostatní toužit po tom, abych byl Pánu více podobný a stejně jako on žil v poddanosti Otcově vůli.“²³¹

²²⁸ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 61.

²²⁹ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 71.

²³⁰ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 76.

²³¹ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 15–16.

3.3.5 Pocity

Bible učí, že ke změně situace člověka, je třeba změnit mysl.²³² Když člověk nese ovoce Ducha, necítí negativní pocity jako hořkost, hněv nebo žárlivost. Pavel píše v listu Galatským, že tyto pocity jsou ovocem lidské svévole:

„Skutky lidské svévole jsou zřejmé: necudnost, nečistota, bezuzdnost, modlářství, čarodějství, rozbroje, hádky, žárlivost, vášeň, podlost, rozpory, rozkoly, závist, opilství, nestřídmost a podobné věci.“²³³

Biblický poradce na tyto problémové pocity odpoví identifikováním situací, ve kterých jsou pocity nejsilnější, a prozkoumá klientovo chování v dané chvíli. Hledá vzorce chování ukazující na hříšné smýšlení. Pocity a chování jsou na povrchu. Pokud jsou pocity a chování hříšné, znamená to, že přesvědčení, které je za nimi, je špatné. Špatné přesvědčení ukazuje na špatný způsob myšlení, který nakonec vyústí ve víru, že k naplnění potřeb je potřeba něco víc než Bůh. Obnovená mysl se naopak vrací k původní důvěře, že Bůh je vším, co potřebuji. Jakmile poradce identifikuje špatné smýšlení odpovědné za nelaskavé jednání a problematické pocity, nastává čas, aby povzbudil správné, biblické myšlení.²³⁴

3.3.6 Struktura osobnosti

Autor pro potřeby svého poradenství zjednodušuje členění člověka na fyzickou (tělo) a psychologickou stránku (duch a duše). Ducha a duši chápe jako dvě entity, které není možné oddělit jinak než jejich funkcí – jsou to pro něj spíš popisné termíny ukazující, jakým směrem je člověk orientován:

„Když svou vnitřní energii v uctívání, modlitbě či meditaci věnuji Bohu, lze říci, že můj duch je v kontaktu s Bohem. Jinými slovy tak v podstatě říkám, že jako člověk

²³² CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 44.

²³³ Galatským 5,19-21. (Český ekumenický překlad).

²³⁴ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 44–46.

jsem v tu chvíli ve styku s Bohem. Když svou osobnost přeorientuji na někoho jiného, když funguji „do stran“ namísto vertikálně, pak svou duši uvádím do kontaktu s vaší.²³⁵

Osobnost rozděluje na vědomou a nevědomou mysl, srdce, vůli a emoce na základě svého zkoumání biblických textů a původních výrazů použitých pro uvedené prvky. Vědomá mysl znamená, že si lidé uvědomují sami sebe. Kdykoliv dojde k nějaké vnější události, první reakcí člověka je, že si sám pro sebe v myšlenkách řekne, co se děje (i když si to v tu chvíli neuvědomí). Je to ta část, která vyhodnocuje situaci a vytváří morální soudy. Od hodnocení se odvíjí, jaké bude dotyčný člověk pociťovat emoce.²³⁶ „Pokud to, co se s ním děje, vnímá jako ohrožení jeho vnitřních potřeb, bude prožívat silné negativní pocity a na událost bude reagovat obranným způsobem, aby ochránil svou osobnost.“²³⁷ V listu Římanům čteme, že se máme (vědomě) proměňovat obnovou své mysli, abychom mohli rozpoznat, co je Boží vůle: „A nepřizpůsobujte se tomuto věku, nýbrž proměňujte se obnovou své mysli, abyste mohli rozpoznat, co je vůle Boží, co je dobré, Bohu milé a dokonalé.“²³⁸

Nevědomá mysl je „zásobník“ předpokladů, které daný člověk zastává v otázce způsobů naplňování svých potřeb významu a bezpečí. V poradenském rozhovoru poradce zkoumá předpoklady pastoranda, aby přivedl na světlo myšlenky, které byly dosud skryté.²³⁹

Třetí prvek, srdce, ukazuje základní směr, který si jedinec zvolil. Z biblického hlediska mohou být směry dva: buď bude žít pro sebe nebo pro Boha. Když bude žít pro sebe, znamená to, že jeho potřeby významu a bezpečí

²³⁵ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 79.

²³⁶ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 79–82.

²³⁷ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 81.

²³⁸ Římanům 12,2. (Český ekumenický překlad).

²³⁹ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 82–86.

nebudou nikdy plně uspokojeny, protože je může uspokojit pouze Bůh. Pokud je základním záměrem dotyčného člověka mít na prvním místě Krista, může plnit svoji mysl biblickými pravdami, čímž dojde k naplnění potřeb.²⁴⁰

Lidé mají také schopnost volit, jak budou jednat. Obvykle si vybírají to, co jim dává smysl; co chápou jako rozumné. Úkolem vůle je zodpovědně vybírat chování, které je v souladu s biblickým učením.²⁴¹

Posledním prvkem Crabbova modelu struktury osobnosti jsou emoce. Rozumí jim jako následku našeho myšlení – základem správného citění je správné myšlení. Poradenství je v tomto smyslu snahou o pomoc trpícímu člověku v osvojení „správného myšlení“, které mu umožní volit „správné chování“ a tím pádem i prožívat „správné pocity“. Správné mohou být i negativní emoce, pokud nejsou spojeny s hříchem. Pro rozpoznávání spojení s hříchem používá jednoduché pravidlo: pokud se pocit vzájemně vylučuje se soucitem, znamená to, že obsahuje hřích, protože v duchovním životě, kde je středem Kristus, je velmi důležitý soucit s druhými. Příkladem negativních emocí bránících v soucitu jsou: deprese (soustředění na sebe místo na druhé), ochromující pocity viny (brání nápravě problému a fungují jako výmluva), zloba (chování na základě touhy po pomstě), frustrace (postoj „nemá cenu se snažit“) a úzkost (neodbytná starost o něco). Naopak negativními pocity, které v sobě nenesou hřích mohou být: muka (utrpení na základě těžkých okolností), konstruktivní zármutek (zármutek nad špatnými činy vedoucí k jejich nápravě), hněv (reakce na morální zlo vedoucí k nápravě hříšníka), motivovaná nespokojenost (postoj k těžkým okolnostem vedoucí k plánu na změnu) a obava (očekávání budoucnosti, které nevede k neposlušnosti Bohu).²⁴²

²⁴⁰ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 87–89.

²⁴¹ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 90–91.

²⁴² CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 92–94.

3.4 Osoby v poradenském vztahu

Podle Crabba je poradenství primárně vztahem mezi dvěma lidmi, kterým na sobě záleží. Současně nejde o pouhý vztah, protože poradenství obsahuje určitou dynamiku a terapeutické postupy. Pozice efektivního poradce vyžaduje, aby ji zastával člověk s opravdovým zájmem o druhého, který je zralý ve víře, naplněný Kristovou láskou a vyškolený v poradenských znalostech a dovednostech.²⁴³ Na počátku poradenského vztahu stojí zvědavost, díky které dá druhému najevo, že má opravdový zájem o to, co říká.²⁴⁴

3.4.1 Duch svatý

Duch svatý je v Crabbově biblickém poradenství tím, kdo „poskytuje prostředky k proměně skrze normální mechanismus lidské osobnosti.“ Přináší do mysli jedince pravdu Písma vztahující se ke konkrétní situaci. Daný člověk pak vidí, že nemůže být okraden o svoji hodnotu, a že jeho význam a bezpečí nezávisí na jeho situaci.²⁴⁵

3.4.2 Křesťanské společenství

Autor klade důraz na oporu, kterou trpícím může poskytnout společenství křesťanů. Raus vysvětluje:

„Zdravé křesťanské společenství je skupinou lidí, kteří se nebojí odhalit své hluboké potřeby, a proto se mohou hluboce dotknout jeden druhého a dochází ke spojení na úrovni našich nejhlubších potřeb. Nedostatek tohoto spojení způsobuje problémy v našich životech. (...) Skutečné spojení uvolňuje v druhých to nejlepší a pomáhá nám stavět na přesvědčení, že Bůh je dobrý.“²⁴⁶

²⁴³ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 14.

²⁴⁴ TENNANT, Agnieszka a Greg (photographer) SCHNEIDER. A shrink gets stretched: why psychologist Larry Crabb believes spiritual direction should replace therapy. s. 56.

²⁴⁵ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 98.

²⁴⁶ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 37.

Církevní komunita je ideálním místem, kde by se její členové mohli v obtížných situacích obracet jeden na druhého a na své vedoucí a společně hledat biblické odpovědi na své problémy. Křesťanští profesionálové by pak mohli plnit dvojí funkci: školit obdarované křesťany v poradenství a v případě potřeby fungovat jako záloha. V duchu této myšlenky autor rozděluje poradenství do tří kategorií: poradenství laiků, poradenství vedoucích církve a odborné poradenství. K obecné službě poradenství jsou povoláni všichni křesťané. Jejím cílem je povzbuzení, doprovázení, modlitby a láska k bratrům a sestrám v církvi. Druhý druh poradenství slouží k učení a utvrzování biblických principů v životě a mohou ho vykonávat duchovní a členové vedení církve. Třetí typ poradenství vyžaduje odborně vyškolené poradce, kteří se pak s klienty věnují řešení obtížných situací, k čemuž potřebují hlubší znalosti a dovednosti.²⁴⁷ V Příloze uvádím sérii rozhovorů s jednou ženou, které demonstrují rozdíly mezi znalostmi poradců na všech třech úrovních.

Autor je přesvědčený, že církevní společenství je schopno poskytnout uzdravující prostředí díky lásce a přijetí, které lidé potřebují. Podobně může církev přispět k naplnění potřeb významu a bezpečí. Každý člen společenství církve dostává dary Ducha svatého k jejímu budování. Crabb věří, že společenství církve bylo Bohem zvlášť navrženo tak, aby sloužilo k potřebám emocionálně rozrušených lidí.²⁴⁸ Nicméně, pokud by někdo věřil, že mu pomůže pouze terapeut, měl by být povzbuzen v tom ho navštívit.²⁴⁹

V knize *Osobnost člověka* Crabb píše, že v případě, kdy se začnou vynořovat dlouho skrývané problémy následkem hlubšího společenství

²⁴⁷ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 15–16.

²⁴⁸ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 15–16.

²⁴⁹ CRABB, Lawrence j. Putting an End to Christian Psychology: Larry Crabb thinks therapy belongs back in the churches. 17.

jednotlivců s Bohem a s bližními, by společenství nemělo tyto své trpící bratry a sestry nabádat k vyhledání odborné pomoci. Naopak, společenství by mělo nabídnout alternativní prostředky. Může poskytnout pomoc skrze přátelství, zájem o druhého, praktickou pomoc a modlitbu.²⁵⁰ Kazatelé by se měli vrátit k biblickému komunitnímu modelu církve tím, že nebudou lidem sloužit sami, ale pomohou lidem naučit se sloužit jeden druhému za použití svých duchovních darů. Své tvrzení autor odůvodňuje textem z listu Efezským, kde apoštol Pavel učí, že společenství církve má růst na základě práce každého člena²⁵¹:

„Proto vás já, vězeň kvůli Pánu, prosím, abyste tomu povolání, kterého se vám dostalo, dělali čest svým životem, vždy skromní, tiší a trpěliví. Snášejte se navzájem v lásce a usilovně hleďte zachovat jednotu Ducha, spojení svazkem pokoje. Jedno tělo a jeden Duch, k jedné naději jste byli povoláni; jeden je Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech, který je nade všemi, skrze všechny působí a je ve všech. Každému z nás byla dána milost podle míry Kristova obdarování.(...)A toto jsou jeho dary: jedny povolal za apoštoly, jiné za proroky, jiné za zvěstovatele evangelia, jiné za pastýře a učitele, aby své vyvolené dokonale připravil k dílu služby – k budování Kristova těla, až bychom všichni dosáhli jednoty víry a poznání Syna Božího, a tak dorostli zralého lidství, měřeno mírou Kristovy plnosti. Pak už nebudeme nedospělí, nebudeme zmitáni a unášeni závanem kdejakého učení – lidskou falší, chytráctvím a lstivým sváděním k bludu. Buďme pravdiví v lásce, ať ve všem dorůstáme v Krista. On je hlava, z něho roste celé tělo, pevně spojené klouby navzájem se podpírajícími, a buduje se v lásce podle toho, jak je každé části dáno.“²⁵²

3.5 Vymezení vůči psychologii, psychiatrii a psychoterapii

Autor ve své knize *Effective Biblical counseling* uvádí čtyři kategorie biblických poradenství podle jejich vztahu k psychologii. Jednotlivé kategorie

²⁵⁰ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 9–11.

²⁵¹ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 17 a 59.

²⁵² Efezským 4,1–7 a 4,11–16. (Český ekumenický překlad).

ukazují na jejich míru souhlasu s používáním psychologických poznatků v poradenském rozhovoru. Crabb vysvětluje základní principy a upozorňuje na jejich výhody a nevýhody. K popisu používám názvy kategorií, které jsou uvedeny v českém překladu knihy s názvem *Osobnost člověka*.

První kategorie nese název „oddělené, ale rovnocenné“ a zahrnuje ta poradenství, která věří, že se Písmo zabývá duchovními a teologickými záležitostmi a nestačí na tělesné nemoci nebo problémy duševního zdraví, a proto by tyto potíže měli řešit kvalifikovaní profesionálové z medicínské a psychologické oblasti. Jeho zastánci poukazují na fakt, že Bible není lékařskou příručkou a neměla by být používána k léčení, podobně jako není podrobným záznamem dějin nebo návodem, jak postavit dům, i když se o těchto tématech zmiňuje.²⁵³

Druhá kategorie s názvem „míchaný salát“ dostala svůj název díky podobnosti s postupem přípravy míchaného zeleninového salátu. Poradci používající tento přístup si z křesťanství i psychologie vybírají poznatky, které považují za užitečné a používají je ve své poradenské praxi. Tímto způsobem vznikne směs obsahující poznání a prostředky Písma a znalosti o fungování lidí z psychologie.²⁵⁴

Třetí kategorie „nic než“ za směrodatnou považuje pouze teologii a psychologii opomíjí úplně. Za původ všech neorganických psychických obtíží považuje hřích a k vyřešení problémů tedy není třeba nic dalšího kromě Bible. Lidé jsou zodpovědní za to, aby reagovali biblicky na vše, co se děje.²⁵⁵

²⁵³ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 33–34.

²⁵⁴ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 35–40.

²⁵⁵ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 40–47.

Do této kategorie autor řadí nouthetické poradenství Jay. E. Adamse.

Poslední kategorie, „oloupení Egyptanů“, uznává, že psychologie má poradenství co nabídnout. Považuje však za důležité nepřebírat slepě všechny psychologické poznatky, ale prověřovat je ve světle biblické zvěsti. Používá pouze ty psychologické poznatky, které nejsou v rozporu s Biblií. Pokud některá teorie není v souladu s Písmem, nemůže být přijata, protože Bible je zjevené Boží slovo, které je neomylné. Z toho vyplývá, že představitelé tohoto přístupu musí mít vážný zájem o Písmo a studovat ho.²⁵⁶

Crabb nesouhlasí s názorem, že terapeuté mají léčit psychologické problémy, pastoři duchovní problémy a lékaři fyzické problémy. Z teologického hlediska považuje za přílehavější rozdělení na ducha a tělo. Toto pojetí ho vede k předpokladu, že to, čemu říkáme psychické nebo emocionální problémy jsou ve skutečnosti duchovní neboli teologické problémy. Potíže nezpůsobené fyzickým poškozením vyvěrají s utrápené duše a ne z nesprávného pojetí sebe sama, jak to vnímají některé psychoterapeutické školy. To, co v psychoterapii skutečně pomáhá, je vztah.²⁵⁷

3.6 Vztah k Bibli

Podobně jako Adams i Crabb považuje Písmo svaté za jediný autoritativní zdroj informací pro poradenství. Na druhou stranu vidí v psychologii a její přidružené disciplíně, psychoterapii, některé další informace, které Písmu nijak neodporují a přitom pomáhají k porozumění druhému člověku.²⁵⁸

²⁵⁶ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 47–52.

²⁵⁷ CRABB, Lawrence J. *Putting an End to Christian Psychology: Larry Crabb thinks therapy belongs back in the churches*. s. 16.

²⁵⁸ CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. s. 15.

Své poradenství Crabb staví na předpokladu, že existuje osobní Bůh, který sám sebe zjevil skrze Písmo a skrze život Ježíše Krista. Podle Bible je hlavním problémem člověka oddělení od Boha způsobené faktem, že Bůh je svatý a lidé ne. Dokud příkop mezi lidmi a člověkem nebude překlenut, budou lidé schopni vyřešit své problémy pouze částečně díky přiblížení se biblickým principům. Jediným způsobem, jak se přiblížit Bohu, je skrze Ježíše Krista. Člověk musí uznat svoji hříšnost, vyznat své hříchy a uvěřit ve vykoupení Kristovou krví, což ho přivede do osobního vztahu s Bohem.²⁵⁹ Dostatečnost Písma jako zdroje pro poradenský rozhovor Crabb zdůvodňuje následujícím procesem.

Na počátku každé snahy o vytvoření biblického modelu poradenství stojí studium Písma. Pravidelné studium Bible a účast na společenství jsou nápomocné pro duchovní růst poradce. Otázky, na které v Bibli hledáme odpověď, můžeme rozdělit do dvou kategorií: ty, které se Bůh rozhodl v Písmu zodpovědět a ty, na které bychom chtěli znát odpověď, když s nimi bojujeme. Než dostaneme odpovědi, musíme si stanovit pravidla pro postoj k životním problémům a tato pravidla jsou v Písmu popsána. Každý biblický poradce je odpovědný za trávení svého času studiem Bible.²⁶⁰

Tím, že poradce porozumí textu, jeho biblické studium nekončí. Dalším krokem je uspořádat tvrzení různých biblických textů do jednotého učení ve snaze vytvořit porozumění danému tématu v souvislostech s dalšími sděleními Bible. Poradce si tak utřídí odpovědi, které Bůh dává v Bibli a bude schopen promýšlet otázky, se kterými lidé ve svých životěch bojují.²⁶¹

Aby poradce porozuměl problému, kterému čelí (z biblického hlediska), musí začít u biblických kategorií vycházejících z textu, sesbírat poznatky

²⁵⁹ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 17.

²⁶⁰ CRABB, Larry. *Understanding people: deep longings for relationship*. s. 70–72.

²⁶¹ CRABB, Larry. *Understanding people: deep longings for relationship*. s. 73–74.

pozorování reality a opakovaně je promýšlet společně s modlitbou, dokud nezačnou dávat smysl.²⁶²

Snahou biblického poradce je porozumět člověku z pohledu Písma a sdělit mu to, co ví, tak, aby to změnilo jeho život. Platí zde princip, že to, co učíme neovlivní druhé více, než to ovlivnilo nás. Jinými slovy: „příklady táhnou“. Dokud tedy poradce na vlastní kůži neprožije působení hříchu na svoji osobnost a hluboké pokání, nebude schopen předat pastorandovi tuto pravdu, kterou potřebuje slyšet. Úkolem poradce je ukazovat svým životem to, co chce, aby ostatní slyšeli.²⁶³

Crabb shrnuje celý poradenský proces do šesti bodů, z nichž první tři pomáhají nalézt problém (identifikace hříšných pocitů; identifikace hříšného jednání; identifikace hříšného myšlení) a další tři hledají jeho biblické řešení (podporovat správné myšlení; plánovat správné jednání; identifikovat uspokojující pocity). Všechny body se postupně odvíjí vždy od předchozího bodu. Nejvýznamnější je změna skrze vyučování, ke které dochází uprostřed procesu – obnovení klientova myšlení. Aby poradce odhalil klientovo špatné smýšlení, musí nejprve odhalit předmět, o kterém nesprávně smýšlí, protože lidské myšlenky mají vždy nějaký obsah.²⁶⁴

3.6.1 Modelová situace a její řešení

Jako modelovou situaci používám stejný Rausův příklad mladíka s maniodepresivní poruchou, který jsem použila u nouthetického poradenství. Raus v příkladu nezmiňuje přímé použití Bible v rozhovoru, ale ukazuje autorova východiska. V řešení situace mladíka s maniodepresivní poruchou se odráží zejména autorova teorie potřeb, které může naplnit pouze Bůh, jež

²⁶² CRABB, Larry. *Understanding people: deep longings for relationship*. s. 78–79.

²⁶³ CRABB, Larry. *Understanding people: deep longings for relationship*. s. 79–80.

²⁶⁴ CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. s. 47.

vznikla na základě jeho vlastního studia Písma. Rovněž je možné v příkladu rozeznat podobnost s psychoterapeutickým přístupem Carla Reogerse – zprostředkování Božího přijetí člověka skrze přijetí poradcem (důraz na přijetí v rozhovoru kladl Rogers ve svém přístupu zaměřeném na člověka).

„Na počátku prožíval depresi. Ta se projevovala apatií a únavou. Poté došlo ke zvratu. Mladý muž prožívá euforii. Zdá se mu, že se vše dá vyřešit, všechny plány s emu zdají příliš malé a je třeba usilovat o větší věci. Na konci upadá do deprese. Jedná se o poruchu, která je dobře popsána. Během manické fáze dochází k snížené potřebě spánku, pocitům grandiozity a výjimečnosti. Člověk má až nutkavou potřebu mluvit. V mysli běží myšlenky a osoba s touto poruchou je neovládá. Myšlenky běží v rychlém sledu a není možné je zastavit. Je těžké se soustředit a zaměřit pozornost na důležité skutečnosti. Pozornost naopak přitahují nedůležité věci a nepřiměřené vnější stimuly. Často tyto stimuly mohou být spojeny s vysokou mírou rizika. Může docházet ke kompulzivnímu nakupování nebo provozování nebezpečných aktivit bez toho, že by si osoba vůbec uvědomovala nebezpečí s nimi spojené. Zvyšuje se aktivita. Člověk je společensky aktivní, často telefonuje a v práci může být velmi produktivní. (...) Manická epizoda je vystřídána depresivní epizodou. Od horečné aktivity se stav mění do minimální aktivity se všemi příznaky deprese.²⁶⁵

Postup řešení situace podle Crabbova poradenství:

„V pomoci člověku s maniodepresivní poruchou by se Crabb pokusil zprostředkovat zkušenost Boží přítomnosti. Poté, co nám bylo nasloucháno a okusili jsme přijetí, rozumíme tomu, jak nás Bůh přijímá. Můžeme si připustit hlubokou tužbu po Bohu a uvědomíme si, že naším hříchem bylo cokoliv, čím jsme se místo hledání Boha pokoušeli ochromit a snížit bolest ve svém nitru. Hříchem nebyly jen špatné věci, které jsme dělali, ale naše nedůvěra Bohu v naplnění našich potřeb. Naletěli jsme na Satanovu lež, že můžeme dosáhnout uspokojení sami bez Boha. Z tohoto hříchu můžeme činit pokání a vpustit Boha do nejhlubších míst naší bytosti.“²⁶⁶

²⁶⁵ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 30–31.

²⁶⁶ RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství*. s. 37.

3.6.2 Příklady použití Bible v poradenském rozhovoru

Larry Crabb ve svých knihách prokládá výklad poradenství příklady z praxe. Vysvětluje na nich, jak má poradenství fungovat (v příloze uvádím další příklad poradenského rozhovoru).

Příklad 1: pan A

V následujícím příkladu Crabb vysvětluje, jak se pan A snaží ve svém životě vypořádat se svou potřebou významu, kterou autor ve své teorii dává do spojitosti s příběhem o stvoření. Podle něj byla potřeba před pádem lidí naplňována skrze vztah s Bohem, ale po pádu byl vztah s Bohem narušen a naplňování potřeby bylo přerušeno. V pozadí příběhu pana A jsou skryta tato východiska poradce, i když použití Bible v průběhu rozhovoru nezmiňuje. Rovněž zde autor vysvětluje, jak funguje potřeba významu na psychické úrovni (pan A se ji snaží naplnit, ale používá k tomu nesprávné prostředky).

Pan A „pro svou rodinu právě koupil drahý dům. Začal poměrně dost vydělávat, ale stále ještě ho tížily velké dluhy. Zdálo se mi, že by bylo bývalo zodpovědnější koupit levnější dům a vyrovnat několik už dávno splatných půjček. Toto jednání bylo jedním z mnoha jeho podobných nezodpovědných kroků. Ptal jsem se ho, proč kupoval tak velký dům, abych zjistil důvod jeho nezodpovědnosti. Řekl mi, že velice rád zve lidi k sobě domů a poslouchá, jak obdivují jeho dům. V jeho nitru to vyvolávalo dobré pocity. (...) Pan A chtěl uznání, které peníze přinášejí. K tomu, abychom ho mohli správně pochopit je však nutné uvědomit si, že peníze ani uznání nebyly jeho konečným cílem. Byly pouhým prostředkem. Jeho skutečným cílem byl pocit významu jako základ pro vědomí vlastní hodnoty. Potřeboval se vidět jako významného. V tomto bodě bych rád zdůraznil, že potřebu významu nesmíme zaměňovat s hříchem pýchy (chci tu být šéfem, ustupte mi z cesty). Pociť významu je normální potřeba, nedílná součást člověka jako bytosti obdařené osobností, potřeba, kterou může naplňovat jen sám Bůh, a potřeba, kterou naplňovat chce. Problémem pana A nebylo, že by potřeboval pociťovat svůj význam. To potřebujeme všichni. Jeho

skutečným problémem byla spíš mylná představa o tom, jak lze tohoto významu dosáhnout. Stal se obětí „dábelského amerického mýtu, že peníze a prestiž z vás udělají „někoho“, a úplně odmítl Kristovo učení, že k tomu, aby se člověk mohl najít (aby mohl mít skutečný význam, a tudíž být hodnotnou bytostí), musí sám sebe ztratit v úplném podřízení se Božímu záměru s jeho životem.“²⁶⁷

Příklad 2: Rozhovor s klientem, který uvažuje o rozvodu

V tomto rozhovoru poradce jasně argumentuje biblickým principem – Bible nedovoluje rozvod až na případy smilstva. Doporučuje klientovi, aby se začal chovat biblicky, protože to vnímá jako řešení situace.

„Klient: „Opravdu nevím, co v té věci vlastně cítím. Možná bych od ní měl odejít; možná bych pak byl šťastnější, prostě nevím.“

Poradce: „Zdá se, že jste svými pocity docela zmaten. Co myslíte, k čemu vás vyzývá Bůh?“

Klient: „To je těžké určit. Někdy cítím, že mi říká: „Proč by ti pořád mělo být tak zle? Běž odsud a užij si trochu života“, ale někdy zase nevím.“

Poradce: „V Bibli Bůh o této otázce mluví zcela jasně. Říká vám, abyste nerozděloval to, co spojil. Zakazuje rozvod, s výjimkou případů partnerova smilstva a odchodu, což ve vašem případě není.“

Klient: „Ale já prostě nevím, co v této záležitosti cítím.“

Poradce: „Což nechápete, že to, co cítíte, pro vás jako křesťana není ve vašem rozhodování důležité? Bůh vám řekl, co od vás chce. Jedinou otázkou je, zda se rozhodnete Boha poslechnout, nebo ne. Pokud se rozhodnete poslechnout ho, bude se snažit pomoci vám jednat s vaší manželkou biblicky a vaše pocity se také dají do pořádku.“²⁶⁸

²⁶⁷ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 53 a 55–56.

²⁶⁸ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 158.

3.7 Kritika biblického poradenství

Larry Crabb vydal svoji první knihu v roce 1975 a představil v ní základní model biblického poradenství v církevním společenství. V roce 2002 napsal ve spolupráci s Danem Allenderem další z mnoha knih a v úvodním Slově čtenáři vyjadřuje skepsi nad předchozím vývojem svého poradenství. Základy poradenství považuje za dobře biblicky ukotvené, ale zamýšlí se nad neočekávaným vývojem:

„Děje se něco, co jsem neočekával, a jsem v koncích, když to mám vysvětlit. Vane nový vítr – jak ve společnosti, tak hluboko v mé duši. Vítr, který cítím v sobě, není prudký. Neboří starý dům, v němž jsem tak dlouho bydlel, ale zvedá ho z jeho základů a unáší ho nad neznámý terén.“²⁶⁹

Autor vnímá, že se poradenství nerozvíjelo směrem, ve který doufal. Na počátku měl vizi, že pomůže lidem v křesťanských sborech přiblížit se jeden k druhému a vytvořit tak uzdravující společenství. Chtěl, aby potřeby poradenství mohly být naplňovány skrze místní církve, kde by křesťané rozvíjeli smysluplné a uzdravující vztahy při společném hledání Boha. K tomu však nedošlo. Místo toho Crabbovy myšlenky mnohem více posloužily profesionálním poradcům, kteří je považovali za užitečné. Myšlenku, že křesťané mající zájem o druhé mohou v přirozeném prostředí vykonávat poradenství účinněji než specialisté v konzultačních místnostech, zde označuje za neprozkoumanou, ale doufá ve světlejší zítřky.²⁷⁰

Od zveřejnění sklidilo poradenství Larryho Crabba řadu kritických ohlasů, které Martin a Deidre Bobganovi podrobně popisují v knize *Larry Crabb's Gospel*. Jednou z věcí, která bývá Crabbovi vytýkána je převažující

²⁶⁹ CRABB, Lawrence J. a Dan ALLENDER. *Naděje v utrpení: největší hrůzu v nás vzbuzuje situace, kdy nevíme, v čem je problém.* s. 7.

²⁷⁰ CRABB, Lawrence J. a Dan ALLENDER. *Naděje v utrpení: největší hrůzu v nás vzbuzuje situace, kdy nevíme, v čem je problém.* s. 7.

psychologická terminologie, kterou ve svých knihách používá místo biblické. Vnímají, že pouze upravuje psychoterapeutické teorie jiných autorů (například Maslowova hierarchie potřeb). Crabb na tuto kritiku reagoval snahou o nápravu tohoto nedostatku ve svých dalších knihách. Dalším bodem kritiky je, že jeho propojení psychologie a teologie omezuje sílu samotné dobré zprávy evangelia. Zdá se jim, že Crabb interpretuje evangelium ve světle vlastní psychologické teorie o přirozenosti člověka a jeho chování. Učí člověka spoléhat se víc na lidskou psychologickou moudrost, než důvěřovat Bohu a jeho Slovu tím, že trpící lidi s těmi nejzávažnějšími problémy posílá k odbornému poradci s psychologickým vzděláním a vyvolává tím dojem, že „Bůh nestačí“.²⁷¹

3.8 Shrnutí

Proces Crabbova poradenství lze shrnout do slov „přesun“ a „vzestup“, kde „přesun“ zahrnuje odhalení špatného smýšlení a „vzestup“ snahu o aplikování biblického chování do vlastního života. Cílem je přiblížit se k Bohu a růst tak směrem ke křesťanské zralosti. Autor v teorii klade důraz na vztah mezi poradcem a pastorandem, hlavní autoritou pro poradenský vztah je pro něj Bible. Proto používá pouze ty psychologické a psychoterapeutické poznatky, které jsou v souladu s Písmem a jeho principy.

Autor díky svému psychologickému vzdělání zapojil psychologii i do svého poradenství, což mu bylo posléze vytýkáno. Další autoři vnímali jeho psychologickou terminologii za přílišnou a popírající biblické principy.

Crabb tvrdí, že jeho poradenství není v plné míře vhodné pro ty, kdo nejsou křesťany, protože jeho základem je přivádět pastorandy k větší křesťanské

²⁷¹ BOBGAN, Martin a Deidre BOBGAN. *Larry Crabb's Gospel* [e-book]. s. 7–9 a 20–28.

zralosti. Přesto je Bible do jeho poradenství zapojena zejména prostřednictvím východisek a domácí přípravy poradce, které se do samotných rozhovorů promítají skrytě – přímé citace veršů nebo odkazy na biblické texty používá pouze zřídka. Postupem času se autor sám přidal k přibývajícím kritice svého poradenství, když viděl, že místo, aby jeho poradenství pomáhalo v církvích, pomáhá odborným poradcům, což nebylo jeho cílem. Snažil se vytvořit model poradenství, který umožní lidem v církvi obracet se jeden na druhého místo navštěvování odborníků, sdílet se a budovat tak církve. Místo toho, zdá se, poradenství pomohlo právě zmíněným odborníkům. Autor však nevysvětluje, jak k tomu došlo.

Diskuze

Koncepty biblického poradenství, jejichž fungování práce nastiňuje, představují pouze malou část z mnoha různých pohledů na používání Bible v pastoračním rozhovoru. Neustále nad tímto tématem probíhají odborné i laické diskuze. Obě poradenství obsahují témata, která vyvolala mnoho otázek.

Prvním z témat, u kterých bych se chtěla zastavit, je role náboženského vyznání poradce a pastoranda. Oba autoři zastávají názor, že poradce i pastorand by měli být křesťany. Své tvrzení obhajují procesem poradenského rozhovoru, který navrhují. V centru nouthetického poradenství stojí postava Krista, bez kterého by proces nebyl možný. Ze samé podstaty nouthetické konfrontace, která vede k uvědomění vlastního hříchu, by bylo obtížné vést takový rozhovor s člověkem, který není křesťanem, protože by v rozhovoru chyběl zásadní proměňující prvek – víra umožňující proměnu. Pastorand nevyznávající křesťanskou víru by nebyl schopný porozumět ani činit Boží vůli a projít procesem posvěcení. Podobně argumentuje autor biblického poradenství. Crabb předpokládá, že každý člověk má potřeby významu a bezpečí, které může naplnit pouze Bůh. Přiznává, že tuto teorii potřeb vytvořil na základě vlastního zkoumání. Vystává zde otázka: Nemůže Bůh, skrze Ducha svatého, oslovit i člověka, který ho ještě nezná podobně jako tomu bylo u apoštola Pavla, jak je to popsáno ve Skutcích apoštolů²⁷²?

Druhým tématem je podobnost Crabbových myšlenek s teoriemi jiných autorů. Uvedenou Crabbovu teorii základních lidských potřeb lze označit za adaptaci známé Maslowovy pyramidy potřeb, jak naznačují Bobganovi ve své kritice, když označují Crabbovy myšlenky za nápadně podobné některým

²⁷² Skutky apoštolů 9,1-18.

psychologických teoriím.²⁷³ Crabb však narozdíl od Abrahama Maslowa nemapuje všechny lidské potřeby, ale pouze význam a bezpečí, které bychom snad mohli ztotožnit s druhou a čtvrtou úrovní zmíněné pyramidy (potřeba bezpečí a jistoty, potřeba uznání a úcty). Crabb se však potřeby snaží odůvodnit biblicky.

Zatřetí, bych chtěla okomentovat Crabbovu kritiku vlastního poradenství. Larry Crabb po dvacetisedmi letech zpětně hodnotí vývoj svého poradenství a vyjadřuje zklamání. Teorii svého poradenství vytvářel s úmyslem pomoci trpícím lidem skrze církevní společenství a rozvinout vztahy mezi lidmi v církvích. Vidí, že k tomu nedošlo.²⁷⁴ Jedná se o populárního křesťanského autora.²⁷⁵ Jeho knihy jsou poměrně široce rozšířeny a pomáhají odborným poradcům i jednotlivcům, ale přesto se jeho poradenství v církvích neujalo. V textech autora ani kritiků jsem však nenarazila na vysvětlení, proč k tomu nedošlo.

Dále se někteří autoři vyhrazují vůči Adamsovu výkladu a používání veršů v nouthetickém poradenství, například Carter zastává názor, že Adams používal Bibli jako učebnici poradenství přesto, že v ní nikde není napsáno, že jí je, a používal Bibli jako sbírku textů, které citoval odděleně.²⁷⁶ Sám Adams přitom přiznává, že se může svém ve výkladu textů mýlit – nepovažuje svůj přístup za vědecky ověřitelný a uvědomuje si, že jeho interpretace Písma nemusí být správná.²⁷⁷ Další kritikou na Adamsův účet bylo, že v jeho poradenství je hřích

²⁷³ BOBGAN, Martin a Deidre BOBGAN. *Larry Crabb's Gospel* [e-book]. s. 7–9 a 20–28.

²⁷⁴ CARTER, John d. *Adams' theory of nouthetic counseling*. s.143–145.

²⁷⁵ TENNANT, Agnieszka a Greg (photographer) SCHNEIDER. A shrink gets stretched: why psychologist Larry Crabb believes spiritual direction should replace therapy. s. 56.

²⁷⁶ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 303–310.

²⁷⁷ POWLISON, David. *The biblical counseling movement: history and context*. s. 3–4.

pouze naučeným jednáním, které lze překonat silou lidské vůle.²⁷⁸ Adams však v *Competent to counsel* tvrdí, že změna člověka je dílem Ducha svatého, který se sám rozhoduje, kde bude působit.²⁷⁹ Proto nelze změnu považovat za výkon síly vůle jedince.

Posledním bodem, kterému bych se chtěla věnovat, je název Adamsova poradenství, který rovněž vzbudil diskuzi. John Carter si klade otázku, proč Adams zvolil právě tento termín, aby vystihoval jeho poradenství, protože sám by zvolil jiný, například „parakleis“.²⁸⁰ Jinou tázkou je, proč oba autoři vybrali pouze jedno slovo, aby definovalo celý poradenský proces. Slovo „nouthesis“ překládané jako nabádání nebo napomínání lze totiž označit za pouhou součást širokého spektra výrazů, které napříč Bibli popisují, jak se chovat k druhým lidem.

²⁷⁸ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement.* s. 316.

²⁷⁹ ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling.* s. 20–23.

²⁸⁰ CARTER, John d. *Adams' theory of nouthetic counseling.* s.143–145.

Závěr

V diplomové práci jsem představila dva druhy biblického poradenství a kontext jejich vzniku. První kapitola byla věnována představení amerického křesťanství a pastorační práce jako kontextu pro vznik dvou poradenských směrů vzniklých ve druhé polovině 20. století. Druhá a třetí kapitola se zaměřovaly na jednotlivé druhy poradenství.

Cílem mé práce bylo představit oba směry v jejich náboženském kontextu a v kontextu života autorů, kteří reagovali na své životní události a aktuální vývoj křesťanství a pastorační péče ve Spojených státech, přičemž pozornost byla věnována především otázce, jak Bible ovlivňuje jejich pastorační teorii. Kladla jsem si otázku: Co autory vedlo k tomu, že ve svých poradenstvích používají Bibli právě tímto způsobem? Na začátku jsem vycházela z předpokladu, že při zkoumání poradenských směrů, narazím na velké rozdíly mezi nimi. Můj předpoklad se však nepotvrdil. Powlison se pokouší srovnat přístupy Adamse a Crabba a dochází k závěru, že se v mnohém podobají, i když Crabb vytvořil svůj vlastní model poradenského procesu na základě Bible. Rozdíly v poradenstvích jsou tvořeny spíše nuancemi než zásadními rozdíly.²⁸¹ Během vlastního zkoumání jsem došla k podobnému závěru. Například Adams ve svém poradenství zapomíná, že lidé přicházející za poradcem trpí. Crabbovi se daří tento fakt zapojit a jeho poradenství počítá s tím, že pastorandé jsou na jednu stranu zranění a na druhou se dožadují pomoci; jsou jak potřební, tak hříšní.²⁸² Je vidět, že východiska obou autorů jsou podobná: oba považují Bibli za nejvyšší standard v poradenství a prostředek skrze který k nám Bůh hovoří; oba kladou velký důraz na domácí

²⁸¹ POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 307 a 319.

²⁸² POWLISON, David A. *Competent to counsel?:: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement*. s. 307 a 319.

přípravu poradce prostřednictvím studia Písma; oba považují za uzdravující sílu v poradenském rozhovoru Boha (Adams hovoří o Duchu svatém, který působí změnu v člověku, a Crabb považuje za Boha za jediný možný zdroj naplnění základních lidských potřeb významu a bezpečí); oba autoři se rovněž snaží zapojovat citování biblických veršů přímo do rozhovoru.

Adams i Crabb se narodili a vyrůstali v podobné době (je mezi nimi patnáctiletý věkový rozdíl). Díky tomu poznali podobné křesťansko kulturní prostředí. Adams i Crabb rovněž byli zastánci konzervativního protestantského proudu a navštěvovali presbyterní církve, kde je kladen důraz na spoluúčast laiků na vedení sboru a věrnost biblickému učení. Z pohledu obou autorů je důležité, aby pastorand i poradce praktikující tyto dva druhy poradenství, byli křesťané a to z toho důvodu, že člověk, který neuzná svůj hřích nebo minutí stezky, jen těžko dosáhne změny, ke které poradenství směřuje.

Autoři se liší zejména v pohledu na psychoterapii a psychiatrii. Adams zastává názor, že psychologie sice může poskytnout užitečné informace, ale její místo není v pastoračním poradenství. Jak uvádím v práci, Adams sám přiznává, že jeho východiska jsou silně ovlivněna teologickým vzděláním, a kdyby měl hlubší znalosti psychologie, možná by smýšlel jinak. Crabb jako psycholog vnímá mnohem větší přínos psychologie pro pastorační práci než Adams, kdy znalosti psychologie umožňují vytvoření lepšího vztahu mezi poradcem a pastorandem a lepší pochopení jeho situace. Kritické poznámky však upozorňují na to, že v jeho psychologickém slovníku se někdy ztrácí víra a uzdravující moc Krista. Dalším rozdílem je role poradce: Adams vyžaduje hlubší teologické vzdělání poradce po vzoru biblického dobrého pastýře, kdežto Crabb se snaží zapojit laiky a společenství křesťanů prostřednictvím laické (první úroveň: laik) úrovně poradců ve společenství křesťanů.

Biblická poradenství obou autorů sklidila velkou kritiku. Adamsovi bylo vyčítáno, že nebere ohled na utrpení přicházejícího člověka, a že si tvoří vlastní výklady Písma, které nejsou vždy v souladu s dalšími sděleními Bible. Crabb sklidil hlavní kritiku za přejímání a upravování myšlenek jiných psychologů k vytvoření vlastního poradenství.

Poradenství Larryho Crabba i Jay E. Adamse pro nás mohou být inspirací ve svém kladení důrazu na používání Bible v pastorační práci i v přístupu k lidem. Adamsova direktivnost a Crabbův soucit s trpícími jsou beze sporu užitečnými přístupy v poradenském rozhovoru. Je však třeba brát ohled na kontext vzniku těchto poradenství. Smolík v knize *Kristus a jeho lid* stručně popisuje dějiny fungování amerických církví a vysvětluje, že jak evropské tak americké vnímání křesťanství má něco do sebe. Každé má své výhody. Z pojetí křesťanských církví vzniklých ve Spojených státech si můžeme vzít mnoho užitečného. Podobně evropské církevní může být inspirací pro americké. Proto by obě strany, jak americká tak evropská, měly zvážit, co si z té druhé strany mohou vzít.²⁸³ Tento Smolíkův pohled můžeme vztáhnout i na pastorační poradenství, které vychází z amerického pojetí křesťanství.

Spektrum používání Bible v pastoračním rozhovoru je velmi široké. Dva druhy pastoračního poradenství, které jsem v této práci představila, jsou pouze malým střípkem v široké škále způsobů používání Písma v pastorační práci. V práci jsem zkoumala základy obou poradenství a jejich kontextu podle svých omezených možností. Další zkoumání by se mohlo podrobněji zabývat fungováním obou směrů v praxi a dalšími kontexty jejich vzniku (například americkou kulturou 70. let 20. století a jejím vlivem na autory), kritikou obou poradenství a srovnáním textů autorů biblických poradenství, která popisují

²⁸³ SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie*. s. 226.

v této práci a autorů Hnutí pastorační péče, které předcházelo jejich vzniku. Rovněž by bylo možné srovnat myšlenky těchto dvou poradenských směrů, které se řadí spíše ke konzervativnímu křesťanství a myšlenky jiných autorů prosazujících integraci teologie a psychologie.

Seznam literatury

Literatura:

- ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. Grand Rapids, MI: Ministry Resources Library, 1970.
- ADAMS, Jay E. *Lectures on counseling*. Nutley, N.J.: Presbyterian and Reformed Pub. Co., 1977.
- ADAMS, Jay E. *The Christian counselors's manual: the practice of nouthetic counseling*. Grand Rapids, MI: Zondervan Pub., 1973.
- ADAMS, Jay E. *What about nouthetic counseling?*. Nutley, N. J.: Presbyterian and reformed publishing co, 1976.
- BENDROTH, Margaret. *Christianity in Nineteenth Century in North America*. In: SCHJØRRING, Jens Holger, Norman A. HJELM a Kevin WARD. *History of global Christianity*. Boston: Brill, 2018.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona : český ekumenický překlad*. 12. vyd., (1. opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2001.
- BUKOWSKI, Peter. *Budu s tebou--: role Bible v pastýřském rozhovoru*. Jihlava: Mlýn, 2008.
- CARTER, Heath, W. *The Christian Century? A History of Christianity in North America , 1900 – 2000*. In: SCHJØRRING, Jens Holger, Norman A. HJELM a Kevin WARD. *History of global Christianity*. Boston: Brill, 2018.
- CARTER, John d. *Adams' theory of nouthetic counseling*. *Journal of Psychology* [online]. 1975, 3(3), 143-155 [cit. 2019-04-22].
- COLLINS, Gary R. *The biblical basis of Christian counseling for people helpers*. Colorado Springs, Colo.: NavPress, c1993.
- CRABB, Larry. *Basic principles of Biblical counseling*. Grand Rapids: Zondervan Pub. House, c1975.
- CRABB, Lawrence J. *Effective Biblical Counseling: A Model for Helping Caring Christians Become Capable Counselors*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1977.
- CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. Praha: Návrat domů, 1995.
- CRABB, Lawrence j. *Putting an End to Christian Psychology: Larry Crabb*

- thinks therapy belongs back in the churches.* Christianity Today [online]. 1995, **39**(9), 16-17 [cit. 2019-05-20].
- CRABB, Lawrence J. a Dan ALLENDER. *Naděje v utrpení: největší hrůzu v nás vzbuzuje situace, kdy nevíme, v čem je problém.* Praha: Návrat domů, 2002.
- FAHLBUSCH, Erwin a Geoffrey William BROMILEY. *The encyclopedia of Christianity.* Leiden, Netherlands: Brill, 2008.
- FERGUSON, Sinclair B., David F. WRIGHT a J. I. PACKER. *New dictionary of theology.* Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, c1988.
- FRASER, J. Cameron. *Developments in Biblical Counseling.* Haddington House Journal: An International Theological Journal. 2012, **2012**(14), 127-153.
- HART, Trevor A. a Richard BAUCKHAM. *The dictionary of historical theology.* Grand Rapids, Mich.: W.B. Eerdmans Pub., c2000.
- HILLERBRAND, Hans Joachim. *The encyclopedia of Protestantism.* New York: Routledge, 2004.
- HOLIFIELD, E. Brooks. *A history of pastoral care in America: from salvation to self-realization.* Nashville: Abingdon Press, c1983.
- HUDSON, Winthrop Still. *Religion in America: an historical account of the development of American religious life.* 3rd ed. New York: Scribner, c1981.
- LOETSCHER, Lefferts Augustine. *A brief history of the Presbyterians.* 4th ed. Philadelphia: Westminster Press, 1978.
- MCNEILL, John T. *Discipline in presbyterianism and puritanism.* In: MCNEILL, John T. *A history of the cure of souls.* [1st ed.]. New York: Harper, [1951].
- POWLISON, David A. *Competent to counsel?: The history of a conservative protestant anti-psychiatry movement.* Ann Arbor, MI, USA, 1996. Disertační práce. University of Pennsylvania: History and Sociology of Science.
- Presbyterianism in: FERGUSON, Sinclair B., David F. WRIGHT a J. I. PACKER. *New dictionary of theology.* Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, c1988.
- RAUS, Pavel. *Přístupy k pastoračnímu poradenství.* In: *Evangelikální fórum: sborník evangelikálních teologů.* Praha: Sdružení evangelikálních teologů, [200-].

- Reformed and Presbyterian Churches in: FAHLBUSCH, Erwin a Geoffrey William BROMILEY. *The encyclopedia of Christianity*. Leiden, Netherlands: Brill, 2008. ISBN
- SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie: skriptum Evangelické theologické fakulty University Karlovy v Praze*. Praha: Oikoymenh, 1997. Oikúmené.
- SMYLIE, James H. *A brief history of the Presbyterians*. Louisville, KY.: Geneva Press, c1996.
- STIEVERMANN, Jan. *Christian Churches and Communities in North America to 1800*. In: SCHJØRRING, Jens Holger, Norman A. HJELM a Kevin WARD. *History of global Christianity*. Boston: Brill, 2018.
- TENNANT, Agnieszka a Greg (photographer) SCHNEIDER. *A shrink gets stretched: why psychologist Larry Crabb believes spiritual direction should replace therapy*. Christianity Today [online]. 2003, 47(5), 52-59 [cit. 2019-05-20].
- THORNTON, Sharon G. a Bernadette FLANAGAN. *The Bloomsbury guide to pastoral care*. London: Bloomsbury, 2014.

Elektronické zdroje:

- ADAMS, Jay E. *About us*. Institute for Nouthetic Studies [online]. 2018 [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <http://www.nouthetic.org/about-ins/about-us>
- ADAMS, Jay E. *Jay E Adams*. Institute for Nouthetic Studies [online]. 2018 [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <http://www.nouthetic.org/about-ins/our-faculty/8-about-ins/6-jay-adams-biography>
- ADAMS, Jay E. *What Is "Nouthetic" Counseling?*. Institute for Nouthetic Studies [online]. 2018 [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <http://www.nouthetic.org/about-ins/what-is-nouthetic-counseling>
- ADAMS, Jay E. *Competent to Counsel: An Interview with Jay Adams*. Ligonier Ministries [online]. [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <https://www.ligonier.org/learn/articles/competent-counsel-interview-jay-adams/>
- BOBGAN, Martin a Deidre BOBGAN. *Larry Crabb's Gospel* [e-book]. 1998. [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <http://www.psychoheresy-aware.org/e-books/LCG-ebk.pdf>.
- CRABB, Larry. *Sovereign Stumbling: My Life Journey to Date*. New Way

- Ministries and Larry Crabb [online]. [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <http://www.newwayministries.org/sovstumbling.php>
- Český statistický úřad. *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu* [online]. 2014 [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>
- HOLOFIELD, E. Brooks. E. Brooks Holifield. *Emory university: Candler school of theology* [online]. 2019 [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <http://candler.emory.edu/faculty/emeriti-profiles/holifield-brooks.html>
- POWLISON, David. *The Biblical Counseling Movement: History and Context*. Exodus Books [online]. [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <http://www.exodusbooks.com/Samples/NGP/16327Sample.pdf>
- Presbyterian Church (U.S.A.). *Presbyterian Church History* [online]. 2018 [cit. 2019-05-24]. Dostupné z: <http://webarchive.loc.gov/all/20090902103505/http%3A//www.pcusa.org/101/101%2Dhistory.htm#top>
- Velvyslanectví USA v České republice. *Historie* [online]. [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <https://cz.usembassy.gov/cs/our-relationship-cs/politika-historie/historie/>
- VU, Michelle A. *Interview: Larry Crabb on Why He Doesn't Like Church*. Christian Post Reporter [online]. [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <https://www.christianpost.com/news/interview-larry-crabb-on-why-he-doesn-t-like-church.html>

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Problem solution sheet; převzato z: ADAMS, Jay E. *Competent to counsel: introduction to nouthetic counseling*. s. 197.

Příloha č. 2: Příklad nouthetického rozhovoru

Příloha č. 3: Příklady rozhovorů podle jednotlivých úrovní biblického poradenství Larryho Crabba

Příloha č. 4: Příklad párového biblického poradenství (Peggy a John)

Příloha č. 1: Problem solution sheet

PROBLEM SOLUTION SHEET			
What Happened	What I Did	What I Should Have Done	What I Now Must Do
Problem (describe)	My Response (describe)	Biblical Response (cite and explain references)	Describe the steps that must be taken to rectify matters.
Problem (describe)	My Response (describe)	Biblical Response (cite and explain references)	Describe the steps that must be taken to rectify matters.
Problem (describe)	My Response (describe)	Biblical Response (cite and explain references)	Describe the steps that must be taken to rectify matters.

Příloha č. 2: Příklad nouthetického rozhovoru

Příklad jsem převzala z Adamsova manuálu pro poradce *The Christian counselor's manual* a volně přeložila. Jedná se o příběh muže, Cliffa, jehož manželka žije s jiným mužem. Cliff by chtěl, aby se k němu vrátila. Adams na tomto příběhu demonstuje verš z Matoušova evangelia: „Neboť kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“²⁸⁴ Typickým znakem nouthetického poradenství jsou přímé odkazy na biblické verše a texty zapojené do rozhovoru.

Pastorand: Moje žena, Wilma, žije s jiným mužem. Žije s ním už čtyři roky. Udělal jsem vše, co jsem mohl, aby se vrátila; není už nic, co bych mohl udělat.

Poradce: Takže jsi za ní šel, Cliffe?

Pastorand: Samozřejmě. Udělal jsem to jednou a pak znovu; jenomže ona se prostě nevrátí zpátky. Přes to všechno, co udělala, ji stále miluji, chci ji a jsem připraven jí odpustit, pokud toho bude litovat a vrátí se.

Poradce: Byl jsi za ní a nic se nestalo. Potom, zjevně, jsi poprosil jednoho nebo dva svědky z církve, aby šli s tebou?

Pastorand: Ne, to ne.

Poradce: Říkal jsi, že jsi udělal vše, ale přitom jsi nedošel ani k druhému kroku. Bible ti říká, co máš dělat v Matoušově evangeliu 18. kapitole. Wilma je stále členkou vaší církve, tak požádej několik vedoucích pracovníků ve vašem sboru, aby si šli s tebou s ní promluvit. Teprve jsi začal dělat to, co Bůh prikazuje. Nepochybně ti požehná, když to uděláš, a kdo ví, jestli nevyhoví tvé touze.²⁸⁵

²⁸⁴ Matouš 18,20 (Český ekumenický překlad).

²⁸⁵ ADAMS, Jay E. *The Christian counselors's manual: the practice of nouthetic counseling*. s. 57.

Příloha č. 3: Příklady rozhovorů podle jednotlivých úrovní biblického poradenství Larryho Crabba

Tato příloha ukazuje průběh rozhovorů na jednotlivých úrovních biblického poradenství. Rozhovory demonstrují, jakými znalostmi by měli jednotliví poradci disponovat. Všichni tři poradci jsou křesťany, ale první poskytuje přátelskou oporu, druhý teologický pohled a informace, třetí odbornou psychologickou oporu. Autor v závorkách popisuje myšlenkové pochody poradce ještě před jeho samotnou odpovědí.

Všechny tři rozhovory poradců jednotlivých úrovní jsem převzala z knihy Osobnost člověka.

1. úroveň poradenství: Rozhovor dvou žen u oběda

Následující rozhovor probíhá mezi dvěma ženami (můžeme je označit za přítelkyně) u oběda. Z nabídky Lindy, že zavolá Danovi ze svého sboru, situace vyznívá, že Alice buď chodí do jiného sboru nebo do stejného, ale Dana nezná. Linda se snaží Alici poskytnout přijetí a oporu tím, že se zajímá o její problém a snaží se být účastna (zde je možné spatřit odkaz na Rogerse, který klade důraz na tyto prvky v rozhovoru).

„Alice: „Lindo, někdy už to s Richardem nemůžu vydržet. Podřizovat se mu vůbec není jednoduché.“

Linda: (Ráda bych se zeptala, v čem je problém, ale jenom jí dám najevo, že ji poslouchám, a uvidím, zda mi to bude chtít říci. Možná jí mohu pomoci už tím, že ji pozorně vyslechnu.)
„Zdá se, že to teď nemáš snadné.“

Alice: „Ach Lindo, on vůbec nebere na vědomí starostí, které teď máme s naším synem Petrem. Chodí za školu a pořád mi odmlouvá. Jsem si skoro jistá, že bere drogy, ale Richard o tom odmítá i jen mluvit.“

Linda: (Ráda bych s ní souhlasila v tom, že Richard nejedná správně – opravdu to vypadá, že

zanedbává svou roli – ale to by mohlo ještě zvětšit její nepřátelství k němu. Ale vůbec to nemá lehké.) „Takže to nechce vzít na vědomí. Hm, to musí být pěkně těžké.“

Alice: „To tedy ano. Říkám si, kam až se má člověk podřizovat. To se mám dívat na to, jak to s mým synem jde z kopce, a čekat, až se Richard rozhodne začít s tím něco dělat?“

Linda: (To je těžká otázka. Mám chuť jí poradit, aby se do svého manžela pořádně obula, ale to nevypadá moc biblicky. Opravdu nevím, co by měla udělat. Možná ji povzbudí, když jí dám vědět, že se někdy potýkám s podobným problémem.) „To je i pro mě záhadou. Je někdy těžké přesně pochopit, co od nás Bůh chce.“

Alice: „Víš, je hrozné, že Richard s Petrem mluví, jen když se na něj křičí. Už se na to nemůžu dívat. Strašně mě to rozčiluje.“

Linda: (Hm, opravdu v sobě nosí zlobu, už už vybuchnout. Raději bych ji měla dovést k tomu, aby viděla, že v sobě má pořádnou hořkost.) „Alice, když tě poslouchám, nevím přesně, co bys měla dělat. Ale připadá mi, že v tobě vůči Richardovi narůstá pěkná hořkost.“

Alice: „No, myslím, že to tak je. Ale reagovala bys jinak?“

Linda: (Teď se snaží svou hořkost ospravedlnit. Když jí pomohu uvidět, co dělá, možná se s tím bude moci vypořádat.) „Alice, není to tak, že se cítíš trochu provinile, že na něho máš takový vztek, a teď se snažíš říkat, že tvoje hořkost je opodstatněná?“

Alice: „Asi ano, ale je to tak těžké.“

Linda: (Teď není čas na výčitky. Potřebuje se vypořádat se svým hněvem a lépe pochopit, co znamená podřizovat se, ale nejsem si jistá, že jí mohu dát správné odpovědi. Pošlu ji za poradcem z II. roviny v našem sboru. Prozatím jí poskytnu láskyplné přijetí, které v této situaci tolik potřebuje) „Určitě to je těžší, než si dovedu představit. Alice, opravdu mi dělá starost, jak složité to je; určitě tě to bolí. Možná potřebuješ poznat, co přesně Písmo učí o tom, jak zvládat takové situace. Možná bych mohla zavolat Danovi Kearneyemu z našeho sboru a domluvit ti s ním schůzku. Hodně v naší církvi mluví o tom, jak si biblicky poradit s tak obtížnými situacemi, jako je ta tvoje.“²⁸⁶

²⁸⁶ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 155–156.

2. úroveň poradenství: Alice hovoří s Danem

Linda dospěla k závěru, že přijetí a opora nestačí k vyřešení situace Alice, proto ji posílá k Danovi, aby jí poskytl teologický pohled. Dan se Alice snaží dovést k tomu, aby začala jednat biblicky tím, že odkazuje na biblické výroky a cíl oslavovat Boha.

„Dan: „Alice, Linda mi vyprávěla o tvé situaci. Chápu vaše dilema. Vím jistě, že to je složitý problém.“

Alice: „Opravdu nevím, co s tím mám dělat.“

Dan: „Popište mi ten problém, jak ho vidíte vy – jenom abych měl jistotu, že jsem ho pochopil správně.“

Alice znovu shrnuje celou situaci a mluví o fetujícím synovi, se kterým se nedaří komunikovat, a o manželovi, který odmítá vzniklý stav řešit.

Dan: „Jakými metodami jste se snažila to řešit?“

Alice: „Já s tím nemohu nic dělat.“

Dan: „Alice, je mi jasné, že si v tom připadáte strašně uvězněná, ale na Písmu je krásné to, že pro každou situaci existuje biblické řešení. Výsledky nemusí být vždy takové, jaké chcete, ale můžete mít hluboký pokoj a vědomí, že vaše chování se líbí Bohu, a že Bůh skrze vás působí, aby dosáhl svých cílů. Takový pokoj a vědomí vám mohu zaručit.“

Alice: „Já stojím jenom o to, aby se můj syn zase dostal na správnou cestu.“

(Alice přebírá zodpovědnost za něco, co nemůže ovládat, takže je v područí „základního strachu“. Všechno, co se jí postaví do cesty k cíli přivést syna na správnou cestu, vyvolá zlobu. Není divu, že má na svého muže takovou zlost. Vidí ho jako překážku synovy nápravy.)

Dan: „To je úplně normální a pochopitelné, Alice, ale váš postoj není biblický. Nemůžete plně ovládnout to, jaký bude váš syn. Je pravda, že to můžete hodně ovlivnit, ale ovládnout to nemůžete.“

Alice: „To je tedy špatné chtít, aby můj syn byl dobrým křesťanem?“

Dan: (No, no – je trochu nepřátelská. Nechci ji zbytečně popudit, ale musím ji nechat uvěřit, že má špatný cíl.) „Samozřejmě, že ne, a chci udělat všechno pro to, abych vám s vaším synem pomohl. Ale znepokojují mě vaše cíle. Křesťanovým cílem musí v každé situaci být: „Pane, co mohu udělat, abych se ti líbil?“ Zdá se mi, že vaším cílem je: „Co mohu udělat, abych změnila svého syna?“ Rozumíte tomu?“

Alice: „Ano, myslím, že ano.“

Dan: „Dobře, dejme tomu, že v tom, jak byste reagovala na svého syna a na svého manžela, by vaším cílem bylo jednoduše líbit se Pánu. Co myslíte, že byste mohla udělat, aby to Pánu dělalo čest?“

Alice: „Pro začátek myslím, že bych to neměla manželovi házet na hlavu.“

Dan: „Je to lákavé, pěkně se do manžela about, že? Ale máte pravdu. Apoštol Petr vdaným ženám říká, aby měly poddajného a tichého ducha. Víte, co to znamená?“

Alice: „Řekla bych, že být rohožkou.“

Dan: „Ale Alice (říká trpělivě a s úsměvem), dovedete si představit Boha, jak z vás chce mít rohožku? Ta Petrova slova znamenají, že na vás má být vidět pokoj daný vědomím, že Bůh má všechno v rukou.“

Alice: „Ale to se vůbec nemám ozvat? Když nic neřeknu, dovolím tím, aby zlo pokračovalo bez překážek dál.“

Dan: „Určitě něco řekněte. Křesťané by se proti zlému měli pevně postavit, ale jejich postoj nikdy nesmí porušovat biblická nařízení. Otevřeně Richardovi řekněte, jak se cítíte, ale ne s postojem „Mám na tebe pořádný dopal, že si toho nevšímáš“, nýbrž asi takto: „Potřebovala bych si o tom s tebou promluvit. Dělá mi to velké starosti, ale vím, že se Bohu nic nevymkne z rukou.“

Alice: „To nebude fungovat.“

Dan: „Záleží na tom, čemu říkáte fungovat. Bude to oslavovat Boha? Ano. Pokud je toto vaším cílem, pak tento plán fungovat bude. Ale máte pravdu, že Richarda to změnit nemusí. Podívejme se ještě na další oblasti vašeho manželství, jak se vám daří manžela skutečně

přijímat a sdělovat mu postoj láskyplné úcty.²⁸⁷

3. úroveň: Alice navštěvuje odborného poradce

Dan Alici řekl, že její problém je nad jeho síly a domluvil jí návštěvu u poradce ve stejné církvi. Poradce s psychologickým vzděláním se v rozhovoru pokouší pochopit a rozebrat, co se v Alici děje. Zkoumá její vnitřní postoje a dřívější zkušenosti, aby odhalil kořen aktuálního dění (zde je vidět předpoklad některých psychologických teorií, že mnohé naše jednání má kořeny v dětství), po té navazuje odhalením jejích potřeb (podle své vlastní teorie potřeb, která je však velmi podobná podobná teorii A. Maslowa) a nakonec se snaží odkázat na Bibli zmínkou verše z listu Filipským.

„Poradce: (Můj první krok je jasně rozpoznat problémové emoce. Soustředím se na úzkost, zloby, pocity viny, matné prázdnoty, případně zoufalství. Zdá se dost jasné, že Alice cítí zlobu vůči Richardovi a úzkost o Petra, takže se o tom otevřeně zmíním.) „Alice, pořád máte na Richarda pěknou zlost a Petr vám pořád ještě dělá velké starosti a rozčiluje vás.“

Alice: „A to jsem se tolik snažila dělat všechno, co mi Dan řekl. Opravdu jsem se snažila, ale nepomohlo to. Mám pocit, že nejsem vůbec k ničemu.“

Poradce: (Její frustrace nevypadá jako sebelítost, ale spíš jako realistická reakce na to, co se zatím během poradenství stalo. Potřebuje podepřít a povzbudit.) „Alice, vím, že jste se hodně snažila. Dan mi říkal, že jste s ním skutečně spolupracovala. Nenechal bych vás sem přijít, kdybyste neudělala všechno, co Dan řekl. Ale správné jednání někdy ke změně nestačí. Obvykle to znamená, že musíme proniknout ještě trochu hlouběji, abychom mohli najít a napravit skutečný problém. A to teď bude naším cílem.“

Alice: „Prosím, nedávejte mi už žádné další úkoly. Přináší mi to jenom zklamání.“

Poradce: (V tomto bodě mohu její frustraci přijmout jako realistickou, a nikoli vzpurnou, takže budu jednoduše chápavý a posunu hovor k úvahám o jejích potřebách bezpečí. Mohu předpokládat, že protože je žena, jde pravděpodobně o problém nenaplněných potřeb bezpečí. Takže budu postupovat tímto směrem.) „Nebojte se. Teď vás žádné úkoly nečekají. Víc mě

²⁸⁷ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 162–164.

zajímá, na co myslíte, když máte na Richarda takovou zlost. Dejme tomu, že by s Petrem jednal tak, jak si to přejete. Proč myslíte, že by vám pak bylo lépe? Jak byste situaci hodnotila potom? (Teď hledám cíl, o kterém věří, že jí přinese bezpečí.)

Alice: „Mám pocit, že jsem na Petrovu výchovu strašně sama. Opravdu si s ním neumím poradit. Bylo by mi mnohem líp, kdybych věděla, že v tom mám nějakou pomoc.“

Poradce: „Vaším cílem tedy je mít silného člověka, který by vám pomáhal s těžkými úkoly. Máte pocit, že bez pomoci byste toho mohla hodně zkazit.“

Alice: „Ano, myslím, že to tak cítím.“

Poradce: „Hodně toho zkazit by bylo špatné.“

Alice: „Ano, samozřejmě – jde tu o mého syna. Nechci se jednou dívat na to, jak má zkažený život.“

Poradce: „Dan vám ale vysvětlil a vy jste to přijala, že zodpovědnost můžete přijímat jen za to, co můžete ovládat, a pak musíte věřit, že to ostatní má Bůh v rukou. Pokud tomu opravdu věříte, pak byste v souvislosti s blahem vašeho syna měla pociťovat hluboký zármutek a motivovaný zájem dělat všechno, co vám Bůh říká, abyste dělala. A vy jste to všechno dělala. Přesto však prožíváte úzkost. Z toho vidím, že tu hraje roli ještě něco víc než jen starost o blaho vašeho syna.“

Alice: „Nedovedu si představit, co by to mělo být.“

Poradce: „Alice, dovolte mi jednu otázku, která s tím vším zdánlivě nesouvisí. Zavzpomínejte na své dětství. Na jakou první příhodu z vašeho života si vzpomenete? Rozumíte mi – Jednou jsem...“ Vybavíte si nějakou příhodu, která se vám stala před mnoha lety?“

Alice: „Tu nejstarší, na kterou si vzpomenu? Zkusím to. Vzpomínám si, že jsme jednou čekali návštěvu a maminka mě poprosila, abych jí pomohla s přípravami. Bylo mi tak pět šest let. Řekla mi, abych uklidila koupelnu.“

Poradce: (Říkám si, zda její pocit bezpečí nezávisí na tom, zda splňuje normy druhých lidí. Možná má pocit, že její bezpečí závisí na tom, zda se osvědčí jako dobrá matka, což měří podle toho, jak dobře si povede její syn. Bez Richardovy pomoci svého cíle nemůže dosáhnout, její bezpečí je ohroženo, a proto k Richardovi jako překážce chová zlobu. Uvidíme, zda toto

všechno její raná vzpomínka potvrdí.) „Jakou práci jste odvedla?“

Alice: „Ne moc dobrou. Nevěděla jsem, jak pověsit ručníky, a čisticím prostředkem, který jsem používala, jsem strašně zřídila umyvadlo.“

Poradce: (Pocit bezpečí u většiny dětí závisí na reakcích jejich rodičů. Zajímalo by mě, jak na to její matka reagovala.) „Co říkala vaše matka, když uviděla koupelnu?“

Alice: „Ještě teď mi to zní v uších. Křičela, pak se snažila uklidnit, ale bylo jasné, že je opravdu rozčilená. Dokonce mi řekla, že nejsem k ničemu a abych jí šla z cesty.“

Poradce: (Rád bych teď dokázal, že její bolestivé pocity nejistoty jsou dány kritikou a odmítnutím.) „Jak jste se pak cítila?“

Alice: „Strašně, prostě strašně. Nevěděla jsem přesně, jestli nenávidím ji nebo sebe, ale opravdu mě to vykojelo. Šla jsem do svého pokoje a brečela jsem.“

Poradce: „Co myslíte, jaká vaše potřeba zůstala v té chvíli strašně nenaplněná?“

Alice: „Nevím, snad potřeba, aby mě někdo ocenil.“

Poradce: „Myslíte, že to mohu rozvést a říci, že to byla potřeba cítit bezpečí a lásku, bez ohledu na všechny okolnosti?“

Alice: „Asi to tak bude.“

(...)

Poradce: „Dobře Alice, dovolte mi to teď všechno spojit. Jako každý normální člověk máte základní potřebu pociťovat bezpečí. Byla jste však docela hodně kritizována a někdy značně bolestivě, jako tenkrát, když jste uklízela koupelnu. Proto jste pocit bezpečí ztratila. Naučila jste se, že k tomu, abyste mohla prožívat bezpečí, potřebujete přijetí, a proto se musíte vyhýbat kritice. A abyste se vyhnula kritice, musíte dělat dobrou práci. Takže odvádět dobrou práci se pro vás stalo velice důležitým. Došla jste k tomu, že musíte dosahovat dobrých výkonů, abyste se vyhnula kritice, a tedy i mohla prožívat bezpečí. Zatím mi rozumíte?“

Alice: „Myslím, že ano.“

Poradce: „Dobře, zmínila jste se, že hodně lidí mluví o tom, jak špatně se Petr chová, a to vás ničí, protože je tím ohroženo vaše bezpečí – jste kritizována. Proto máte pocit, že Petra musíte

přivést ke spořádanému životu, abyste se této kritice vyhnula. Zamyslete se teď na chvíli. Čí potřeby se snažíte uspokojit tím, že chcete aby Petr začal vést spořádaný život – jeho, nebo svoje?“

Alice: „Nemohu tomu uvěřit – ale svoje. Chci, aby jeho život byl v pořádku, aby mě lidé přestali kritizovat.“

Poradce: „A tedy, abyste mohla cítit větší bezpečí. Jste toho názoru, že pokud se má Petr napravit, potřebuje být v lepším vztahu se svým otcem. Myslíte si, že Richarda musíte přimět k tomu, aby se chopil své role a pomohl Petrovi zlepšit se, abyste mohla prožívat bezpečí. Richard však celou situaci ignoruje. Je překážkou, která blokuje cestu k vašemu cíli přimět Petra k nápravě, a tudíž pociťovat bezpečí. Je přirozené, že k Richardovi chováte zlobu, protože ho ve skutečnosti vidíte jako toho, kdo vás nechává bez pocitu bezpečí.“

Alice: „Dobře, a co s tím mám dělat?“

Poradce: „Alice, dokončete tuto větu: „Jako žena v bezpečí se budu považovat tehdy, když...“

Alice: „Když mě nikdo nebude odmítat.“

Poradce: „Ano, právě tomuto věříte celá léta. Jak myslíte, že by za vás tuto větu dokončil náš Pán?“

Alice: „Nevím. Možná by chtěl, abych řekla, že jsem v bezpečí, protože mě Kristus miluje.“

Poradce: „Ano. Ale neříkejte to lehkovážně. Přemýšlejte o tom. Jestliže vás sám Bůh vidí i z té nejhorší stránky, a přesto vás navždy přijímá, položte si otázku: opravdu potřebuji, aby mě všichni přijímali? Když mě kritizují, je mé bezpečí opravdu ohroženo, nebo zůstává netknuto?“

Alice: „Chcete tím říct, že pro své bezpečí nepotřebuji, aby se Petr napravit, protože mé bezpečí nezávisí na tom, zda mě někdo kritizuje nebo ne?“

Poradce: „Ano, přesně tak.“

Alice: „Myslím, že to chápu, ale nepomáhá to. Pořád ještě cítím zlost.“

Poradce: „Samozřejmě. Ještě jste tuto pravdu vědomě neuplatňovala v praxi. Když se vám věnoval Dan, byla jste na Richarda hodná, ale přesto jste si říkala, možná podvědomě, že máte-li kdy prožívat bezpečí, potřebujete, aby se změnil. Můžete se plně podřídít biblické pravdě, že

vaše hodnota jako člověka, vaše potřeba být bezpodmínečně milována závisí zcela na Ježíšově lásce? Věříte tomu?“

Alice: „Ano, věřím.“

Poradce: „Dobře. V tom případě vám řeknu, co od vás teď budu chtít. Napište si na malou kartičku tyto věty: „Nepotřebuji pro své bezpečí, aby se Petr napravil. Proto nepotřebuji, aby mi Richard s Petrovou nápravou pomáhal, abych mohla prožívat bezpečí. Jsem v bezpečí, jsem milována a mám hodnotu bez ohledu na to, co Petr a Richard dělají, a bez ohledu na to, zda mě druzí lidé kritizují, nebo ne.“ Teď chci, abyste si svou mysl představila jako magnetofon. Od svých pěti let si ve své hlavě přehráváte nesprávnou pásku. Záznam na ní pravděpodobně zní: „Mám-li pociťovat bezpečí, potřebuji se vyhýbat kritice.“ I tuto větu si zapište na kartičku. Tento týden noste obě tyto kartičky v peněžence. Kdykoliv pocítíte zlost na Richarda nebo starost o Petra, vyndejte je, obě si je přečtete, odmítněte tu nesprávnou a pak si desetkrát nebo dvanáctkrát zopakujte správnou. Rozumíte mi?“

Alice: „Rozumím.“

Poradce: (Příští týden ji nechám vrátit se ke všem správným projevům, které jí Dan předepsal, ale nejdříve je třeba, aby se tato „změna uvažování“ dostala do krve.) „Dobře. Nečekejte, že se budete cítit nějak výrazně jinak. Zpočátku vám bude možná i hůř. Ale teď si svou mysl plňte pravdou, tak jak nás k tomu apoštol Pavel vyzývá ve 4. kapitole Filipským. „Přemýšlejte o všem, co je pravdivé.““²⁸⁸

²⁸⁸ CRABB, Lawrence J. *Osobnost člověka: její potřeby a cesty k jejich naplnění*. s. 168–173.

Příloha č. 4: Příklad párového biblického poradenství (Peggy a John)

Tento příklad je uveden v knize Naděje v utrpení, kterou společně napsali Larry Crabb a Dan Allender. Crabb v úvodu knihy uvádí, že jsou přátelé, v mnoha věcech spolu souhlasí, ale v některé vnímají rozdílně. V rozhovoru sděluje Dan Allender svoji zkušenost, kdy hovořil se dvěma svými přáteli o jejich manželských problémech. Peggy a John jsou manželé. John oznámil Peggy, že ji chce opustit, protože už nemůže vydržet prázdnotu, přetvářku a zmatek, které mu působí snaha žít jako křesťan, i když už se za křesťana nepovažuje. Peggy kvůli tomu už několik dní proplakala. Dohodla oběd s Danem Allenderem, aby si všichni tři společně o celé situaci promluvili. Prožívá strach, zmatek, bolest i hněv. John se už několik týdnů před tímto obědem setkal se staršími církve, kteří ho upozorňovali, že to, co chce udělat, je hřích. Zatím se neodstěhoval, ale směřoval k tomu. Allender popisuje, že si uvědomoval, že nemá cenu znovu probírat to, co už John i Peggy slyšeli a modlil se, aby mu dal slova, která by Johnovi ukázala na Boha.

„Dan: Johne, Peggy mi před několika dny zavolala, takže trochu znám vaši situaci. Slyšel jsem, že jsi mluvil s několika bratry z církve. Řekni mi, proč jsi souhlasil, že se mnou poobědváš, když vezmeme v úvahu, že víš nebo předpokládáš, co nejspíš řeknu?

John: No, asi abych to Peg trochu ulehčil. Víím, že jsem ji hodně zranil, ale nezbyvá nic, o čem by se dalo mluvit. Záleží mi na ní a chtěl bych, aby byla šťastná, ale už ji nemiluju – a řekl bych, že už celé roky – a nemůžu zůstat v manželství, které je mrtvé. Nemůžu se tvářit, že jsem křesťan nebo, že mi záleží na tom, co si myslí Bůh. Myslím, že pro nás oba bude lepší, když tohle těžké období skončí a začneme znova od začátku.

Peggy: Nevím, jak můžeš něco takového říct, Johne. Už jsme spolu třiaadvacet let a samozřejmě se občas objevily problémy, ale ty jsi nikdy nebyl ochotný si o nich povídat. A teď to chceš vzdát, když jsme o našem manželství ještě vůbec nemluvili s žádným radcem ani s nikým

jiným.

John: Je mi to líto, Peggy. Možná máš pravdu, ale už je příliš pozdě...

Peggy: Nikdy není pozdě. A ty to víš. Není důvod, proč bychom se z toho neměli dostat, když budeme důvěřovat Pánu.

Dan: Promiň, Peggy, že tě na chvílku přeruším, ale rád bych si několik věcí ujasnil. Johne, je jasné, že jsi souhlasil s tímto obědem, abys udělal Peggy radost a splnil její prosbu. Říkám to správně?

John: Je to tak.

Dan: Pak mi dovolu, abych konstatoval samozřejmý fakt: Nechceš zápasit s problémy, kvůli kterým se zhroutilo vaše manželství. Nestojíš o moje vyjádření, moji konfrontaci ani můj soucit. Jestli jsem na omylu, tak mi to řekni, ale je vůbec něco, co bys ode mne chtěl?

John: Doufám, že pomůžeš Peggy pochopit, že bude nejlepší, když prostě půjdeme dál a uděláme to tak, aby to bylo co nejlepší pro nás i pro děti.

Dan: Jsem ochoten to udělat.

Peggy: Co? Ty s ním souhlasíš? To myslíš vážně?

Dan: Ano. Nevidím důvod, proč bych měl Johna tlačit. Ale dejte mi prosím chvílku, abych vysvětlil, jak to myslím, a abych vám položil prá otázky. Souhlasíte s tím oba dva?

Oba přitakali John se naklonil dopředu; jeho tvář se poprvé od začátku rozhovoru uvolnila. Peggy si poposedla dozadu.

Dan: Johne, Peggy řekla, že se objevila spousta problémů, kvůli kterým bylo vaše manželství jakoby ucpané. Je to tak?

John: Ano, nevím, jestli bych byl dřív ochotný si to přiznat nebo jestli bych použil zrovna tohle slovo, ale sedí to.

Dan: Neboj se, nesnažím se tě přimět, abys o těch problémech mluvil. Ale vycházím z toho, že ve tvé neochotě o nich hovořit nebo je řešit je určitá touha nezranit manželku. Diskutovat o tom by pro ni bylo bolestné. Jenže předpokládám, že tvoje neochota ukazuje i na typickou zbabělost. Nevěděl jsi, co s těmi problémy dělat, a tak jsi odmítl vstoupit do zmatku, který

s sebou situace nesla. Jsem v obraze?

John: No, asi. Ano. Chci říct, žil jsem s pravidly a povinnostmi, které jsem plnil, protože jsem se bál, co by jiní řekli, kdybych s tím praštil. Tohle už dělat nebudu.

Dan: Takže pokud jde o Peggy, o ostatní a o Boha, vedl jsi zbabělý život, nikdy sis doopravdy nekladl složité otázky a nikdy jsi nevyjádřil slovy boj, který se v tobě odehrával a kterého sis nevšímal.

John: Chápu tě. Prostě si myslíš, že dělám další zbabělou věc.

Dan (směje se): Ano. Ale, zase, když uvažuji, jak jsi žil předtím, nedovedu si představit, proč by měla být Peggy nějak zvlášť nadšená, kdyby tě dostala zpátky. Rozhodně nechci říct, že by separace a rozvod byly výraznou změnou k lepšímu, ale rozhodně máš dost té hloupé, bezmyšlenkovité, bezbožné a zbabělé existence, kterou jsi vedl před tím.

Peggy: Ale aspoň jsme se starali o děti a dělali to, co je správné.

Dan: Peggy, vím, že cítíš bolest a strach a také jsi na mě dost naštvaná. Ale můžu mluvit otevřeně? Fajn. Je fakt, že vaše manželství byla nejspíš jedna velká morální, předvídatelná a samospravedlivá nuda. Kvůli tobě to řeknu na rovinu: Od Johna není správné, že tě opustí. A co horšího, je zbabělec. Ale aspoň se rozhodl, že nebude dodržovat prázdnou formu, které schází srdce a vášeň. Kdyby se prostě vrátil a řekl: „Tak jo, budeme pracovat na našem sexuálním vztahu, na komunikaci a na vzájemném odcizení“, byla bys šťastná?

Peggy: Ano, myslím, že bych se spokojila opravdu s málem. Tohle všechno vypadá mnohem líp než to, co jsme měli v minulosti.

Dan: Fajn. Jenomže to není o moc lepší než říct: „Vyjed'te si spolu někam na výlet a možná někde něco zajiskří.“ Byla by to snaha řešit pouze vnější věci. Nabízí naději na změnu, aniž by pronikla k srdci.

John: Přesně tak. Tohle jsi chtěla vždycky. Aby se věci zlepšily tím, že se přestěhujeme, někam si vyrazíme nebo se prostě budeme tvářit, že problémy neexistují. Já už to dál nesnesu.

Dan: Johne, ty jsi nestál o můj názor. Nechci ti ho nabízet, jestli nebudeš chtít.

John: Co chceš říct?

Dan: Prostě tohle, kamaráde. Konečně jsi marnotratný syn. Jako starší syn jsi celá léta pracoval na poli, ale nenáviděl jsi Otce za to, že touží, aby se mladší syn vrátil. Nechválím tě za tvůj hřích. Ale chválím tě za to, že říkáš: „Dost přetvářky a samospravedlivé dřiny.“ Ale vážně chceš víc...vážně? Nebo prostě chceš zaměřit svoji zbabělost jiným směrem? Zkrátka vyměnit konformitu a zbabělost za radikální vzpouru, která bude maskovat tvoji neochotu zápasit se svou manželkou, se mnou a s Bohem?

John: Nikdo mě ještě nikdy nenazval zbabělcem. Vím, že je to pravda. Ale vím, že se nemůžu vrátit. Nechci ublížit Peggy, ale vím, že prostě nedokážu snášet další bolest.

Dan: Jenže nemáš na vybranou mezi bolestí a její nepřítomností. Takovou možnost ti život nenabídne. Ty si můžeš vybrat, jestli si přiznáš svůj hlad, nebo se budeš ještě chvilku schovávat mezi vepří. Jsem tak rád, že se nemůžeš vrátit. To je důkaz čestnosti. Můžu tvoji ženě pomoci zápasit s jejím hříchem, její ochotou smířit se s prázdnou formou a odmítáním a usilovat o opravdovou blízkost. Udělám to, jestli bude ona chtít. Ale mrzí mě, že jsi v čestnosti zašel tak daleko, že jsi opustil něco, co byla pouhá forma, a pak jsi zase upadl do zbabělosti a ukončuješ manželství, které podle všeho nikdy nezačalo.

John: Vím, že to vyzní dost příkře, ale neočekával jsem, že se náš rozhovor bude vyvíjet takhle, a děje se ve mně spousta věcí, o kterých se mi teď nechce mluvit. Nevím, co udělám, ale mám v sobě mnohem větší zmatek, než když jsme se usadili ke stolu. Dál jsem rozhodnutí manželství ukončit, ale přiznám ti, že je v tom víc, než dokážu pochopit. Zase se vám ozvu. Asi bych měl poděkovat. Díky moc. (odchází)

Peggy (v slzách): Nevím, co říct. Připadá mi, že vypadá víc znepokojený než po všech ostatních rozhovorech. Všechny ostatní rychle odbyl. Ale ty jsi mu skoro doporučoval, aby ode mě odešel. Mám takový strach.“

John Danovi zavolal po několika týdnech. Odstěhoval se od manželky, ale nevycouval. Začal chodit na terapii. Díky terapii se začal na věci dívat jinak. Změnil se on sám i jeho vztah k Peggy. Po nějaké době plné mnohého trápení oba začali poznávat Boha i jeden druhého a jejich vztah se zlepšil.²⁸⁹

²⁸⁹ CRABB, Lawrence J. a Dan ALLENDER. *Naděje v utrpení: největší hrůzu v nás vzbuzuje situace, kdy nevíme, v čem je problém.* s. 120–124.